

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΜΣ «Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διοικητική των Επιχειρήσεων»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΙΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ**

Τσαρακλημάνη Λαμπρινή

Επιβλέπων: Χύτης Ευάγγελος

Πρέβεζα, Οκτώβριος 2020

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΜΣ «Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διοικητική των Επιχειρήσεων»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΑ ΜΗ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΑ ΔΑΝΕΙΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΙΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ**

Τσαρακλημάνη Λαμπρινή

Επιβλέπων: Χύτης Ευάγγελος

Πρέβεζα, Οκτώβριος 2020

**NON – PERFORMING LOANS IN THE GREEK BANKING AND
THEIR IMPACT ON THE FINANCIAL STATEMENTS**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, 22/12/2020

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Ευάγγελος Χύτης,

Καθηγητής , Επίκουρος

2. Μέλος επιτροπής

Ιωάννης Γεωργόπουλος,

Επιστημονικός Συνεργάτης

3. Μέλος επιτροπής

Στέργιος Τάσιος,

Επιστημονικός Συνεργάτης

© Τσαρακλημάνη Λαμπρινή,2020.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εκ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Τσαρακλημάνη Λαμπρινή

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αφιερωμένη στην οικογένειά μου...

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν να παρουσιάσει και να αναλύσει την πορεία και τις επιπτώσεις των μη εξυπηρετούμενων δανείων στη συγκρότηση των περιουσιακών στοιχείων, όπως αυτή απεικονίζεται στους ισολογισμούς των ελληνικών τραπεζών μετά την εμφάνιση της τελευταίας χρηματοπιστωτικής κρίσης στην χώρα μας. Η έρευνα αφορά στη χρονική περίοδο 2014 έως και το 2019 , συμπεριλαμβάνοντας και την χρήση 2015 κατά την οποία έχουμε και την επιβολή των Capital Controls. Το δείγμα μας περιλαμβάνει επτά συνολικά τράπεζες (συνεταιριστικές και εμπορικές). Από τη μελέτη των δεικτών αποδοτικότητας, των δεικτών που σχετίζονται με τον δανεισμό και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, καθώς και του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, προκύπτει πως όλες οι τράπεζες αντιμετώπισαν έντονους πιστωτικούς κινδύνους και κυρίως οι μεγαλύτερου μεγέθους εμπορικές. Από την ανάλυση συσχετίσεων προκύπτει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των δεικτών CAR και NPLs στις συνεταιριστικές τράπεζες και μεταξύ ίδιων κεφαλαίων και του δείκτη LDR στις εμπορικές.

Λέξεις-κλειδιά: Μη εξυπηρετούμενα Δάνεια, Τραπεζικοί Ισολογισμοί, Αριθμοδείκτες

ABSTRACT

The purpose of this dissertation was to present and analyse the course and impact of non-performing loans on the asset structure as reflected in the balance sheets of Greek banks after the impact of the last financial crisis in our country. The survey relates to the period 2014 to 2019 , including the 2015 year in which we also have the enforcement of Capital Controls. Our sample includes a total of seven banks (cooperative and commercial). A study of profitability indicators, lending and non-performing loans, as well as the capital adequacy ratio shows that all banks faced severe credit risks, especially larger commercial ones. The correlation analysis shows a strong correlation between CAR and NPLs in cooperative banks and between equity and LDR in commercial banks.

Keywords: Non-performing Loans, Bank Balance Sheets, ratio

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	i
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ABSTRACT	iii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	iv
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ/ΕΙΚΟΝΩΝ	ix
Εισαγωγή.....	1
Κεφάλαιο 1ο.....	3
Τραπεζικό Σύστημα	3
1.1 Χρηματοπιστωτικό Σύστημα.....	3
1.2 Τραπεζικό σύστημα.....	3
1.3 Το Τραπεζικό Σύστημα στην Ευρωζώνη	4
1.3.1 Ορισμοί.....	4
Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) είναι η κεντρική τράπεζα των 19 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν υιοθετήσει το ευρώ.....	4
1.3.2 Καθήκοντα	4
1.4 Το Τραπεζικό Σύστημα στην Ελλάδα / Ελληνική Κεντρική Τράπεζα.....	5
1.5 Τραπεζική ένωση.....	5
Κεφάλαιο 2ο.....	9
Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ)	9
2.1 Ορισμός	9
2.2 Το Ευρωπαϊκό Θεσμικό Πλαίσιο	10
2.3 Το Ελληνικό Θεσμικό Πλαίσιο	11
2.4 Αιτίες Δημιουργίας Μη εξυπηρετούμενων Δανείων.....	12
2.4.1 Οικονομική ύφεση και τράπεζες	12
2.4.2 Οικονομική ύφεση και οικονομική ένωση	21
2.4.3 Ιστορική αναδρομή.....	26

2.4.4	Αίτια κρίσης στην Ελλάδα	29
2.4.5	Η πορεία προς τα δάνεια	30
2.5	Η επίδραση της κρίσης.....	32
2.5.1	Ο τραπεζικός τομέας στην περίοδο της κρίσης.....	32
2.5.2	Οι Ιδιαιτερότητες των ελληνικών τραπεζών	35
2.5.3	Η διάσωση των ελληνικών τραπεζών.....	37
2.6	Η εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων Δανειών (ΜΕΔ)	40
2.6.1	Το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων	40
	Κεφάλαιο 3 ^ο	45
	Η Λογιστική Τυποποίηση των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ)	45
3.1	Κατευθύντηριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας	45
3.1.1	Γενικό Περιεχόμενων Των Κατευθύνσεων	45
3.1.2	Αναλυτικό πλάνο για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια	46
3.1.3	Συντονισμός Και Λήψη Αποφάσεων των πιστώτικών ιδρυμάτων	47
3.2	Η Επιτροπή Της Βασιλείας	47
3.3	Κώδικας Δεοντολογίας από την Τράπεζα της Ελλάδος	50
3.4	Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα.....	51
3.4.1	ΔΛΠ39.....	51
3.4.2	ΔΠΧΑ 9.....	52
3.5	Το σχέδιο «Ηρακλής»	53
	Κεφάλαιο 5 ^ο	55
	Μεθοδολογική Προσέγγιση	55
5.1	Υπό Εξέταση Δείγμα.....	55
5.2	Μεταβλητές.....	56
5.2.1.	Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου.....	56
5.2.2.	Δείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού – Return On Assets (ROA)	57
5.2.3.	Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων– Return On Equity(ROE).....	58

5.2.4. Δείκτης δανείων προς τρέχουσες καταθέσεις (LDR).....	59
5.2.5. Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων – (Non performing loans ratio). (NPLs)	60
5.2.6. Συνολικός δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (CAR	62
5.3 Εμπειρικό μοντέλο	63
Κεφάλαιο 6 ^ο	64
Εμπειρική Ανάλυση	64
6.1 Περιγραφικά στατιστικά.....	64
6.1.1 Δείγμα συνεταιριστικών τραπεζών	64
6.1.2 Δείγμα εμπορικών τραπεζών.....	64
6.2 Αξιολόγηση της εγκυρότητας του μοντέλου.....	81
6.2.1 Ενοποιημένοι δείκτες συνεταιριστικών τραπεζών	81
6.2.2 Ενοποιημένοι δείκτες εμπορικών τραπεζών.....	82
6.3 Συσχετίσεις μεταβλητών	86
Συμπεράσματα	88
Παράρτημα.....	90
Οι ελληνικές τράπεζες.....	90
Βιβλιογραφικές Αναφορές	97

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 5.1 – Δείκτης NIM εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019	56
Πίνακας 5.2 – Δείκτης ROA εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019	57
Διάγραμμα 5.2 – Δείκτης ROA εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	58
Πίνακας 5.3 – Δείκτης ROE εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019	58
Πίνακας 5.4 – Δείκτης LDR εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019	60
Πίνακας 5.5 – Δείκτης NPLs εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	61
Πίνακας 5.6 – Δείκτης CAR εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019	62
Πίνακας 6.1 Περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τις ενοποιημένες μεταβλητές των συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019).....	66
Πίνακας 6.2 Περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τις ενοποιημένες μεταβλητές των εμπορικών τραπεζών (2014-2019)	67
Πίνακας 6.3 Τεστ κανονικότητας για τις ενοποιημένες μεταβλητές των συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019).....	81
Πίνακας 6.4 t-test για τις ενοποιημένες μεταβλητές των συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019)	82
Πίνακας 6.5 Τεστ κανονικότητας για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Εμπορικών τραπεζών (2014-2019).....	83
Πίνακας 6.6 t-test για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Εμπορικών τραπεζών (2014-2019)	83
Πίνακας 6.7 Μη παραμετρικό τεστ Kruskal-Wallis 1-way ANOVA	84
Πίνακας 6.8 Μη παραμετρικό τεστ Wilcoxon signed – rank test	85

Πίνακας 6.9 Τιμές δείκτη Pearson για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019).....	86
Πίνακας 6.10 Τιμές δείκτη Pearson για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Εμπορικών τραπεζών (2014-2019).....	87

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ/ΕΙΚΟΝΩΝ

Διάγραμμα 5.1 – Δείκτης NIM εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	57
Διάγραμμα 5.2 – Δείκτης ROA εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	58
Διάγραμμα 5.3 – Δείκτης ROE εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	59
Διάγραμμα 5.4 – Δείκτης LDR εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	60
Διάγραμμα 5.5 – Δείκτης NPLs συστημικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	61
Διάγραμμα 56 – Δείκτης CAR συστημικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019.....	63

Εισαγωγή

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική ύφεση επισήμανε την ανάγκη για καλύτερη οριοθέτηση και έλεγχο του χρηματοπιστωτικού κλάδου. Στα πλαίσια λήψης κατάλληλων μέτρων, με στόχο την εξασφάλιση της σταθερότητας της ΟΝΕ, οριοθετήθηκε ο οδικός χάρτης με βασικότερο σκοπό την εφαρμογή μιας πραγματικής οικονομικής αλλά και νομισματικής ένωσης, η οποία περιέχει εκτός των άλλων και ενοποιημένο χρηματοοικονομικό πλαίσιο (Karakasiadi&Kateva ,2012).

Η ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης αποτελεί το πιο σύνθετο και παράλληλα το πιο φιλόδοξο εγχείρημα της ΕΕ κατά την περίοδο της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης. Τα κυριότερα θεσμικά στοιχεία της συγκεκριμένης ένωσης έχουν άμεση σχέση με 2 κύριους πυλώνες που είναι η επίβλεψη και ο έλεγχος του τραπεζικού συστήματος σε διεθνές επίπεδο διαμέσου του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού καθώς επίσης και η οριοθέτηση του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης που θα ακολουθεί τους κανόνες, με στόχο την ανάκαμψη καθώς επίσης και την εξυγίανση του συγκεκριμένου τομέα, στο πλαίσιο της τραπεζικής ένωσης και τη δράση του ενιαίου ταμείου εξυγίανσης (Karakasiadi&Kateva ,2012).

Η ένωση αυτής της μορφής λογίζεται πως είναι η πιο μεγάλη και σημαντική πρόκληση για τον τραπεζικό τομέα της ΕΕ στη σύγχρονη εποχή. Οι καθοριστικές μεταβολές της τραπεζικής νομοθεσίας της ΕΕ, οι καινούριου κανόνες δράσης καθώς επίσης και τα κυριότερα μέτρα ρυθμιστικής παρέμβασης αλλάζουν ριζικά την πολιτική των τραπεζικών οργανισμών σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο (Karakasiadi & Kateva ,2012).

Η ένωση αυτής της μορφής αποτελεί κύρια προτεραιότητα, με δεδομένο τον καθοριστικό ρόλο τον οποίο είναι εφικτό να έχει τόσο στην υποχρεωτική αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των πελατών και των οργανισμών όσο και στην ορθή χρηματοδότηση της

οικονομίας. Θα ελαττώσει το σημερινό κατακερματισμό στην ενιαία αγορά, θα παίζει καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού στην ΕΕ, θα ενισχύει το τραπεζικό σύστημα της ΕΕ και θα περιορίσει αισθητά τον κίνδυνο μετάδοσης της ύφεσης (Karakasiadi & Kateva,2012).

Κεφάλαιο 1ο

Τραπεζικό Σύστημα

1.1 Χρηματοπιστωτικό Σύστημα

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι το οικονομικό σύστημα το οποίο αποτελείται από όλα τα χρηματοοικονομικά μέσα και τις αγορές χρήματος και κεφαλαίων. Αποτελεί τον κρίκο που συνδέει τους αποταμιευτές με τους επενδυτές. Αποτελεί ίσως τον σημαντικότερο παράγοντα διαμεσολάβησης για την λειτουργία των οικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων (Καζάκος, 2016)

Η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι θεμελιώδης όρος ώστε να διοχετευτούν με τον κατάλληλο τρόπο τα χρηματικά πλεονασμάτα των οικονομικών μονάδων στα άτομα που έχουν έλλειμμα ή που τα χρειάζονται για επενδύσεις βάση της αρχής της μεγαλύτερης απόδοσης. Επομένως, η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς και των πιστωτικών οργανισμών εξασφαλίζει ότι η αποταμίευση θα μετατραπεί σε επένδυση που θα επιφέρει το μέγιστο δυνατό κέρδος και θα συμβάλει σημαντικά στην ομαλή ανάπτυξη μιας χώρας. (Καζάκος, 2016)

1.2 Τραπεζικό σύστημα

Το τραπεζικό σύστημα συνιστά την ραχοκοκαλιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας (Ιατρίδης, 2018).

- Σε αυτό συμπεριλαμβάνονται όλοι οι οργανισμοί που λειτουργούν ως ενδιάμεσοι ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο την εναλλαγή της ρευστότητας (Ιατρίδης, 2018)..
- Το τραπεζικό σύστημα παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας ενισχύοντας την εγχώρια ζήτηση, χρηματοδοτώντας τους δυναμικούς κλάδους της οικονομίας και υποστηρίζοντας πρωτοβουλίες που σχετίζονται με νέες επενδύσεις. (Ιατρίδης, 2018).

- Το ποσοστό απολεσματικότητας της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος του είναι αλληλένδετο με την θεσπίση πλαισίου το οποίο καθορίζει το πώς θα πρέπει να ενεργεί η κοινωνία σε οικονομικό επίπεδο ενώ ταυτόχρονα ενισχύει τις αναπτυξιακές πρακτικές (Ιατρίδης, 2018)..
- Το τραπεζικό σύστημα συνίσταται σε δύο είδη τραπεζών, την κεντρική τράπεζα και τις εμπορικές τράπεζες. Η Κεντρική τράπεζα οργανωτικά λειτουργεί ως ο βασικός συντονιστής των τραπεζών μιας χώρας τόσο σε θέματα τρόπου λειτουργίας όσο και σε θέματα ελέγχου (Ιατρίδης, 2018). .

1.3 Το Τραπεζικό Σύστημα στην Ευρωζώνη

1.3.1 Ορισμοί

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) είναι η κεντρική τράπεζα των 19 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν υιοθετήσει το ευρώ

➤ Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ)

Το ΕΣΚΤ αποτελείται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες (ΕθνΚΤ) όλων των κρατών μελών της ΕΕ είτε αυτά έχουν υιοθετήσει το ευρώ είτε όχι.

➤ Ευρωσύστημα

Το Ευρωσύστημα αποτελείται από την ΕΚΤ και τις ΕθνΚΤ των χωρών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Το Ευρωσύστημα και το ΕΣΚΤ θα εξακολουθήσουν να συνυπάρχουν όσο υφίστανται κράτη μέλη της ΕΕ που δεν ανήκουν στη ζώνη του ευρώ.

1.3.2 Καθήκοντα

Σύμφωνα με το άρθρο 127 παράγραφος 2 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα βασικά καθήκοντα του Ευρωσυστήματος είναι:

- η χάραξη και η εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής για τη ζώνη του ευρώ,
- η διενέργεια πράξεων συναλλάγματος,
- η κατοχή και η διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών της ζώνης του ευρώ (διαχείριση χαρτοφυλακίων),
- η προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών.

Επιπλέον καθήκοντα του Ευρωσυστήματος αποτελούν :

- Τα τραπεζογραμμάτια: η ΕΚΤ διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα να εγκρίνει την έκδοση τραπεζογραμμάτων εντός της ζώνης του ευρώ,
- Η έκδοση στατιστικών στοιχείων: σε συνεργασία με τις ΕθνΚΤ, η ΕΚΤ συλλέγει τις στατιστικές πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση των καθηκόντων του ΕΣΚΤ, είτε από τις εθνικές αρχές είτε απευθείας από οικονομικούς φορείς,
- Η διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και η άσκηση εποπτείας: το Ευρωσύστημα συμβάλλει στην ομαλή άσκηση πολιτικών που προωθούν οι αρμόδιες αρχές αναφορικά με την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Η συνεργασία σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο: η ΕΚΤ διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με αντίστοιχα όργανα, οργανισμούς και φορείς εντός της ΕΕ, αλλά και διεθνώς, σχετικά με τα καθήκοντα που έχουν ανατεθεί στο Ευρωσύστημα.

1.4 Το Τραπεζικό Σύστημα στην Ελλάδα / Ελληνική Κεντρική Τράπεζα

Η Τράπεζα της Ελλάδος, αποτελεί την κεντρική τράπεζα της χώρας . Ιδρύθηκε το 1927 και η έναρξη λειτουργίας της τοποθετείται στον Μάιο του 1928. Μέχρι το 2002, που η Ελλάδα υιοθέτησε ως εθνικό νόμισμα το ευρώ, η Τράπεζα της Ελλάδας αποτελούσε τον μοναδικό έκδοτη του εθνικού νομίσματος. Σήμερα ως μέλος του συστήματος των κεντρικών τραπεζών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης μαζί με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συμβάλλει στην προσπάθεια επίτευξης των στόχων που θέτει το Ευρωσύστημα ώστε να οριστεί και να πραγματοποιηθεί η νομισματική πολιτική στη ζώνη του ευρώ. Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι υπεύθυνη αφετέρου για την διασφάλιση της σταθερότητας του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος και αφενός της εφαρμογής της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος στην Ελλάδα.

1.5 Τραπεζική ένωση

Η συγκεκριμένη ένωση αποτελεί σύστημα τραπεζικής εποπτείας και εξυγίανσης η οποία ως επί το πλείστον δρα σύμφωνα με καθορισμένους κανόνες, οι οποίοι υφίστανται για όλη την ΕΕ. Από τη μια πλευρά εγγυάται την ασφάλεια και την αξιοπιστία του τραπεζικού κλάδου στην ευρωζώνη και ευρύτερα στην ΕΕ και από την άλλη πλευρά, έχει

την ευχέρεια να εξασφαλίζει πως η εν λόγω εξυγίανση των μη βιώσιμων τραπεζικών οργανισμών υλοποιείται δίχως να δαπανηθούν χρήματα των φορολογούμενων και με ελάχιστες συνέπειες στην πραγματική οικονομία (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2018).

Γενικότερα, η συγκεκριμένη ένωση αποβλέπει κατά κύριο λόγο στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου χρηματοπιστωτικού πλαισίου, με κυριότερο στόχο την εξασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας καθώς επίσης και τη μείωση του κόστους το οποίο αναπτύσσεται από την ευρύτερη διευθέτηση προβληματικών πιστωτικών οργανισμών. Οι πρώτες ενέργειες προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση είχαν άμεση σχέση με την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών και ταυτόχρονα την ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου. Με βασικότερο σκοπό να αναπτυχθεί μια αποδοτική ένωση αυτής της μορφής, χρειάζεται κοινή ρυθμιστική πολιτική, κοινή πολιτική εξυγίανσης καθώς επίσης και κοινό σύστημα ασφάλισης. Το προβλεπόμενο πλαίσιο για την εν λόγω ένωση περιέχει ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων, ενιαίο εγχειρίδιο εποπτείας, ενιαίο εποπτικό σύστημα, ενιαίο σύστημα εξυγίανσης καθώς επίσης και σημαντικές προτάσεις οι οποίες έχουν άρρηκτη σχέση με τα συστήματα εγγύησης καταθέσεων (Αλογοσκούφης, 2009).

Τα κυριότερα δεδομένα τα οποία προβλέπονται και περιέχονται στην εν λόγω ένωση έχουν άμεση σχέση με τα εξής :

- Τον έλεγχο του συγκεκριμένου συστήματος σε διεθνές επίπεδο διαμέσου της ανάπτυξης ενός ενιαίου εποπτικού μηχανισμού
- Την οριοθέτηση ενός ενιαίου μηχανισμού εξυγίανσης, που θα εφαρμόζει τους κανόνες με στόχο την ανάκαμψη και την εξυγίανση αυτών των οργανισμών, στο πλαίσιο της τραπεζικής ένωσης και τη δράση του ενιαίου ταμείου εξυγίανσης
- Τη δράση ενός ενιαίου μηχανισμού προστασίας των καταθέσεων.

Βασικό κριτήριο με στόχο την οριοθέτηση ενός αποδοτικού ενιαίου εποπτικού μηχανισμού αποτελεί ο καθορισμός ενιαίων κανόνων με σκοπό τη ρύθμιση του τραπεζικού κλάδου. Στα μέσα του 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε πρόταση καινούριας οδηγίας και καινούριου κανονισμού που είχε άμεση σχέση με την εφαρμογή της Βασιλείας III στους τραπεζικούς οργανισμούς της ΕΕ (Smits, 2012).

Οι καινούριοι κανονισμοί τέθηκαν σε ισχύ στα μέσα του 2013 με την οριοθέτηση ενός ενιαίου βιβλίου κανόνων με τη μορφή κανονισμού (573/2013) και μιας οδηγίας

(2013/36/EE). Η εν λόγω οδηγία αφορά την πρόσβαση στη δράση πιστωτικών οργανισμών και τον προληπτικό έλεγχο αυτών των οργανισμών και των εταιριών επενδύσεων με στόχο την αλλαγή της οδηγίας 2002/87/EK και την κατάργηση των οδηγιών 2006/48/EK και 2006/49/EK. (Αλογοσκούφης,2009).

Η οδηγία που ισχύει από την περίοδο του 2013 περιέχει καθορισμένες διατάξεις που είναι η ελεύθερη εγκατάσταση και η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών από τους πιστωτικούς οργανισμούς, ο προληπτικός έλεγχος των συγκεκριμένων οργανισμών και των εταιριών επενδύσεων από τις υπεύθυνες αρχές, η εταιρική διακυβέρνηση, οι πολιτικές αποδοχές καθώς επίσης και ο καθορισμός κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας (Αλογοσκούφης,2009).

Από την άλλη πλευρά, ο κανονισμός που προαναφέρθηκε περιέχει καθορισμένες διατάξεις που ως επί το πλείστον αφορούν τη μικροπροληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη δράση των συγκεκριμένων οργανισμών και των εταιριών επενδύσεων. Μέσω αυτού του κανονισμού επιδιώκεται η ενίσχυση της ποιότητας αλλά και της ποσότητας της κεφαλαιακής τους βάσης, η οριοθέτηση χρήσιμων μέσων και εργαλείων προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης (όπως είναι για παράδειγμα οι συντελεστές κάλυψης ρευστότητας, καθαρής σταθεροποιημένης χρηματοδότησης αλλά και μόχλευσης) καθώς επίσης και η ενίσχυση της διαφάνειας διαμέσου της καθιέρωσης επιπλέον απαιτήσεων δημοσιοποίησης δεδομένων. Τα μέλη της συγκεκριμένης ένωσης είναι όλες οι χώρες μέλη της ευρωζώνης αλλά και οι χώρες μέλη εκτός αυτής, οι οποίες έχουν επιλεγεί να συμμετέχουν. Τα κράτη εκτός ευρωζώνης έχουν την ευχέρεια να ενταχθούν στη συγκεκριμένη ένωση ακολουθώντας στενή συνεργασία με την ΕΚΤ. Σε ό,τι έχει να κάνει με τη δομή της εν λόγω ένωσης, είναι σημαντικό να τονιστεί πως σε αυτήν περιέχονται 3 βασικά μέρη που είναι το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων, ο ενιαίος εποπτικός μηχανισμός καθώς επίσης και ο ενιαίος μηχανισμός εξυγίανσης, που θα αναλυθούν διεξοδικά σε επόμενο κεφάλαιο (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2018).

Τέλος, οι κυριότεροι στόχοι της συγκεκριμένης ένωσης παρουσιάζονται παρακάτω και είναι οι εξής :

- Να διασφαλιστεί πως οι τραπεζικοί οργανισμοί είναι ισχυροί και έχουν την ευχέρεια να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε χρηματοπιστωτική ύφεση στο μέλλον
- Να προληφθούν συνθήκες όπου με στόχο τη διάσωση προβληματικών οργανισμών αυτής της μορφής γίνεται χρήση χρημάτων των φορολογούμενων

- Να ελαττωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς διαμέσου της εναρμόνισης των κανόνων του χρηματοπιστωτικού κλάδου
- Να ενισχυθεί σε σημαντικό βαθμό η δημοσιονομική σταθερότητα στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ γενικότερα (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2018).

Κεφάλαιο 2ο

Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ)

2.1 Ορισμός

Η έννοια των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) εμφανίστηκε τα τελευταία δέκα χρόνια επιδρώντας με αρνητικό τρόπο στην οικονομία μεγάλου πλήθους χωρών. Ένα δάνειο θεωρείται μη εξυπηρετούμενα δάνεια ή Non-performing Loans (NPLs) σε συμφωνία με την ΕΚΤ, όταν:

- α) ο δανειολήπτης έχει καθυστέρηση την πληρωμή για διάστημα μεγαλύτερο των 90 ημερών
- β) όταν ο δανειολήπτης σύμφωνα με τις ενδείξεις ότι δεν δύναται να εκπληρώσει πλήρως τις πιστωτικές του υποχρεώσεις, μη λαμβάνοντας υπόψη την ρευστοποίηση της εξασφάλισης

Σε πλήθος μελετών αναφέρεται η δυσκολία καθορισμού ενός ενιαίου ορισμού για τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια καθώς διαφέρουν οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρεί ένα δάνειο ως ΜΕΔ σε κάθε χώρα (Καλφάογλου, 2015).

Το γεγονός αυτό αποτέλεσε την αιτία ώστε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (European Banking Authority- EBA) να καθορίσει ένα ενιαίο πλαίσιο κατεθυντήριων γραμμών βάση του οποίου προσδιορίζεται ο όρος ΜΕΔ σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμοποιώντας έναν μεγαλύτερου εύρους όρο, τα Μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα.. Ως μη εξυπηρετούμενα Ανοίγματα ή Non-Performing Exposures (NPEs) ονομάζονται εκείνα τα ανοίγματα στα οποία δεν έχει πραγματοποιηθεί από τον οφειλέτη πληρωμή για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 90 ημερών, αποτελούν αντικείμενο δικαστικών ενεργειών, που παρουσιάζουν μη βεβαιότητα είσπραξης ακόμα και με μικρή καθυστέρηση πληρωμής ή είναι απομειωμένα. Η ευρύτητα του νέου νομοθετημένου όρου σε σχέση με τον ΜΕΔ συνίσταται στο γεγονός ότι σε αυτόν περιλαμβάνονται εκτός από τα δάνεια και τα υπόλοιπα χρεωστικά μέσα που δύναται να θέσει σε πιστωτικό κίνδυνο την τράπεζα. (European Central Bank, 2017).

2.2 Το Ευρωπαϊκό Θεσμικό Πλαίσιο

Το Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο για την ρύθμιση των ΜΕΔ περιλαμβάνει::

- Την σύσταση της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης .Στόχος της συγκεκριμένης επιτροπής είναι αφενός η εξεύρεση λύσεων σε θέματα που προκύπτουν λόγω της υπερχρέωσης και αφετέρου η θέσπιση εκείνων των κατευθυντήριων γραμμών βάσει των οποίων θα δημιουργηθούν νέες νομικές ρυθμίσεις ή θα προσαρμοστούν οι ήδη υπάρχουσες ώστε να αντιμετωπιστούν τα αίτια και οι συνέπειες της. Οι ρυθμίσεις αυτές αναφέρονται είτε σε μέτρα πρόληψης που πρέπει να ληφθούν ώστε να μην οδηγείται ένα άτομο σε υπερχρέωση είτε σε στρατηγικές ελάφρυνσης και αποκατάστασης των υποχρεωμένων ατόμων λόγω των ρυθμίσεων των οφειλών τους ώστε να μην οδηγηθούν σε κοινωνικό αποκλεισμό (European Central Bank, n.d.).
- Η οδηγία 2008/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η οδηγία ορίζει ότι, κάθε πιστωτικός φορέας είναι υποχρεωμένος να ενημερώνει πλήρως και σε εύλογο χρονικό διάστημα τον δανειολήπτη σε σχέση με την πιστώτική σύμβαση την οποία ο τελευταίος επιθυμεί σε ότι αφορά τόσο τους όρους της δεσμευσής του αλλά και επιπλέον τις συνέπειες που θα υποστεί σφόδρα δεν τους τηρήσει. Επίσης η οδηγία αυτή καθόρισε μηχανισμούς που δίνουν αφενός την δυνατότητα εξωδικαστικών ρυθμίσεων των οφειλών του δανειολήπτη και αφετέρου στο πιστωτικό ίδρυμα να προσδιορίσει την δυνατότητα του δανειολήπτη για αποπληρωμή με βάση τα προσωπικά του δεδομένα (EUR-Lex - 32008L0048).
- Η Οδηγία 2014/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθορίζει την θέσπιση μέτρων από τα Κράτη – Μέλη σχετικά με την εκπαίδευση των καταλωτών σε ότι αφορά την υπεύθυνη λήψη δανείων και την σωστή διαχείριση των χρεών τους και ιδιαίτερα θεμάτων που σχετίζονται με την υπογραφή των ενυπόθηκων συμβάσεων (EUR-Lex - 32014L0017).
- Η Νέα προσέγγιση για τη επιχειρηματική αποτυχία και την αφερεγγυότητα αποτέλεσε το θέμα συζήτησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αναφέρεται στην υιοθέτηση στρατηγικών ώστε να βοηθηθούν σε πρώιμο επίπεδο οι επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες να ρυθμίσουν τις οφειλές τους χωρίς την διατηρώντας την φερεγγυότητά τους (EUR-Lex - 32014H0135).

2.3 Το Ελληνικό Θεσμικό Πλαίσιο

Το 2015 πραγματοποιήθηκε μεγάλη αύξηση των ΜΕΔ καθώς τα μη Εξυπηρετούμενα Ανοίγματα κυμάνθηκαν από το 55,4% έως 39,8% επί του συνόλου των χορηγήσεων. Η αύξηση αυτή σε συνδυασμό με την απότομη άύξηση των ταμειακών εκροών οδήγησε τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας σε αστάθεια και επομένως ήταν επιτακτική η ανάγκη η διευθετησή τους. (Εκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, 2016). Στο πλαίσιο αυτών των συνθηκών η Τράπεζα της Ελλάδας προέβει σε έντονες συζητήσεις με τις ελληνικές τράπεζες με στόχο την εξέρευση εκείνων των μηχανισμών που θα επέτρεπαν στους διανειολήπτες να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους απέναντι στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.. Από την πλευρά τους τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αντέδρασαν άμεσα πραγματοποιώντας διαγραφές ύψους 660 εκ. ευρώ, ενώ η πολιτεία έδρασε όσον αφορά την σύντομη εκδίκαση των υποθέσεων που αφορούσαν τα μη εξυπηρετούμενα δανεία (“Αύξηση Των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων Σύμφωνα Με Την ΤτΕ,” 2015).

- Στο πλαίσιο του Ν. 3869/2010 οι οφειλέτες είχαν την ευκαιρία να ρυθμίσουν τις ληξιπρόθεσμες οφειλές τους ακόμα και σε διαφορετικό νόμισμα από το ευρώ, όμως δεν εξαιρούσε την πρώτη κατοικία τους σε περίπτωση εκποίησης των περυσιακών τους στοιχείων. Η προστασία της πρώτης κατοικίας του οφειλέτη θεσμοθετήθηκε με τον νόμο Ν. 4605/2019. Επιπρόσθετα ο Ν. 3869/2010 αναφέρεται και στην προστασία των εγγυητών σε ληξιπρόθεσμα δάνεια τρίτων. (Νόμος 3869/2010 - ΦΕΚ 130/Α/3-8-2010).
- Ο Ν.4224/2013 προβλέπει στο άρθρο 2, παρ. 1 ότι η Τράπεζα της Ελλάδος θα εκδώσει Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών οφειλών. Η Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος θέσπισε τον Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013, οποίος τροποποιήθηκε με αποφάσεις της ίδιας επιτροπής το 2015 και αναθεωρήθηκε εκ νέου το 2016 . Οι βασικές αρχές του Κώδικα και ταυτόχρονα η αιτιώγης πηγή θέσπισης του, αναφέρονται στην ενίσχυση των σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ του πιστωτικού ιδρύματος και των πελατών του, στην πλήρη και άμεση πληροφόρηση των οφειλετών και στη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων με την εξεύρεση της κατάλληλης και κοινά αποδεκτής κατά περίπτωση λύσης (Νόμος 4224/2013 - ΦΕΚ 288/Α/31-12-2013)
- Ο Ν. 4336/2015 αφορά τους δανειολήπτες που βρίσκονται, χωρίς δόλο, σε αδυναμία πληρωμής των ληξιπρόθεσμων οφειλών τους προς τις φορολογικές υπηρεσίες, τους

οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και τις τράπεζες (Νόμος 4336/2015 - ΦΕΚ 94/Α/14-8-2015)

- Ο Ν 4438/2016 περιλαμβάνει την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ και ταυτόχρονα περιέχει την λήψη μέτρων που αφορούν την συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων με τις αρχές του υπεύθυνου δανεισμού, σύμφωνα με τις οποίες υποχρεούνται να λειτουργούν με απόλυτη διαφάνεια απέναντι στον δανειολήπτη και και τον ενημερώνουν για οτιδήποτε πιθανόν θα θίξει τα συμφέροντα του ως αποτέλεσμα της σύμβασης δανείου (Νόμος 4438/2016 - ΦΕΚ 220/Α/28-11-2016) .

2.4 Αιτίες Δημιουργίας Μη εξυπηρετούμενων Δανείων

2.4.1 Οικονομική ύφεση και τράπεζες

Από πολλές απόψεις, είναι δύσκολο να γράψουμε με εύκρατους τόνους σχετικά με την κρίση που πέρασε από το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατά τη διάρκεια του 2008 και του 2009. Με το όφελος της εκ των υστέρων θα πρέπει να ήταν προφανές όταν η έκρηξη χρηματοδότησης ενυπόθηκων δανείων ήταν σε πλήρη κίνηση από το 2001 έως το 2006 ότι ήταν σχεδόν σίγουρο ότι δεν ήταν βιώσιμο. Όλα τα σημάδια ήταν εκεί, και μάλιστα ακούστηκαν κάποιες προειδοποιητικές φωνές. Η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών εξέφρασε επανειλημμένες ανησυχίες ότι οι κίνδυνοι δεν φαίνεται να αντικατοπτρίζονται σωστά και να τιμολογούνται στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η Τράπεζα της Αγγλίας εξέδωσε επίσης προειδοποιήσεις σχετικά με αυτόν τον κίνδυνο στις εξαμηνιαίες εκθέσεις χρηματοοικονομικής σταθερότητας. Και διάφοροι παρατηρητές και αναλυτές της αγοράς εξέφρασαν ανησυχία: προειδοποιήσεις για την αυξανόμενη φούσκα των τιμών των κατοικιών στις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και αλλού εκφράστηκαν ήδη από το 2003 - 2005 ενώ η AnnPettifor 2006 προέβλεπε ότι η τεράστια συσσώρευση στεγαστικού και καταναλωτικού χρέους σε πολλές προηγμένες οικονομίες - και ειδικά στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο - θα έπρεπε αναπόφευκτα να καταλήξει σε μια τεράστια πτωτική οικονομική διόρθωση (Klein, 2013).

Σε γενικές γραμμές, όμως, αυτές οι προειδοποιήσεις είτε αγνοήθηκαν είτε απορρίφθηκαν - από τις ίδιες τις τράπεζες, από τις ρυθμιστικές αρχές, από τις κυβερνήσεις και, πρέπει να ειπωθεί, από τη συντριπτική πλειοψηφία των οικονομολόγων. Οι οικονομικές θεωρίες και τα μοντέλα , στα οποία βασίστηκε η χρηματοοικονομική δραστηριότητα - τα

δυναμικά στοχαστικά γενικά μακροοικονομικά μοντέλα (DSGE), που κυριαρχούσαν στις αποφάσεις πολιτικής των εθνικών νομισματικών αρχών (όπως η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ και το Υπουργείο Οικονομικών και η Τράπεζα Η Αγγλία στο Ηνωμένο Βασίλειο) και η «αποτελεσματική υπόθεση της αγοράς» (EMH), που καθοδήγησαν τη χρηματοοικονομική τιμολόγηση και την επενδυτική συμπεριφορά των τραπεζιτών και των διαχειριστών κεφαλαίων - όχι μόνο απέτυχαν να εντοπίσουν αναδυόμενες αστάθειες, αλλά στην πραγματικότητα πρότειναν ότι δεν θα μπορούσαν να συμβούν. Οι οικονομολόγοι έχασαν την προέλευση της κρίσης, απέτυχαν να εκτιμήσουν τα χειρότερα συμπτώματά της και στη συνέχεια διαφώνησαν σχετικά με την αντιμετώπιση. Ταυτόχρονα, οι κυβερνήσεις και οι ρυθμιστικές αρχές έχουν αγωνιστεί - και συνεχίζουν να αγωνίζονται - για το πόσο καλύτερα και πόσο μακριά να μεταρρυθμίσουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τη ρυθμιστική αρχιτεκτονική που μας οδήγησαν στην κρίση. Η συνάντηση της G20 στο Πίτσμπουργκ τον Σεπτέμβριο του 2009 έθεσε τις κυβερνήσεις πιο κοντά στη συλλογική δράση. Οι εθνικές απόψεις εξακολουθούν να διαφέρουν ως προς το πόσο αυστηρή πρέπει να είναι η δράση και ποια μορφή πρέπει να λάβει, καθώς η Γαλλία και η Γερμανία προτιμούν προφανώς αυστηρότερους ελέγχους στις τράπεζες από τις ΗΠΑ ή το Ηνωμένο Βασίλειο. Εν τω μεταξύ, όσον αφορά τις ίδιες τις τράπεζες, παρόλο που ενδέχεται να έχουν κινηθεί για να μειώσουν τη μόχλευση και να αυξήσουν τους δείκτες κεφαλαίων τους, και έχουν γίνει αισθητά πιο ευαίσθητοι ως προς τον κίνδυνο, μέχρι στιγμής υπήρξαν λίγα σημάδια θεμελιωδών αλλαγών στους πολιτισμούς (Louzisetal, 2011).

Ενώ έχουν εμφανιστεί πολλές οικονομικές αναλύσεις της κρίσης, σχεδόν όλες αυτές έχουν επικεντρωθεί στις αποτυχίες του τραπεζικού συστήματος (ειδικά όσον αφορά τις απερίσκεπτες δανειοδοτικές δραστηριότητες και την εφεύρεση νέων μέσων χρηματοδότησης αυτού του δανεισμού), το πρόβλημα της χρηματοοικονομικής παγκοσμιοποίησης, την έλλειψη ρυθμιστικών ελέγχων στις τράπεζες και ανάγκη για μια διαφορετική παγκόσμια χρηματοοικονομική αρχιτεκτονική. Συγκριτικά, η ανάλυση των γεωγραφιών της κρίσης είναι λιγότερο αναπτυγμένη. Σύμφωνα με τον French η προέλευση της χρηματοπιστωτικής κρίσης μπορεί τελικά να εντοπιστεί σε τέσσερις γεωγραφικούς χώρους:

(i) σε διεθνή χρηματοοικονομικά κέντρα, ιδίως στον μακροχρόνιο ανταγωνισμό που υπήρχε μεταξύ Λονδίνου και Νέας Υόρκης

(ii) στο νησιωτικό χαρακτήρα των καθημερινών γεωγραφικών χρημάτων που εμφανίστηκαν σε τέτοια κέντρα μετά την προφανή ηγεμονία της χρηματοποίησης

(iii) στη γεωγραφική ανακύκλωση των πλεονασμάτων και ελλειμμάτων στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, ιδίως στη διαρθρωτική εξάρτηση μεταξύ της Κίνας και των ΗΠΑ και

(iv) στην αυξανόμενη δύναμη των χρηματοοικονομικών μέσων, η οποία βασίζεται στα διεθνή χρηματοοικονομικά κέντρα, ως δύναμη στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς και της κουλτούρας των χρηματοοικονομικών παραγόντων και ιδρυμάτων) (Mavroudeas, S.&D. Paitaridis, 2014).

Αν και οι μελετητές επισημαίνουν σίγουρα μερικές από τις κρίσιμες χωρικές συνθήκες της κρίσης, δεν εξετάζουν καμία από αυτές τις χωρικές συνθήκες με λεπτομέρεια. Το μήνυμα που προκύπτει από αυτές τις μελέτες είναι ότι απαιτείται μια γεωγραφική προοπτική για την πλήρη κατανόηση της προέλευσης της κρίσης, της εξέλιξής της και των συνεπειών της. Μέχρι στιγμής, οι γεωγραφικοί προσανατολισμοί τείνουν να επικεντρώνονται κυρίως στις άνισες συνέπειες της κρίσης παγκοσμίως. Ο τρόπος με τον οποίο ο τοπικός στεγαστικός δανεισμός υπο-πρωταρχικού τίτλου κατέληξε ως διαπραγμάτευση τίτλων σε παγκόσμιες αγορές ομολόγων, οι οποίες με τη σειρά τους τίτλοι υπονομεύθηκαν στη συνέχεια από την κατάρρευση των ίδιων τοπικών κυκλωμάτων ενυπόθηκων δανείων στα οποία εξαρτάται η αποτίμηση της αγοράς αποτελεί έναν κρίσιμο παράγοντα. Αυτό που είχε ως αποτέλεσμα τη παγκόσμια οικονομική κρίση είχε σαφώς τοπική προέλευση. Ομοίως, η παγκόσμια ύφεση που ακολούθησε είχε επίσης τοπικά άνισες επιπτώσεις. Αυτές οι γεωγραφικές περιοχές βοηθούν στην κατανόηση της δημιουργίας και της κατάρρευσης της κρίσης. Το βασικό επιχείρημα της εφημερίδας είναι ότι η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση αποτελεί ένα απόλυτο παράδειγμα «παγκοσμιοποίησης», και ότι πρέπει να εννοηθεί και να αναλυθεί με αυτούς τους όρους. (Mavroudeas & Paitaridis, 2014).

Τώρα σε ορισμένους, ο ισχυρισμός ότι μια γεωγραφική προοπτική μπορεί να δώσει επεξηγηματικό φως στην κρίση μπορεί να μην είναι προφανής. Για παράδειγμα, αυτό σημαίνει ότι έχουμε διαθέσιμες σαφείς εννοιολογικές και θεωρητικές ιδέες στις οποίες πρέπει να σχεδιάσουμε για να μας βοηθήσουν σε αυτό το έργο. Ωστόσο, μόλις δύο δεκαετίες αφότου οι οικονομολόγοι άρχισαν να σκέφτονται σοβαρά για τη χρηματοδότηση και την τραπεζική από γεωγραφική άποψη και από τότε που οι

γεωγράφοι άρχισαν να εστιάζουν ρητά στα τοπία του χρήματος και της χρηματοδότησης. Μέχρι στιγμής δεν υπάρχει ακόμη ένα ενιαίο, συνεκτικό και γενικώς αποδεκτό σώμα θεωρίας για αυτό που ο Γάλλος οικονομολόγος Francois Perroux γράφει πριν από 50 χρόνια και ονομάζεται «νομισματικός χώρος». Σίγουρα η κατανόησή μας για τη γεωγραφία των χρηματοοικονομικών κρίσεων είναι πολύ ανεπτυγμένη. Γνωρίζουμε από μελέτες όπως αυτές του Kindleberger ότι οι οικονομικές αναταραχές και οι κρίσεις, όταν τεθούν σε κίνηση, τείνουν να αναπτύσσονται με την πάροδο του χρόνου με χαρακτηριστικό τρόπο. Ωστόσο, τέτοιες μελέτες έχουν λίγα λόγια για το γιατί αναπτύσσονται οικονομικές φυσαλίδες τότε και πού συμβαίνουν, και ακόμη λιγότερο για το πώς ξεδιπλώνονται στο διάστημα καθώς και στο χρόνο (Mavroudeas&Paitaridis, 2014).

Για ένα άλλο πράγμα, κάποιος μπορεί να υποστηρίξει ότι το γεγονός ότι η χρηματοπιστωτική κρίση και η «πιστωτική κρίση» επηρέασαν τραπεζικά συστήματα και χρηματοπιστωτικές αγορές σε όλο τον κόσμο υποδηλώνει ότι η γεωγραφία δεν έχει πραγματικά μεγάλη σημασία: τελικά, σχεδόν όλοι, σχεδόν παντού, έχουν επηρεαστεί. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, ενώ η τοποθεσία, ο τόπος και η απόσταση μπορεί να έχουν διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην οργάνωση και τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών συστημάτων στο παρελθόν, η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης - της επιτάχυνσης της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ολοκλήρωσης - η οποία έχει συμβεί τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, έχει ως αποτέλεσμα όλες οι προθέσεις και οι σκοποί να καταστήσουν τη γεωγραφία άσχετη. Αυτό το επιχείρημα έγινε ιδιαίτερα δυνατό, φυσικά, από τον Richard O'Brien. Ο ισχυρισμός του, θα υπενθυμιστεί, ήταν ότι η άνοδος των προηγμένων τεχνολογιών επικοινωνίας πληροφοριών, η εκτεταμένη απορρύθμιση των τραπεζικών και χρηματοπιστωτικών συστημάτων, η ανάπτυξη των παγκόσμιων τραπεζών και η ανάπτυξη καινοτόμων χρηματοοικονομικών μέσων όπως η τιτλοποίηση, μετασχηματίζουν ριζικά τον τρόπο με τον οποίο οι χρηματοπιστωτικές αγορές δούλεψαν. Το χρήμα, τόνισε, είχε γίνει υπερ-ευμετάβλητο και υπερ-κινητό, είχε «γίνει παγκόσμιο» και είχε ξεφύγει από τα όρια και τους περιορισμούς των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αγορών. Όπως το έθεσε:

"Καθώς οι αγορές και οι κανόνες ενσωματώνονται, η συνάφεια της γεωγραφίας και η ανάγκη να βασίζονται οι αποφάσεις στη γεωγραφία θα αλλάξουν και θα μειωθούν. Τα χρήματα, τα οποία είναι ευέλικτα, θα συνεχίσουν να προσπαθούν να αποφύγουν και θα καταφέρουν σε μεγάλο βαθμό να ξεφύγουν, τα όρια της υπάρχουσας γεωγραφίας.... Όσο

πιο κοντά φτάνουμε σε ένα παγκόσμιο, ολοκληρωμένο σύνολο, τόσο πιο κοντά φτάνουμε στο τέλος της γεωγραφίας"

Ωστόσο, παρόλο που η παγκοσμιοποίηση συνεχίστηκε με ταχύ ρυθμό από τότε που ο O'Brien έγραψε αυτές τις λέξεις, ακόμη και η περιστασιακή παρατήρηση έρχεται σε σύγκρουση με οποιονδήποτε τέτοιο ισχυρισμό ότι έχουμε φτάσει στο «τέλος της γεωγραφίας» όσον αφορά τα χρήματα και τη χρηματοδότηση. Τα στοιχεία είναι σίγουρα γύρω μας. Διαφορετικές χώρες συνεχίζουν να έχουν διαφορετικές τραπεζικές δομές - συγκρίνετε για παράδειγμα το εθνικό τραπεζικό σύστημα καταστημάτων του Ηνωμένου Βασιλείου με τα τοπικά και περιφερειακά τραπεζικά συστήματα που εξακολουθούν να χαρακτηρίζουν χώρες όπως η Γερμανία και η Ιταλία. Και αυτές οι διαφορετικές δομές φαίνεται να επηρεάζουν τη χωρική κατανομή χρηματοδότησης, για μικρές επιχειρήσεις, για παράδειγμα. Διαφορετικές χώρες έχουν διαφορετικά συστήματα χρηματοδότησης ενυπόθηκων δανείων. Οι χώρες συνεχίζουν επίσης να διαφέρουν στα ρυθμιστικά καθεστάτα και τις ρυθμίσεις τους, ακόμη και αν τα τραπεζικά τους συστήματα αναμένεται επίσης να συμμορφώνονται με τις αυστηρές ρυθμίσεις που ορίζονται βάσει διεθνών συμφωνιών (όπως η διαδικασία της Βασιλείας).

Επιπλέον, οι χρηματοπιστωτικές αγορές μπορεί να είναι παγκόσμια ενοποιημένες, αλλά οργανώνονται και ελέγχονται από συγκεκριμένα μέρη, κυρίως τα μεγάλα χρηματοοικονομικά κέντρα, όπου η πλειονότητα των κορυφαίων παγκόσμιων τραπεζών και άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, και μεγάλος αριθμός χρηματοοικονομικών εργαζομένων, εξακολουθούν να υπάρχουν. Πράγματι, η παγκοσμιοποίηση έχει εντείνει τον ανταγωνισμό μεταξύ αυτών των κέντρων όσον αφορά τις μετοχές της παγκόσμιας τραπεζικής, της διαχείρισης κεφαλαίων, της διαπραγμάτευσης μετοχών και άλλων χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων. Ακόμα περισσότερο, υπάρχουν ενδείξεις ότι η φυσική απόσταση μιας χώρας από αυτά τα κέντρα εξακολουθεί να παίζει ρόλο στον καθορισμό της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού της συστήματος.

Και αρκετές χώρες παραμένουν όλες εκτός από το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα ή έχουν πρόσβαση σε αυτό με πολύ άνισους όρους. Εν ολίγοις, η γεωγραφία, με τη συμβατική έννοια της τοποθεσίας και του εδάφους, ως χώρος μερών, εξακολουθεί να έχει σημασία στη χρηματοδότηση (Κιόχος et al., 1997). Αυτό που έχει κάνει η παγκοσμιοποίηση δεν είναι να εκμηδενίσει τη γεωγραφία, αλλά να καταστήσει τον νομισματικό χώρο τόσο πολυκλασικό όσο και πολύ πιο περίπλοκο. Ο νομισματικός χώρος είναι ένας χώρος συναλλαγών - μεταβιβάσεων ιδιοκτησίας περιουσιακών

στοιχείων, δικαιωμάτων πληρωμών και υποχρεώσεων πληρωμής - καθώς και χώρος τόπων. Για να είμαστε σίγουροι, οι νομισματικές συναλλαγές, ακόμη και σε ηλεκτρονική μορφή, πραγματοποιούνται μεταξύ φορέων και ιδρυμάτων που βρίσκονται σε συγκεκριμένες τοποθεσίες. Αλλά αυτές οι συναλλαγές χαρτογραφούν επίσης πολύπλοκους χώρους λειτουργικών και σχεσιακών αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων μεταξύ φορέων, θεσμών και τόπων. Μια σημαντική συνέπεια της παγκοσμιοποίησης ήταν η δημιουργία νέων σχεσιακών και λειτουργικών νομισματικών χώρων που ταυτόχρονα είναι γεωγραφικά συμπιεσμένοι και γεωγραφικά τεντωμένοι.

Από τη μία πλευρά, η παγκοσμιοποίηση έχει «εκτοπίσει» τοπικά χρηματοοικονομικά κυκλώματα, συνδέοντας τοπικές χρηματοπιστωτικές συναλλαγές και περιουσιακά στοιχεία με παγκόσμια δίκτυα χρηματοπιστωτικής αγοράς, κάνοντας έτσι τα τοπικά οικονομικά αποτελέσματα να εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη συμπεριφορά και τις αποφάσεις των παραγόντων και των θεσμικών οργάνων, που έχουν απομακρυνθεί όχι μόνο με μια τοπική έννοια, αλλά και σε λειτουργικούς και σχετικούς όρους. Αλλά την ίδια στιγμή, αυτή η ίδια η διαδικασία έχει «εντοπίσει» το παγκόσμιο, με την έννοια ότι οι παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές συναλλαγές και οι αγορές, και οι περιουσίες των παγκόσμιων θεσμικών οργάνων και φορέων που τις διαμορφώνουν, έχουν συνδεθεί αναπόσπαστα και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις συνθήκες και τις διαδικασίες στην εργασία σε τοπικά οικονομικά κυκλώματα και σε συγκεκριμένα μέρη. Οι διακοπές στις ροές χρημάτων και οι αποτιμήσεις σε τοπικό επίπεδο μπορούν να κινηθούν προς τα πάνω μέσω του χώρου των συναλλαγών και σε διαστήματα θέσεων, να διαταράξουν τις χρηματοπιστωτικές αγορές σε παγκόσμια κλίμακα, οι οποίες στη συνέχεια προκαλούν ανεπιθύμητες επιπτώσεις σε άλλες, μακρινές τοποθεσίες. Ουσιαστικά, όπως θα το έλεγαν οι γεωγράφοι, ο νομισματικός χώρος έχει «παγκοσμιοποιηθεί»: ο τοπικός και ο παγκόσμιος προσανατολισμός έχουν αναμειχθεί άρρηκτα.

Η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση αποτελεί ένα εντυπωσιακό παράδειγμα αυτής της διαδικασίας «glocalisation», για το πώς οι τοπικές φυσαλίδες στέγασης και στεγαστικών δανείων συνδέθηκαν συστηματικά και αποσταθεροποίησαν τις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές και ιδρύματα, με βαθιές επιπτώσεις πίσω στο τοπικό επίπεδο. Αυτό που καταδεικνύει επίσης είναι πώς μια μεγάλη κρίση συσσώρευσης - σε αυτήν την περίπτωση, η κατάρρευση μιας ιστορικής φούσκας τιμών περιουσιακών στοιχείων στέγασης - είναι τόσο γεωγραφικά όσο και γεωγραφικά επακόλουθο (Moffitt, 2015). Έχει γίνει επίκληση διάφορων παραγόντων για να εξηγηθεί η φούσκα των κατοικιών:

όπως η πτώση των πραγματικών επιτοκίων υποθηκών, οι δημογραφικές τάσεις, η αύξηση του εισοδήματος, ο χειρισμός της στέγασης ως επένδυσης και κερδοσκοπικού περιουσιακού στοιχείου και ούτω καθεξής. Όμως αυτοί οι παράγοντες σαφώς δεν είχαν το ίδιο αποτέλεσμα σε κάθε χώρα. Και υπήρχαν επίσης δυνάμεις για κάθε χώρα. Σύμφωνα με τους Sornette και Woodard, η φούσκα των τιμών των κατοικιών στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο ήταν ιδιαίτερα μια εκδήλωση για το τι αποκαλούν ψευδαίσθηση ως «αένη μηχανή χρημάτων», μια άνευ προηγουμένου διαδικασία δημιουργίας και κατανάλωσης πλούτου με χρέη που δεν είχε καμία σχέση με πραγματική οικονομική ανάπτυξη και θεμελιώδεις αρχές, αλλά η οποία θεωρείται ότι αποτελεί μια νέα «κανονική κατάσταση». Στην περίπτωση των ΗΠΑ, ένας αναμφισβήτητος παράγοντας ήταν το κίνητρο για ενυπόθηκο δανεισμό μετά την απότομη μείωση των επιτοκίων από τον Alan Greenspan στην Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ το 2001, στο πλαίσιο της στρατηγικής του για την αποτροπή της έκρηξης της «νέας οικονομίας» των ΗΠΑ ή η «φούσκα» του χρηματιστηρίου «dot.com» μετατράπηκε σε μια πλήρη ύφεση: οι τιμές των κατοικιών στις ΗΠΑ απογειώθηκαν απότομα μετά το 2001. Ένας άλλος παράγοντας ήταν ότι στις ΗΠΑ, η ιδιοκτησία κατοικίας θεωρείται από καιρό ως βασικός παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης με κεντρικό κοινωνικό στόχο και έχει προωθηθεί ενεργά ως τέτοιο από τις εθνικές κυβερνήσεις. Επιπλέον, και ουσιαστικά, οι εθνικές διαφορές στην κλίμακα της φούσκας στέγασης αντικατοπτρίζουν τις διαφορές στον τρόπο και τον βαθμό στον οποίο τα παγκόσμια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συμμετείχαν στην παροχή χρηματοδότησης ενυπόθηκων δανείων, με ιδρύματα στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, ιδίως, υποθέτοντας μια επιθετική, επεκτατική προσέγγιση στον ενυπόθηκο δανεισμό (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας, 2010).

Η πρόσφατη φούσκα των τιμών της κατοικίας, λοιπόν, διέφερε με πολύ σημαντικούς τρόπους από τους ιστορικούς προκατόχους της. Πρώτον, προσέλκυσε νέους δανειστές ενυπόθηκων δανείων - μεγάλες τράπεζες και άλλα τέτοια ιδρύματα των οποίων οι κύριες δραστηριότητες ήταν προηγουμένως παγκόσμιες επενδύσεις και δραστηριότητες κεφαλαιαγοράς - πρόθυμοι να επωφεληθούν από την άνθηση. Δεύτερον, και κριτικά, αυτά τα ιδρύματα χρησιμοποίησαν νέα μοντέλα συγκέντρωσης κεφαλαίων για ενυπόθηκο δανεισμό. Πριν από τη δεκαετία του 1980, στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι τράπεζες ενυπόθηκων δανείων λειτουργούσαν με μακροχρόνια προϊόντα και γεωγραφικούς περιορισμούς. Η στεγαστική πίστωση παρέχεται σε μεγάλο βαθμό από τοπικά ιδρύματα ειδικών στεγαστικών δανείων (στις ΗΠΑ, τις κρατικές αποταμιεύσεις και δάνεια ή «thrifts») · στο Ηνωμένο Βασίλειο, εταιρείες αμοιβαίας οικοδόμησης, είτε

τοπικά είτε εθνικές εταιρείες με δίκτυα τοπικών υποκαταστημάτων). Αυτά τα ιδρύματα εξέδωσαν μακροπρόθεσμα στεγαστικά δάνεια που χρηματοδοτούνται από τις καταθέσεις κυρίως τοπικών αποταμιευτών, και βασίζονται σε αυστηρούς ελέγχους εισοδήματος στους δανειολήπτες: σε σημαντικό βαθμό, τα κεφάλαια τείνουν να ανακυκλώνονται τοπικά ή το πολύ διαπεριφερειακά (Louzisetal ,2011).

Ο ενυπόθηκος δανεισμός αυξήθηκε σημαντικά μέσω της τιτλοποίησης των δανείων με τη μορφή χρεογράφων που υποστηρίζονται από στεγαστικά δάνεια (MBS) και ομολόγων, εξασφαλισμένων υποχρεώσεων χρέους και άλλων εξωτικών χρηματοοικονομικών μέσων που στη συνέχεια απελευθερώθηκαν σε επενδυτές στις παγκόσμιες χρηματοοικονομικές αγορές. Λειτουργούσε ως εξής: Οι μεσίτες στεγαστικών δανείων (με χρέωση) εισήγαγαν έναν αγοραστή σπιτιού σε μια τράπεζα. Η τράπεζα χορήγησε στον αγοραστή ένα δάνειο για να αγοράσει ένα σπίτι. Στη συνέχεια, ο αγοραστής πραγματοποίησε μηνιαίες πληρωμές υποθηκών στην τράπεζα. Αλλά σε αντίθεση με το παραδοσιακό μοντέλο, αντί να διατηρεί το ίδιο το δάνειο, η τράπεζα έπειτα δέσμευσε το δάνειο με άλλα στεγαστικά δάνεια και δάνεια σε τίτλους που στη συνέχεια πωλήθηκαν σε επενδυτές (π.χ. συνταξιοδοτικά ταμεία, άλλες τράπεζες κ.λπ.) στις αγορές ομολόγων. Όπως και ο Dymski σημειώνει ότι η τιτλοποίηση τυποποιημένων ή πρώτων υποθηκών («απλή βανίλια») ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, ωστόσο, τα στεγαστικά δάνεια που προήλθαν από τράπεζες και μεσίτες ενυπόθηκων δανείων απορροφήθηκαν όχι από τα κεφάλαια της MBS αλλά από τα λεγόμενα οχήματα ειδικής επένδυσης (SIVs) ή οχήματα ειδικού σκοπού (SPV) στα οποία αυτοί οι επενδυτές μπορούσαν να σταθμεύσουν τα χρήματά τους. Αυτά τα SIV και SPV διατηρήθηκαν εκτός ισολογισμού και, ως εκ τούτου, δεν εμφανίστηκαν στους ετήσιους λογαριασμούς των τραπεζών που εξέδωσαν τα ενυπόθηκα δάνεια. Φαίνεται λοιπόν ότι θεωρητικά αυτοχρηματοδοτούνται, καθώς δεν καταλογίζονται στις κεφαλαιακές απαιτήσεις μιας τράπεζας. Έτσι, οι τράπεζες κατάφεραν να επεκτείνουν τον ενυπόθηκο δανεισμό τους χωρίς να επιβαρύνουν το κεφάλαιό τους. Οι SIV και SPV έπαιξαν ιδιαίτερο ρόλο σε αυτήν τη διαδικασία. Μια τράπεζα ενυπόθηκων δανείων θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα SPV - ουσιαστικά μια ξεχωριστή εταιρεία - και στη συνέχεια να δανειστεί από άλλες τράπεζες φθηνά και να χρησιμοποιήσει αυτά τα χρήματα για να αγοράσει την υποχρέωση τιτλοποίησης στεγαστικών δανείων που είχε δημιουργήσει με τη δέσμευση πολλών στεγαστικών δανείων μαζί. Στη συνέχεια, η τράπεζα προσέφερε μετοχές σε αυτό το SPV σε επενδυτές, οι οποίοι ήταν πρόθυμοι να αποδεχτούν την προσφορά λόγω των αναμενόμενων υψηλών μελλοντικών αποδόσεων. Με αυτόν τον τρόπο, μεγάλο μέρος της

χρηματοδότησης ενυπόθηκων δανείων, συμπεριλαμβανομένων των δανείων υποπρωταρχικών (GogosandStamatiou, 2015).

Κατά συνέπεια, αυτό το νέο μοντέλο είχε βαθιές γεωγραφικές επιπτώσεις. Στην πραγματικότητα παγκοσμιοποίησε το τοπικό στεγαστικό δάνειο, ενσωματώνοντάς το σε παγκόσμιες αγορές ομολόγων και σε παγκόσμιες ροές επενδυτικών κεφαλαίων. Ταυτόχρονα, αυτή η ίδια διαδικασία «εντοπίζει» παγκόσμιες τραπεζικές αγορές και παγκόσμιες αγορές ομολόγων, στο ότι η αξία των ομολόγων και των τίτλων που υποστηρίζονται σε παγκόσμια διαπραγμάτευση εξαρτάται τελικά από τις τοπικές συνθήκες στέγασης, συγκεκριμένα από την ικανότητα των τοπικών δανειστών να συμβαδίζουν με την υποθήκη τους πληρωμές και μια σταθερή ένωση στις τοπικές τιμές κατοικιών (αξίες περιουσιακών στοιχείων). Εφόσον πληρούνται αυτά τα κριτήρια, τα προεπιλεγμένα επιτόκια πληρωμής ενυπόθηκων δανείων θα μπορούσαν να προβλεφθούν ότι είναι σχετικά χαμηλά, ελαχιστοποιημένος χρηματοοικονομικός κίνδυνος και εξασφαλισμένες κερδοφόρες αποδόσεις επενδύσεων (Γαλενιανός, 2015).

Ωστόσο, αυτή η επέκταση του ενυπόθηκου δανεισμού αποδείχθηκε εξαιρετικά επικερδής για τις τράπεζες, οι οποίες κέρδισαν αμοιβή για κάθε υποθήκη που πούλησαν. Αυτό τους ενθάρρυνε με τη σειρά τους να παροτρύνουν τους μεσίτες ενυπόθηκων δανείων και τους πράκτορες να προμηθεύουν όλο και περισσότερα στεγαστικά δάνεια σε όσους ήταν μη συμμορφούμενοι, υψηλού κινδύνου ή «δανειστές « subprime » που προηγουμένως ήταν πολύ φτωχοί ή ανεπαρκώς πιστώσιμοι για να λάβουν χρηματοδότηση στέγασης και προηγουμένως αποκλεισμένοι από το subprime (ενυπόθηκος δανεισμός). Οι φυλετικές μειονότητες εμφανίστηκαν μεταξύ αυτών των νέων δανειστών « subprime ». Σε αυτά προστέθηκαν δάνεια σε δανειολήπτες που ζητούσαν τα λεγόμενα « jumbo » ενυπόθηκα δάνεια και υποθήκες για δεύτερη αγορά κατοικίας. Συνήθως αυτές οι υποθήκες subprime και jumbo προσφέρθηκαν με απατηλά φθηνά αρχικά επιτόκια, τα οποία, ωστόσο, αυξήθηκαν αργότερα σε μη προσιτά επίπεδα (η «υποθήκη ρυθμιζόμενου επιτοκίου»). Το 1994, οι υποθήκες « subprime » των ΗΠΑ ανήλθαν σε 35 δισεκατομμύρια δολάρια, το 5% του συνολικού στεγαστικού δανεισμού. Μέχρι το 2006, στο αποκορύφωμα της φούσκας των τιμών σπιτιού, ανήλθαν σε περίπου 600 δισεκατομμύρια δολάρια, ή περισσότερο από το 20% των συνολικών στεγαστικών δανείων. Τράπεζες όπως η Washington Mutual Long Beach Mortgage που εδρεύει στο Σιάτλ και η Countrywide Financial, έγιναν επιθετικοί σημαντικοί παίκτες στην αγορά «subprime» των ΗΠΑ. Πριν από λίγο καιρό μερικά από τα πιο διάσημα ονόματα στην

παγκόσμια επενδυτική τραπεζική, συμπεριλαμβανομένων των Lehman Brothers, Bear Stearns, Merrill Lynch και Morgan Stanley - όλοι έμπειροι στην τιτλοποίηση - έγιναν ιδιαίτερα ενεργοί στη δημιουργία και την εμπορία παραγώγων που υποστηρίζονται από στεγαστικά δάνεια (Γαλενιανός, 2015).

Προηγουμένως, η τιτλοποίηση ενυπόθηκων δανείων απαιτούσε ομογενοποίηση κινδύνων, ομαδοποιώντας οιονεί πιστώσεις από δανειολήπτες με χαμηλά επίπεδα κινδύνου αθέτησης. Τώρα τα δάνεια με σημαντικό κίνδυνο αθέτησης ομαδοποιήθηκαν σε ιδιωτικά εξασφαλισμένους τίτλους. Στα τέλη του 2005, στις ΗΠΑ, αυτή η πορεία προς την επέκταση των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων και άλλων χρεών φαίνεται να είχε την πλήρη υποστήριξη του Alan Greenspan της Fed:

«Καθώς σκεφτόμαστε την εξέλιξη της καταναλωτικής πίστης στις Ηνωμένες Πολιτείες, πρέπει να συμπεράνουμε ότι η καινοτομία και οι διαρθρωτικές αλλαγές στη βιομηχανία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών υπήρξαν κρίσιμες για την παροχή διευρυμένης πρόσβασης στην πίστωση για τη συντριπτική πλειονότητα των καταναλωτών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων περιορισμένων μέσων. Χωρίς αυτές τις δυνάμεις, θα ήταν αδύνατο για τους καταναλωτές με χαμηλότερο εισόδημα να έχουν το βαθμό πρόσβασης στις αγορές πίστωσης που έχουν τώρα»(αναφέρεται στο www.money-zine.com).

2.4.2 Οικονομική ύφεση και οικονομική ένωση

Εστιάζοντας στο ευρωπαϊκό επίπεδο, τα πράγματα δεν θα μπορούσαν να είναι εντελώς διαφοροποιημένα. Ήδη από την περίοδο του '92, με τη συνθήκη του Μάαστριχτ, οι χώρες μέλη της ΕΕ αποφάσισαν από κοινού την ανάθεση των ως τότε κυριαρχικών τους αρμοδιοτήτων που είχαν άμεση σχέση με την άσκηση της νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής, στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών καθώς επίσης και στην ΕΚΤ (Pappas, 2014).

Βασικό γνώρισμα των παραπάνω φορέων (κυρίως για το ΕΣΚΤ όπου εντοπίστηκε πως η ομοσπονδιακή και αποκεντρωμένη διάρθρωση του μοιάζει σε μεγάλο βαθμό με του αμερικάνικου Federal Reserve System) αποτελεί η βασική τους αποστολή, που συνίσταται στη συντήρηση της σταθεροποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος της ΕΕ, όπως και οι ενισχυμένες διατυπώσεις ανεξαρτησίας τους σε σχέση με την ενωσιακή πολιτική αλλά και τις εθνικές στρατηγικές εξουσίες. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, το παραπάνω παράδειγμα έμελλε να επιβεβαιωθεί και στο μοντέλο της ΕΕ. Η παγκόσμια χρηματοοικονομική ύφεση ανέδειξε τις βασικότερες δομικές αδυναμίες της

νομισματικής ένωσης, όπως και την αδυναμία τόσο της ΕΕ, όσο και της στενότερης κοινότητας της ζώνης του ευρώ να ανταποκριθούν στις έκτακτες συνθήκες αστάθειας και αβεβαιότητας που προέκυψαν εκείνη την περίοδο. Το θεσμικό κενό το οποίο αναπτύχθηκε από την ύφεση, επιχειρήθηκε να καταπολεμηθεί από το νεοπαγή Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και φυσικά από τα Μνημόνια Συνεργασίας ανάμεσα στις χώρες μέλη με σημαντικά ζητήματα ρευστότητας. Η παραπάνω σταδιακή θεσμική προσαρμογή της ΕΕ άρχισε στα μέσα της περιόδου του 2010, με την οριοθέτηση από την πλευρά των 17 χωρών μελών του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας καθώς επίσης και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Pappas, 2014).

Η εδραίωση της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής ύφεσης σε συνδυασμό με τη συνειδητοποίηση πως αυτή δεν αποτελεί αποκλειστικό εθνικό θέμα, αλλά πολύ περισσότερο σε μια ευθεία απειλή κατά του ενιαίου νομίσματος συνολικά, είχε σαν βασικότερη συνέπεια την ανάπτυξη ενός οργάνου με περισσότερο μόνιμο χαρακτήρα. Στα μέσα της περιόδου του 2011, επομένως, σύμφωνα με τη σχετική ιδρυτική του συνθήκη ανάμεσα στις χώρες μέλη, αναπτύχθηκε ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας που δρούσε σαν συνεχιστής των παραπάνω μηχανισμών, σε ό,τι είχε να κάνει με την προσφορά χρηματοοικονομικής υποστήριξης προς τις χώρες μέλη. Ευχέρεια συμμετοχής σε αυτόν τον μηχανισμό είχαν και χώρες μέλη της ΕΕ που δεν ήταν μέλη της Ευρωζώνης. Από το 2008, μια χρηματοπιστωτική και πολιτική κρίση που προήλθε από τη δυναμική της εγχώριας αγοράς των ΗΠΑ, η οποία επιδεινώθηκε από την ισχυρή σχέση εξάρτησης μεταξύ χωρών σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο, έχει επηρεάσει αρνητικά τις παγκόσμιες οικονομίες και το διεθνές χρηματοπιστωτικό καθεστώς. Η Ευρώπη, μια από τις πιο σημαντικές οικονομίες του πλανήτη, επηρεάστηκε άμεσα από την κρίση στις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι εθνικές, περιφερειακές και διεθνείς εκτιμήσεις αποκαλύπτουν σημαντική ανησυχία για τις συνέπειες αυτής της απότομης οικονομικής ύφεσης για τη δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Η κρίση προκλήθηκε από διάφορους παράγοντες, όπως ελλείψεις στη θεσμική δομή, την αρχιτεκτονική της οικονομικής πολιτικής και την απάντηση στην κρίση του 2008 (Βαρουφάκης, 2012).

Παρόλο που υπέφερε πάρα πολύ από το κόστος των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, η Γερμανία έγινε η τέταρτη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο και σήμερα είναι το πιο σημαντικό μέλος της ΕΕ, τόσο πολιτικά όσο και οικονομικά. Ωστόσο, φαίνεται να προσπαθεί να επιβάλει ένα συγκεκριμένο οικονομικό και τραπεζικό σύστημα πάνω από

την Ευρώπη με το βάρος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων της, την παραγωγική της ικανότητα και τον όγκο των εξαγωγών της. Η Ελλάδα, έχοντας μια εξίσου ταραχώδη ιστορία τον εικοστό αιώνα, συμπεριλαμβανομένου ενός εμφυλίου πολέμου στη δεκαετία του 1940 και μιας στρατιωτικής δικτατορίας στις δεκαετίες του 1960 και του 1970, αντιμετώπισε πολιτικές-οικονομικές εντάσεις, διαμαρτυρίες και κοινωνικά προβλήματα καθώς και, κατά συνέπεια, δυσκολίες στην αντιμετώπιση όρων που επιβάλλονται από την ένταξη στην ευρωζώνη (Kirkegaard, 2009).

Η υιοθέτηση του μοντέλου της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς από την αρχή του Ψυχρού Πολέμου επέτρεψε στη Γερμανία να επιτύχει να συμφιλιώσει τον φιλελευθερισμό με τις εθνικές αποταμιεύσεις και τα υψηλά επίπεδα κοινωνικής ασφάλισης. Η επανένωση έφερε πρόοδο και ανάπτυξη, επιτρέποντας στη χώρα να γίνει πολιτικά και οικονομικά μέλος της διεθνούς κοινότητας. Η Γερμανία εφάρμοσε πολιτικές κοινωνικής πρόνοιας ενσωματωμένες με ένα τεράστιο κίνητρο για βιομηχανική παραγωγικότητα και αποδοτικότητα. Ο Gilpin συζήτησε τη δυαδικότητα της γερμανικής οικονομίας που μερικές φορές τείνει προς τον φιλελευθερισμό των ΗΠΑ, ενώ άλλες φορές τείνει προς το ιαπωνικό κίνητρο που δίνεται στην αποταμίευση. Το εθνικό πολιτικο-οικονομικό σύστημα της Γερμανίας βασίστηκε στον κοινό συντονισμό ιδιωτικών τραπεζών, μεγάλων εταιρειών, βιομηχανίας, κυβέρνησης και εργατικών συνδικάτων. Ως εκ τούτου, ο συνδικαλισμός στον γερμανικό καπιταλισμό σήμαινε μεγαλύτερη αντιπροσωπευτικότητα της κοινωνίας και της κυβέρνησης, παράλληλα με τον ιδιωτικό τομέα, στη διακυβέρνηση της οικονομίας. Ο Gilpin τονίζει επίσης τον τρόπο με τον οποίο οι μεγάλες τράπεζες έπαιξαν ζωτικό ρόλο στη γερμανική οικονομία παρέχοντας κεφάλαια στη βιομηχανία, καθώς επίσης επισημαίνει ότι η εργασία, οι επιχειρήσεις (μικρές, μεσαίες και μεγάλες) και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είχαν επίσης έδρα στα εποπτικά συμβούλια που εκπροσωπούν όλα τα οικονομικά και χρηματοοικονομικούς τομείς της χώρας. Αξίζει να υπενθυμίσουμε, ωστόσο, ότι στις αρχές της δεκαετίας του 2000, η Γερμανία αντιμετώπισε οικονομική κρίση ακριβώς λόγω της διατήρησης ενός υπερβολικού κράτους πρόνοιας και σκληρωτικών αγορών εργασίας. Η γερμανική οικονομία είχε σταματήσει και η ανεργία κυμαινόταν στο 11%. Μόνο από το 2002 και μετά, υπό τη διακυβέρνηση του καγκελαρίου Gerhard Schröder του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, πραγματοποιήθηκαν μεταρρυθμίσεις με την εφαρμογή της Ατζέντας 2010. Σύμφωνα με μια συνέντευξη που δόθηκε στο «Wall Street Journal» το 2012 ο κύριος στόχος της Ατζέντας 2010 ήταν η φορολογική μεταρρύθμιση και η

αναδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας, υποστηρίζοντας περικοπές παροχών για την ενίσχυση της οικονομίας (Γαλενιανός, 2015).

Η Ελλάδα πήγε στην αντίθετη κατεύθυνση. Ο Bagus υποστηρίζει ότι ενώ η ανταγωνιστικότητα της Γερμανίας αυξήθηκε μετά την υιοθέτηση του ευρώ, η Ελλάδα μειώθηκε μεταξύ του 1999 και του 2010, με αποτέλεσμα ο επενδυτικός βαθμός να μειωθεί από τον οργανισμό αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας «Standard & Poor's» τον ίδιο χρόνο. Αντί να μειώσει τον προϋπολογισμό, η ελληνική οικονομική πολιτική διατήρησε υψηλά επίπεδα δημόσιων δαπανών, τα οποία βασίστηκαν στην εύκολη πίστωση στη διεθνή αγορά. Ανίκανη να διατηρήσει πλεόνασμα προϋπολογισμού όπως η Γερμανία λόγω βιομηχανικών και θεσμικών ελλείψεων, που περιγράφονται παρακάτω, η Ελλάδα μπήκε σε έναν φαύλο κύκλο που απαιτεί περισσότερη πίστωση, ενώ ταυτόχρονα επέβαλε μέτρα λιτότητας. Στην πραγματικότητα, όσο περισσότερα εφαρμόζονται τα μέτρα λιτότητας, τόσο χαμηλότερο είναι το ΑΕΠ της χώρας και τόσο μεγαλύτερη είναι η ανάγκη για πίστωση (Pappas, 2014).

Οι ασυμμετρίες μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας απεικονίζονται μέσω σύγκρισης μακροοικονομικών δεικτών για την περίοδο μεταξύ 1999 και 2012, δηλαδή κατά την περίοδο του καθεστώτος του ευρώ έως το αποκορύφωμα της κρίσης. Για να διασφαλιστεί μια σαφέστερη κατανόηση και μεγαλύτερη αντικειμενικότητα, εμφανίζονται μόνο οι βασικές στιγμές από την εν λόγω περίοδο. (EUROSTAT, 2015).

Η ιστορία του ΑΕΠ μιας χώρας είναι ένας σημαντικός δείκτης της οικονομικής της υγείας. Μέχρι το 2007, οι διακυμάνσεις στο ΑΕΠ της Γερμανίας και της ευρωζώνης, από την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος το 1999, παρέμειναν κάτω από την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. Μετά την παγκόσμια κρίση, ωστόσο, η ελληνική οικονομική ανάπτυξη παρουσίασε μεγαλύτερο αντίκτυπο και, σε αντίθεση με τη Γερμανία και τον μέσο όρο της ΕΕ, δεν μπόρεσε να ανακάμψει. Από το 2007 έως το 2011, ο ρυθμός αύξησης του ελληνικού ΑΕΠ μειώθηκε από 3,5% σε -7,1%, ενώ η Γερμανία και ο μέσος όρος της ευρωζώνης μειώθηκαν από 3,2% το 2007 στα χαμηλότερα επίπεδα -5,1% και -4,5% το 2009, αντίστοιχα, πριν επιστρέψουμε στο 3,3% και 1,7% το 2011. Ωστόσο, η ανάλυση του ΑΕΠ από μόνη της δεν αρκεί για να εξηγήσει την κατάσταση της ευρωζώνης. Είναι σημαντικό να αξιολογηθεί το ισοζύγιο πληρωμών, δηλαδή, γενικά, η διαφορά μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. Οι Krugman και Obstfeld υποστηρίζουν ότι, εκτός από τη μέτρηση του μεγέθους και της κατεύθυνσης των διεθνών δανείων, το ισοζύγιο πληρωμών αποκαλύπτει αλλαγές στον καθαρό ξένο πλούτο

μιας χώρας. Το έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών δείχνει ότι οι εισαγωγές υπερβαίνουν τις εξαγωγές. Σε αυτό το σημείο, η διαφορά μεταξύ των υπολοίπων της Γερμανίας, της Ελλάδας και του μέσου όρου της ευρωζώνης είναι σαφώς αντιληπτή. Ενώ η Γερμανία παρουσίασε έλλειμμα μόνο κατά τα πρώτα τρία χρόνια μετά την υιοθέτηση του ευρώ (-1,3% του ΑΕΠ το 1999, -1,7% το 2000 και -0,1% το 2001), η Ελλάδα δεν έλαβε πλεόνασμα καθ' όλη τη διάρκεια της εξέλιξης από το 1999 έως το 2012, ήταν πάντα κάτω από -05% του ΑΕΠ, με εξαίρεση το 1999 (-4,1%) και το 2012 (-2,4%). Το 2008, η Ελλάδα πέτυχε το ρεκόρ του -14,9% του ΑΕΠ και, το 2010, έφτασε το -10,1% (Pappas,2014).

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε την κρίση στην Ευρώπη από την άποψη της παγκόσμιας πανδημίας, που προκλήθηκε από την έκρηξη της αμερικανικής φούσκας στέγασης. Είναι εξίσου απαραίτητο να αποδείξουμε, εν συντομία, πώς οι πολιτικές δημοσιονομικής απορρύθμισης έπαιξαν θεμελιώδη ρόλο στην εξάπλωση της κρίσης. Σε αυτό το σημείο, ο κόσμος γνώρισε σαφώς σημαντικές αλλαγές στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Το τέλος του διπολικού κόσμου, που αποδεικνύεται από την πτώση του Τείχους του Βερολίνου και την επακόλουθη κατάρρευση της ΕΣΣΔ, έφερε στο προσκήνιο την πολυπολικότητα και επιβεβαίωσε την υπεροχή της καπιταλιστικής ιδεολογίας που προσωποποιούνται από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η κυριαρχία της εποχής της πληροφορίας εντάθηκε επίσης μαζί με το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Τώρα ήταν δυνατή η μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων κεφαλαίου μέσω διαφορετικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και όχι μόνο μέσω του παραδοσιακού τραπεζικού συστήματος, τόσο γρήγορα όσο και αποτελεσματικά. Ωστόσο, με κάθε βήμα της τεχνολογικής εξέλιξης, ένα άλλο επίπεδο πολυπλοκότητας προστέθηκε στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Καθώς το χαρτοφυλάκιο των χρηματοοικονομικών πράξεων, οι επενδύσεις και οι παράγοντες επεκτάθηκαν, έτσι αυξήθηκαν οι κίνδυνοι και οι αβεβαιότητες που σχετίζονται με τη χρηματοπιστωτική αγορά. Ως εκ τούτου, η εκτεταμένη απορρύθμιση των αγορών επέτρεψε τη φρενήρη κίνηση κεφαλαίων μεταξύ των χωρών, επιτρέποντας στις υπανάπτυκτες οικονομίες να λαμβάνουν τεράστιες ποσότητες χρημάτων σε χρόνο ρεκόρ για την αντιμετώπιση κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων και, από την άλλη πλευρά, επέτρεψε στις ανεπτυγμένες χώρες να πολλαπλασιάσουν τον πλούτο τους (Pappas,2014).

Ένα πρωταρχικό παράδειγμα των συνεπειών μιας τέτοιας χρηματοπιστωτικής απορρύθμισης ήταν η κρίση subprime που προήλθε από τη δυναμική της εγχώριας

αγοράς κατοικίας στις ΗΠΑ το 2007. Από το 2003, θέλοντας να τονώσει την κατανάλωση, η αγορά των ΗΠΑ πωλούσε στεγαστικά δάνεια σε χαμηλά και ελκυστικά επιτόκια. Με την εγχώρια αγορά γεμάτη πίστωση, πολλοί άνθρωποι που ήθελαν να κατέχουν ένα ακίνητο ήταν σε θέση να το κάνουν. Ως αποτέλεσμα, η αγορά κατοικιών παρουσίασε έντονη ανάπτυξη και η ιδιοκτησία διατέθηκε σχεδόν σε όλους όσους παρουσίαζαν χαμηλούς κινδύνους για τις τράπεζες δανείων, με βάση το πιστωτικό τους ιστορικό και την απόδειξη του εισοδήματος. Όμως, επιδιώκοντας να κερδίσουν ακόμη περισσότερα κέρδη, τα δάνεια επεκτάθηκαν σύντομα σε άτομα με άριστο πιστωτικό ιστορικό (subprimes), το οποίο οδήγησε σε μη πληρωμές και αμέσως μετά από τις τράπεζες την ανάκτηση ακινήτων και τη διάθεσή τους. Οι πιστωτές των αγοραστών ακινήτων πούλησαν τις υποθήκες σε μεγάλες επενδυτικές τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Οι τελευταίοι, με τη σειρά τους, μεταβίβασαν τους τίτλους σε ακόμη μεγαλύτερες τράπεζες, μεσίτες και διαχειριστές κεφαλαίων, όπως οι γίγαντες του διεθνούς συστήματος: BearStearns, MerrillLynch, CitiGroup, LehmanBrothers και GoldmanSachs των Ηνωμένων Πολιτειών, η ισπανική εταιρεία Banco, η Σανταντέρ και ο Γάλλος BNP Paribas. Κατά συνέπεια, ολόκληρο το χρηματοοικονομικό σύστημα συμμετείχε στην αγορά ενυπόθηκων δανείων από την εγχώρια αγορά των ΗΠΑ, η οποία ήταν καθοριστικός παράγοντας για την κρίση που ξέσπασε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Για τους Roubini και Mihm:

"Η ασθένεια (κρίση) εξαπλώνεται πιο εύκολα και γρήγορα μεταξύ εκείνων που είναι αδύναμοι και δεν έχουν ασυλία. Στην πρόσφατη κρίση, πολλές οικονομίες στην Ευρώπη μοιράστηκαν τα ίδια τρωτά σημεία με την αμερικανική οικονομία. Δεν αποτελεί έκπληξη λοιπόν ότι όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες φτέρνισαν, έπιασαν το κρύο - ή ίσως ακριβέστερα, τη γρίπη "

2.4.3 Ιστορική αναδρομή

Η Ελλάδα ήταν ο πιο κρίσιμος ασθενής αυτής της «γρίπης». Τα μέσα ενημέρωσης έχουν χρησιμοποιήσει επανειλημμένα τον όρο «ελληνική κρίση» για να ταξινομήσουν τη στιγμή που βιώνει η ΕΕ. Το 2008, στο αποκορύφωμα της κρίσης, το ελληνικό χρέος ήταν κοντά στο 120% του ΑΕΠ της χώρας. Ο πρώτος αντίκτυπος που αισθάνθηκε η Ελλάδα, η οποία εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από τα δάνεια, ήταν η αύξηση των επιτοκίων, η οποία κατέστησε τη λήψη δανείων στη διεθνή αγορά εξαιρετικά δαπανηρή. Κατά

συνέπεια, στις αρχές του 2010, χορηγήθηκε πακέτο διάσωσης στην Ελλάδα. Αφού πέτυχε ένα πενιχρό αποτέλεσμα, ωστόσο, οι υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης ενέκριναν ένα νέο πακέτο 130 δισεκατομμυρίων ευρώ το 2012. Όπως και το πρώτο, ο κύριος στόχος του δεύτερου πακέτου ήταν να αποφευχθεί η πιθανή χρεοκοπία της Ελλάδας, καθώς και να μειωθεί το χρέος της, που είχε υπερβεί το 160% του εθνικού ΑΕΠ, έως 120% έως το 2020 (εκτίμηση από τους συγγραφείς). Αξίζει να τονιστεί ότι οι τράπεζες που κατέχουν ελληνικά κρατικά ομόλογα, πολλές από τις οποίες είναι γερμανικές, ακύρωσαν το 50% του συνολικού ποσού ως πρόσθετο μέτρο για την επίτευξη σταθερότητας (Γαλενιανός,2015).

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι αυτό το πρόβλημα θα μπορούσε να ελαχιστοποιηθεί με δάνεια χαμηλότερων επιτοκίων. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η έλλειψη εμπιστοσύνης που δημιουργήθηκε από την κρίση κατέστησε εξαιρετικά δύσκολη τη λήψη δανείων από την αγορά. Οι Roubini και Mihm τονίζουν επίσης ότι το 2008 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) αύξησε κατηγορηματικά τα επιτόκια και τα μέλη της ΕΕ που ήταν κυρίως υπεύθυνα για την καθοδήγηση της οικονομικής πολιτικής, όπως η Γερμανία, έλαβαν καθυστερημένα μέτρα χωρίς να θέλουν να δώσουν κίνητρα για πιο ευάλωτες οικονομίες όπως η Ελλάδα. Μετά την έγκριση από το ελληνικό κοινοβούλιο ως απαίτηση για τη λήψη του δεύτερου πακέτου διάσωσης, η σειρά μέτρων λιτότητας που επέβαλε η τρόικα (ΕΕ, ΕΚΤ και ΔΝΤ) οδήγησε χιλιάδες Έλληνες να βγουν στους δρόμους σε διαμαρτυρία. Ένα τρίτο ελληνικό σχέδιο διάσωσης εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2015 στο οποίο συμφωνήθηκαν περισσότερες περικοπές στις κοινωνικές παροχές και αύξηση των φόρων (Γαλενιανός,2015).

Άλλοι συγγραφείς, όπως οι Truger, Dullien και Dodig and Herr υποστηρίζουν, σε αντίθεση με αυτό που συζητήθηκε προηγουμένως από τους Lynn και Bagus, ότι η οικονομική πολιτική λιτότητας που επέβαλε η Γερμανία, ως το πιο ισχυρό μέλος της ΕΕ, σε κρίσιμες χώρες ήταν πιο επιβλαβές από την αποκατάσταση. Η, σύμφωνα με τα λόγια του Γιάνη Βαρουφάκη (2015), πρώην υπουργού Οικονομικών της Ελλάδας και καθηγητή οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών:

"Το πρόβλημα είναι απλό: οι πιστωτές της Ελλάδας επιμένουν σε ακόμη μεγαλύτερη λιτότητα για αυτό το έτος και μετά - μια προσέγγιση που θα εμπόδιζε την ανάκαμψη, θα εμποδίσει την ανάπτυξη, θα επιδεινώσει τον κύκλο αποπληθωρισμού του χρέους και, στο τέλος, θα διαβρώσει την προθυμία και την ικανότητα των Ελλήνων να αντιμετωπίσουν την ατζέντα μεταρρυθμίσεων που η χώρα χρειάζεται τόσο. Η κυβέρνησή μας δεν μπορεί - και

δεν πρόκειται - να δεχτεί μια θεραπεία που έχει αποδειχθεί ότι εδώ και πέντε χρόνια είναι χειρότερη από την ασθένεια"

Υπογραμμίζοντας την αξιολόγηση του Βαρουφάκη η θεραπεία ήταν πράγματι χειρότερη από την ασθένεια. Ο Truger τονίζει ότι η Γερμανία ακολουθεί, λανθασμένα και ενάντια σε πιο μετριοπαθή ρεύματα οικονομικής σκέψης, μια ιδεολογική πορεία που χαρακτηρίζει ο συγγραφέας ως «θλιβερή οικονομική πολιτική». Οι Dodig και Herr (2015) , από την πλευρά τους, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα της τρόικας επιβαρύνουν την κρίση σε κρίσιμες χώρες, όπως η Ελλάδα, και ότι η αύξηση των μέτρων λιτότητας οδηγεί σε πτώση του ΑΕΠ (ο φαύλος κύκλος που αναφέρθηκε νωρίτερα) . Τέλος, ο Dullien υποστηρίζει ότι το γερμανικό μοντέλο δεν μπορεί να μιμηθεί από την υπόλοιπη Ευρώπη, καθώς αυτό συνεπάγεται χαμηλότερες επενδύσεις στην εκπαίδευση, την τεχνολογική καινοτομία και τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, ο συγγραφέας προτείνει ότι οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες πρέπει να αναλύσουν ποιες πτυχές της γερμανικής μεταρρύθμισης μπορούν να εφαρμοστούν στο δικό τους εσωτερικό πλαίσιο. Δύο πτυχές πρέπει να ληφθούν υπόψη εδώ. Ο Dullien τονίζει με συνοπτικό τρόπο ότι το γερμανικό μοντέλο δεν πρέπει να αντιγραφεί από τα μέλη της ευρωζώνης, δεδομένου ότι βασίστηκε στη μείωση των επενδύσεων στην εκπαίδευση, την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη, καθώς και στη συγκράτηση των μισθών. Η υιοθέτηση της πρώτης πτυχής θα οδηγούσε σε απώλεια του φαινομένου της διαρροής και, κατά συνέπεια, σε βραδύτερη τεχνολογική πρόοδο, η οποία αναμφίβολα θα είχε αρνητικές επιπτώσεις σε μια οικονομία που ανακάμπτει ακόμη από την κρίση. Η υιοθέτηση του δεύτερου θα μπορούσε να μειώσει τις τιμές, οδηγώντας σε αποπληθωρισμό του χρέους, το οποίο θα βλάψει το χρηματοπιστωτικό σύστημα και θα μειώσει το ποσό της πίστωσης και της συνολικής διαθέσιμης ζήτησης (Γαλενιανός,2015).

Οι Dodig και Herr συζητούν τη συμπεριφορά των εξαγωγών από χώρες της ευρωζώνης κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ενώ οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν 14% από το 2007 έως το 2013, η Γερμανία, ο μεγαλύτερος εξαγωγέας του ομίλου, σημείωσε αύξηση 16% την ίδια περίοδο. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι τιμές των προϊόντων για εξαγωγή αυξήθηκαν σημαντικά κατά τη διάρκεια της κρίσης στις πιο ευάλωτες χώρες (15% στην Ελλάδα). Το ίδιο δε συνέβη στη Γερμανία, η οποία παρουσίασε πολύ μικρότερη αύξηση κατά 0,4% στις τιμές των εξαγωγίμων προϊόντων. Αυτή η κατάσταση καθόρισε μια νέα αύξηση της ανταγωνιστικότητας της γερμανικής οικονομίας, η οποία τελικά επωφελήθηκε από τα ελλείμματα των πιο κρίσιμων χωρών. Η μελέτη του Kusku για την

τουρκική οικονομική κρίση υπογράμμισε ότι οι βραχυπρόθεσμες πολιτικές κρίσης δεν ευνοήθηκαν έναντι των μακροπρόθεσμων πολιτικών εντός των τουρκικών οργανώσεων. Η μελέτη περιγράφει την αποτυχία των οργανώσεων να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις και την εξαπάτηση που δημιουργούν οι υπάλληλοί τους, εφαρμόζοντας στο HR (Human Resources) πρακτικές που εστιάζουν στην αλλαγή συμπεριφοράς μέσω βραχυπρόθεσμων προσεγγίσεων, αντί να υιοθετούν στρατηγικές, προορατικές και μακροπρόθεσμες παρεμβάσεις ανθρώπινου δυναμικού. Ενώ αντιμετωπίζουμε αυτόν τον έντονο φόρτο εργασίας, τα τμήματα ανθρώπινου δυναμικού πρέπει να συνειδητοποιήσουν την προστιθέμενη αξία τους αυξάνοντας την απόδοση και την ευκινησία του ταλέντου (ανθρώπινου κεφαλαίου) και του πολιτισμού του οργανισμού (Γαλενιανός,2015).

2.4.4 Αίτια κρίσης στην Ελλάδα

Από την αρχή της οικονομικής κρίσης, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Ευρωπαϊκή Ένωση βοήθησαν την Ελλάδα με χρήματα για την άμβλυνση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης. Ως προϋπόθεση για τα κεφάλαια αυτά, η Ελλάδα συμφώνησε να ελευθερώσει την οικονομία της, να ενισχύσει το τραπεζικό της σύστημα και να βελτιώσει την εταιρική διακυβέρνηση. Ωστόσο, λόγω των διεθνών αυτών δανείων, η ελληνική κυβέρνηση δεν θα μπορούσε να συνεχίσει να προστατεύει τις εγχώριες εταιρείες από τον διεθνή ανταγωνισμό επομένως, η αναδιάρθρωση ήταν απαραίτητη. Οι τοπικές επιχειρήσεις αναγκάστηκαν να αναβαθμίσουν τις δραστηριότητές τους ή να αντιμετωπίσουν πτώχευση εάν δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν. Αντιμετώπιση του ανταγωνισμού σημαίνει αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και αξιοποίηση της τεχνολογίας για την αναδιάρθρωση των επιχειρηματικών διαδικασιών.

Λόγω και του ταραχώδους επιχειρηματικού περιβάλλοντος, τα τμήματα του ανθρώπινου δυναμικού έπρεπε να χειριστούν αποτελεσματικά όλες αυτές τις αλλαγές, ενώ παράλληλα θα αυξήσουν την παραγωγικότητα μειώνοντας παράλληλα το κόστος (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας,2010).

Καθώς οι οικονομικές αναταράξεις αντανακλώνται άμεσα στην κοινωνία, οι άνθρωποι που επηρεάζονται από τις οικονομικές αλλαγές είναι πιθανό να παραμείνουν στις παραδοσιακές πεποιθήσεις και αξίες. Ο Μπουραντάς και ο Παπαδάκης ισχυρίστηκαν ότι οι Έλληνες HR είναι σε εξέλιξη για να ξεπεράσουν το παρελθόν καθώς και τις

ιδιοσυγκρασιακές ατέλειες. Χαρακτηρίζουν το ελληνικό ανθρώπινο δυναμικό ως δυτικό τύπο διαχείρισης που δεν έχει ακόμη φτάσει στο επίπεδο του εκσυγχρονισμού, καθυστερώντας την υιοθέτηση επιστημονικών και αναλυτικών μεθόδων και τεχνικών. Ωστόσο, η πρόοδος στην εφαρμογή προηγμένων τεχνικών HR στο ελληνικό πλαίσιο αποδεικνύεται από την ανύψωση της ελληνικής θυγατρικής της Colgate στην κορυφή, ως τον καλύτερο ευρωπαϊκό χώρο εργασίας του 2006. Η ColgateHellas έχει αναπτύξει μια εξαιρετική κλίμα στο οποίο το 40% περίπου των εργαζομένων έχουν με την εταιρεία άνω των 15 ετών. ο εθελοντικός κύκλος εργασιών ανέρχεται μόνο στο 3,3%. η απουσία των εργαζομένων κυμαίνεται επίσης σε πολύ χαμηλά ποσοστά (0,3% το 2005). Η εταιρεία προσφέρει διάφορα κίνητρα στους υπαλλήλους της, όπως ημέρες ελεύθερης εκπαίδευσης, πολυάριθμες ημέρες ασθενείας, παρατεταμένες ετήσιες αργίες, νωρίς την Παρασκευή και επιπλέον γονική άδεια κλπ. Παρόλο που οι περισσότερες από τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι βραχυπρόθεσμες, τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν στοιχεία ότι τουλάχιστον οι μεγαλύτερες εταιρείες φαίνεται να υιοθετούν μια πιο στρατηγική μακροπρόθεσμη προσέγγιση του ανθρώπινου δυναμικού (Γαλενιανός, 2015).

2.4.5 Η πορεία προς τα δάνεια

Στην Ελλάδα, μια χώρα που έχει βιώσει μια από τις πιο σοβαρή και παρατεταμένη ύφεση στην πρόσφατη οικονομική ιστορία, οι σωρευτικές απώλειες πραγματικού ΑΕΠ μεταξύ του πρώτου τριμήνου του 2008 και του 4ου τριμήνου του 2015 ανήλθαν σε περίπου 26 τοις εκατό, ενώ ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς τα συνολικά δάνεια αυξήθηκε κατά 30,9pppts (και κατά 38,4pppts εάν λαμβάνονται επίσης υπόψη τα αναδιαρθρωμένα δάνεια), στο 35,6% (και 43,5% αντίστοιχα) στο τέλος αυτής της περιόδου. Αυτό ακολούθησε διψήφια αύξηση του εγχώριου τραπεζικού δανεισμού κατά τα έτη μετά την είσοδο στο ευρώ που οδήγησαν στην παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση 2007/2008. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η παγκόσμια κρίση διαπίστωσε ότι ο ιδιωτικός τομέας της Ελλάδας δεν ήταν ιδιαίτερα υπερβολικός σε σχέση με άλλες οικονομίες της ζώνης του ευρώ. Όσον αφορά τα ονομαστικά ποσά, το συνολικό ανεξόφλητο απόθεμα των NPL (συμπεριλαμβανομένων των αναδιαρθρωμένων δανείων) στους ισολογισμούς των ελληνικών εμπορικών τραπεζών ανήλθε στα 98,4 δισ. ευρώ στο τέλος του 2015, με τα εταιρικά επισφαλή δάνεια να αντιπροσωπεύουν το 57,1% του συνολικού αποθέματος. Το συντριπτικό μέρος του τελευταίου μεριδίου αποτελείται από επισφαλείς απαιτήσεις από πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το πρόβλημα των ενυπόθηκων δανείων και των καταναλωτικών δανείων

ήταν 27,6 και 15,2 στο τέλος του 2015. Όσον αφορά την παροχή, η κάλυψη των μη εξυπηρετούμενων δανείων, συμπεριλαμβανομένων των αναδιαρθρωμένων δανείων από αποθεματικά ζημιών δανείων κυμάνθηκε μεταξύ 45 και 55 τοις εκατό κατά το αρχικό μέρος του δείγματος. Η εν λόγω κάλυψη μειώθηκε κατακόρυφα στα επόμενα τρίμηνα (έφτασε στο χαμηλό του 31,8% το 4ο τρίμηνο του 2009), πριν αυξηθεί σταδιακά στη συνέχεια και έφτασε στο υψηλό μετά την κρίση στα 46,4 στο τέλος του 2015. Τέλος, η ροή των NPL, συμπεριλαμβανομένων των αναδιαρθρωμένων δανείων, ξεκίνησαν ανοδική πορεία μετά το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης, φθάνοντας σε ρεκόρ ύψους 13,8 δισ. ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2013. Αυτό συγκρίνεται με μια μέση τριμηνιαία ροή γ. 3,5 δισ. ευρώ τα προηγούμενα τρία χρόνια και μπορεί κυρίως να αποδοθεί στην απορρόφηση των ισολογισμών των κυπριακών θυγατρικών στην Ελλάδα από τις τέσσερις ελληνικές συστημικές τράπεζες. Ο ρυθμός αύξησης του εν λόγω μέτρου ροής μειώθηκε σημαντικά το 2014 (σημείωσε ακόμη και αρνητική ανάγνωση περίπου - 2,4 δισ. ευρώ το 4ο τρίμηνο του 2014), έφτασε στο υψηλό δύο ετών το πρώτο τρίμηνο του 2015 (2,35 δισ. ευρώ) και έκλεισε έτος με μικρή αύξηση 0,2 δισ. ευρώ.

Όπως φαίνεται από την εν λόγω εργασία, προκειμένου να δημιουργηθεί η δύσκολη κατάσταση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, υπήρξε μια σειρά αρνητικών οικονομικών συγκυριών που κατέστησε εφικτό να γίνει κάτι τέτοιο. Αρχικά, η οικονομική κρίση που ξέσπασε σε παγκόσμιο επίπεδο το 2008 και επηρέασε βαθύτατα την χώρα μας, είχε σαν αποτέλεσμα να προκληθεί ολική καταστροφή του εγχώριου τραπεζικού τομέα, για αυτό άλλωστε έγινε και εκτενής αναφορά στην ιστορική αναδρομή της κρίσης καθώς και στα αίτια της. Η κρίση, έφερε στην επιφάνεια χρόνια προβλήματα τους τραπεζικού συστήματος και εν τέλει σηματοδότησε την αρχή του πληρώματος του χρόνου. Χιλιάδες νοικοκυριά και επιχειρήσεις, βρέθηκαν με υπέρογκα χρέη που δεν ήταν σε θέση να αποπληρώσουν. Οι δόσεις συνέχιζαν να τρέχουν και η πιστοληπτική ικανότητα των οφειλετών γινόταν όλο και πιο αμφίβολη. Το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης φέρει ο ίδιος ο τραπεζικός τομέας, καθώς όφειλε να προστατεύσει το καταναλωτικό κοινό και να μην χορηγεί αλόγιστα δάνεια σε περιπτώσεις που δεν χρειάζονται ή σε περιπτώσεις που η πιστοληπτική ικανότητα κάποιου δεν εγγυάται την ικανότητα έγκαιρης ανταπόκρισης στις δόσεις τους δανείου. Το απλό καταναλωτικό κοινό πέρα από τους λίγους που μπορούσαν να ερμηνεύσουν οικονομικά την κατάσταση, δεν είχε τη δυνατότητα να δει μακροπρόθεσμα την κατάσταση που αναμενόταν να έρθει. Οι τράπεζες διαθέτοντας οικονομολόγους και άτομα καταρτισμένα στον χώρο των οικονομικών, όφειλε να προστατεύσει αυτό το κοινό. Φυσικά, ευθύνη φέρει και η Ευρωπαϊκή Ένωση όχι τόσο

για τα ίδια τα δάνεια, αλλά για την ανεπάρκεια που έδειξε στην αντιμετώπιση της κρίσης. Φάνηκε εκ των πραγμάτων πως δεν υπήρχε ένα σχέδιο αντιμετώπισης μια ενδεχόμενης οικονομικής κρίσης. Η Ελλάδα έγινε χώρα πειραμάτων διαφόρων οικονομικών πολιτικών, οι περισσότερες εκ των οποίων εν τέλει οδήγησαν σε επιδείνωση της κατάστασης παρά σε βελτίωση. Αν η Ευρωπαϊκή Ένωση συντελούσε έγκαιρα στην αντιμετώπιση της κρίσης, ίσως και οι επιπτώσεις στον τραπεζικό τομέα να μην ήταν τόσο ολέθριες, πράγμα που θα είχε σαν αποτέλεσμα είτε την μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, είτε την βελτίωση των όρων που επικρατούσαν εξ' αιτίας αυτών. Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, έφεραν πολλές φορές σε αδιέξοδο τον τραπεζικό τομέα και δοκίμασαν τις αντοχές της εθνικής οικονομίας. Πλήθος κόσμου βρέθηκε αντιμέτωπο με δόσεις που συνεχώς αυξάνονταν κάνοντας μη βιώσιμο το χρέος καθενός ξεχωριστά.

2.5 Η επίδραση της κρίσης

2.5.1 Ο τραπεζικός τομέας στην περίοδο της κρίσης

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει αναφορά στον τραπεζικό τομέα την περίοδο της κρίσης. Θα αναλυθούν τα αποτελέσματα της κρίσης και το αντίκτυπο που είχε στην πορεία των τραπεζικών ιδρυμάτων.

Για τον ελληνικό τραπεζικό κλάδο, εδώ και πολλά χρόνια, οι τράπεζες ενθάρρυναν τους υπαλλήλους τους να επωφεληθούν πλήρως από τις ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης των διάφορων Ελληνικών Τραπεζών. Ως αποτέλεσμα, ο τραπεζικός τομέας έγινε ευρέως γνωστός ως ηγέτης στην ανάπτυξη του εργατικού δυναμικού. Ωστόσο, με την έλευση της κρίσης, όλα άλλαξαν. Ο τομέας είχε υποστεί σημαντική αλλαγή λόγω του έντονου ανταγωνισμού, των δραστηριοτήτων συγχώνευσης και εξαγοράς καθώς σημειώθηκαν και πολλές άλλες εξελίξεις από την ύφεση. Αναπόφευκτα, σε περιόδους οικονομικών δυσχερειών, οι πρακτικές ανθρώπινου δυναμικού είναι από τις πρώτες απώλειες (Felstead). Η λειτουργία ανθρώπινου δυναμικού στον τραπεζικό κλάδο έχει μετατραπεί με διάφορους θεμελιώδεις τρόπους. Πρώτον, καθώς οι προϋπολογισμοί ανθρώπινου δυναμικού υπόκεινται σε αυξημένο έλεγχο, μεγάλο μέρος της ευθύνης για τη βελτίωση της απόδοσης της εργασίας και την ενίσχυση του δυναμικού σταδιοδρομίας βαρύνει τον εργαζόμενο και όχι τον οργανισμό. Η ευθύνη της Τράπεζας για τη

μακροπρόθεσμη ανάπτυξη των εργαζομένων εξαφανίζεται γρήγορα. Αυτή η τάση αναμένεται να συνεχιστεί έως ότου οι εργοδότες κατανοήσουν πλήρως τη σημαντική σύνδεση μεταξύ των επενδύσεων σε ανθρώπινο δυναμικό και της επιχειρηματικής απόδοσης. Αν και τα στελέχη HR υποδεικνύουν ότι τα άτομα αποτελούν το σημαντικότερο περιουσιακό στοιχείο των τραπεζών τους, τα σχετικά έξοδα θεωρούνται συχνότερα ως κόστος επιχειρηματικής δραστηριότητας και όχι ως επένδυση, επομένως, μπορεί να είναι ένας από τους πρώτους τομείς οποιασδήποτε οργάνωσης που έχει μειωμένο τον προϋπολογισμό της οικονομικών δυσκολιών (Κιόχος et al., 1997).

Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας αντιμετώπισε πρωτοφανείς προκλήσεις από την κλιμακούμενη οικονομική κρίση που δοκίμασε την ανθεκτικότητα του συστήματος υπό τη βαθιά ύφεση, την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους και τη συνολική μείωση των παραδοσιακών πηγών ρευστότητας που προέρχονται από τις διεθνείς αγορές λόγω της επιδείνωσης της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελληνικής κυβέρνησης. Ακόμη χειρότερα για τις τράπεζες, οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας παραμένουν ζοφερές, καθώς οι περισσότεροι αναλυτές προβλέπουν ότι η οικονομία ανακάμπτει κατά 2,5 έως 3,5%, όπως η δημοσιονομική εξυγίανση, οι περικοπές των μισθών του ιδιωτικού τομέα και η υψηλή ανεργία. Κατά συνέπεια, η κλιμάκωση της ελληνικής χρηματοπιστωτικής κρίσης οδήγησε σε ταχεία επιδείνωση του τραπεζικού συστήματος. Αυτή η διαβάθμιση επικεντρώθηκε στην Ελλάδα το δεύτερο εξάμηνο του 2009 και στις αρχές του 2010, δημιούργησε ένα εξαιρετικά δύσκολο οικονομικό και χρηματοοικονομικό περιβάλλον. Ωστόσο, ο κ. Ραπάνος, πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Τραπεζών, τόνισε τον βασικό ρόλο των τραπεζών στην παρούσα περίοδο της οικονομικής κρίσης που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, επισημαίνοντας ότι «ο τραπεζικός τομέας βρίσκεται επί του παρόντος στη μέση της καταιγίδας, καταιγίδα που αντιμετωπίζει, με ηρεμία και χωρίς παράπονο, προκειμένου να βοηθήσει την οικονομία που υποφέρει και να υποστηρίξει την εθνική προσπάθεια για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Πιστεύουμε βαθιά ότι η Ελλάδα έχει τις δυνατότητες να βγει από την κρίση που αντιμετωπίζει η χώρα τα τελευταία πέντε χρόνια και σε αυτή την προσπάθεια το τραπεζικό σύστημα μπορεί να διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο» (Γαλενιανός, 2015).

Μια έρευνα ανάλυσης CAMELS (Capital Risk, AssesRisk, ManagementRisk, EarningsRisk, LiquidityRisk&SensitivitytoRisk) των Μ. Ν. Διακομιχάλη, Ι. Σαγκά και Η. Γ. Χατζή με στάθμιση 20% σε όλα εκτός των SensitivitytoRisk και του EarningsRisk

που σταθμίστηκαν με 10% έδειξε πως τα καλύτερα αποτελέσματα στον χώρο του τραπεζικού τομέα στην Ελλάδα, συνέβησαν κατά την περίοδο 2006-2009. Συγκεκριμένα, το 2007 θεωρείται το καλύτερο έτος που υπήρξε. Η ανάλυση των δεικτών κερδοφορίας (ROE, ROA) και ρευστότητας (L1, L2) της παραπάνω περιόδου δείχνει αυξημένη κερδοφορία και ρευστότητα των τραπεζών, η οποία οφείλεται κυρίως στην επέκταση της δραστηριότητάς τους, στα στεγαστικά και την καταναλωτική πίστη, καθώς και στη διεθνή δραστηριότητά τους που κατά την ίδια περίοδο η οποία αναπτύχθηκε πολύ έντονα. Η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών παρουσιάζεται αυξημένη κατά την ίδια περίοδο και η ποιότητα του δανειακού τους χαρτοφυλακίου θεωρείται ικανοποιητική. Η συμβολή των τραπεζών στην αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης καθώς και η συμμετοχή τους στο PSI επηρέασε αρνητικά την κερδοφορία τους. Βάσει των διαπιστώσεών τους, η περίοδος 2009-2012 ήταν η χειρότερη. Από την ανάλυση διαπιστώνουμε ότι ο αριθμός των τραπεζών το 2011 μειώνεται σε οκτώ και το 2012 σε επτά. Από το 2013 και μετά ο αριθμός των τραπεζών που διαπραγματεύονται στο χρηματιστήριο μειώνονται περαιτέρω, και τελικά παραμένουν μόνο πέντε τράπεζες στην αγορά, η Eurobank, η Πειραιώς, η Εθνική, η Alpha και η Attica Bank. Η ανάγκη ανακεφαλαιοποίησης των υπόλοιπων τραπεζών κρίθηκε επιτακτική και πραγματοποιήθηκε από το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας το 2013. Κατά τη διάρκεια του έτους, οι τέσσερις τράπεζες η Eurobank, Πειραιώς, η Εθνική και η Alpha έλαβαν συνολικά ενίσχυση ύψους 28 δισεκατομμυρίων, διαμορφώνοντας το ποσοστό του μετοχικού τους κεφαλαίου σε 98,56%, 81,01%, 84,39% και 83,66% αντίστοιχα. Η πρώτη δράση για την προστασία των τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά πραγματοποιήθηκε με την ενίσχυση της κεφαλαιακής τους επάρκειας. Αυτό ήταν το σχέδιο στήριξης της ρευστότητας της ελληνικής οικονομίας, ύψους 28 δισεκατομμυρίων ευρώ, το 2008. Τα επόμενα χρόνια, οι ελληνικές τράπεζες επιχείρησαν να βελτιώσουν τη θέση τους μέσω διαφόρων χρηματοοικονομικών συμφωνιών. Με βάση τα αποτελέσματα της ανάλυσής συμπεραίνουμε ότι η κρίση χρέους που ξέσπασε στην Ελλάδα το 2009 άλλαξε ριζικά τον τραπεζικό τομέα (Γαλενιανός, 2015).

Τον Σεπτέμβριο-Οκτώβριο 2008, μετά την αποτυχία της LehmanBros στις ΗΠΑ και τις επιπτώσεις στις δυτικές ευρωπαϊκές τράπεζες (αποτυχίες στο Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ισλανδία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο), η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των τραπεζών εξατμίστηκε και τα διατραπεζικά δάνεια σταμάτησαν εντελώς - φαινόμενο που αποκαλούσαν «πιστωτική κρίση» -, που έβαλαν τις πολύ εξαρτημένες ελληνικές τράπεζες σε πολύ ζεστό νερό. Οι μετοχές τους υποχώρησαν κατά το δεύτερο εξάμηνο

του 2008 σε επίπεδα 20% χαμηλότερα από τις αρχικές τιμές του 2007. Ταυτόχρονα, οι τόκοι που απαιτούνται για τον δανεισμό τους αυξήθηκαν κατά 500 μονάδες βάσης - δηλαδή 5% σύμφωνα με το IMF. Οι ελληνικές τράπεζες επέζησαν μόνο χάρη στις ρευστότητες που διατέθηκαν από την Τράπεζα της Ελλάδος βάσει των κανόνων της ΕΚΤ που προβλέπουν μαζικές ταμειακές ροές σε όλες τις τράπεζες της Ευρωζώνης. (Η ίδια πρακτική ακολουθείται από την Τράπεζα της Αγγλίας και την ελβετική κεντρική τράπεζα) (BankofGreece,2012).

2.5.2 Οι Ιδιαιτερότητες των ελληνικών τραπεζών

Με την πρώτη ματιά, μεταξύ 1996 και 2008, η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας έμοιαζε να εξελίσσεται με επιτυχία. Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ και από το 2001 και μετά εντός της Ευρωζώνης φάνηκε επιτυχής. Ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της Ελλάδας ήταν υψηλότερος από αυτόν των ισχυρότερων οικονομιών στην Ευρώπη. Αυτή η προφανής επιτυχία έκρυψε στην πραγματικότητα ένα φαύλο ελάττωμα, όπως έγινε σε πολλές άλλες χώρες - όχι μόνο στην Ισπανία, την Πορτογαλία, την Ιρλανδία, την Κύπρο, τις Βαλτικές Δημοκρατίες και τη Σλοβενία, αλλά και το Βέλγιο, τις Κάτω Χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Αυστρία, χώρες που είχαν πληγεί σοβαρά από την οικονομική κρίση του 2008. Δεν ξεχνάμε την Ιταλία, η οποία είχε πληγεί από την τραπεζική κρίση λίγα χρόνια μετά τις άλλες. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, η δημιουργία της Ευρωζώνης δημιούργησε σημαντικές ασταθείς και συχνά κερδοσκοπικές χρηματοοικονομικές ροές, που πήγαν από τις οικονομίες του Κέντρου (Γερμανία, Γαλλία, Μπενελούξ, Αυστρία) προς χώρες της Περιφέρειας (Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σλοβενία, κ.λπ.) (Pappas,2014).

Μεγάλες ιδιωτικές τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε οικονομίες του Κέντρου δάνεισαν τεράστια ποσά στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, στις οικονομίες της Περιφέρειας, διότι ήταν πιο κερδοφόρο να επενδύσουν σε αυτές τις χώρες παρά στις εθνικές αγορές των οικονομιών του Κέντρου. Ένα ενιαίο νόμισμα (το ευρώ) ενίσχυσε αυτές τις ροές, δεδομένου ότι διέκοψε τον κίνδυνο υποτίμησης του τοπικού νομίσματος σε περίπτωση κρίσης σε χώρες της Περιφέρειας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια ιδιωτική πιστωτική φούσκα που αφορούσε κυρίως ακίνητα (υποθήκες), αλλά και καταναλωτική πίστη. Τα περιουσιακά στοιχεία των τραπεζών στην Περιφέρεια αυξήθηκαν σημαντικά, αν και ως προς το χρέος. Στην Ιρλανδία, η κρίση ξέσπασε το Σεπτέμβριο του 2008, όταν

οι μεγάλες τράπεζες χρεοκόπησαν μετά την LehmanBrothers στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στην Ισπανία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία, η κρίση ξεκίνησε αργότερα, το 2009-2010 (Γαλενιανός,2015).

Όταν ξέσπασε η ιδιωτική πιστωτική φούσκα το 2009-2010 (στο πλαίσιο της διεθνούς ύφεσης που προέκυψε από την αμερικανική κρίση subprime και τη μόλυνση των τραπεζών από τις ευρωπαϊκές οικονομίες του Κέντρου), οι ιδιωτικές τράπεζες έπρεπε να διασωθούν μαζικά. Αυτές οι διασώσεις οδήγησαν σε τεράστια αύξηση του δημόσιου χρέους. Πράγματι, η χρήση δημόσιου χρήματος για τη διάσωση τραπεζών και άλλων ιδρυμάτων αποδείχθηκε πολύ δαπανηρή.Είναι πλέον σαφές ότι οι τράπεζες δεν έπρεπε να είχαν διασωθεί, πράγμα που σήμαινε κοινωνικοποίηση των ζημιών τους. Οι τράπεζες θα έπρεπε να είχαν χρησιμοποιήσει μηχανισμούς διάσωσης: να οργανώσουν μια εύρυθμη πτώχευση και να καλέσουν τους μεγάλους ιδιωτικούς μετόχους και τους πιστωτές να πληρώσουν για την απολύμανση της κατάστασης. Η ευκαιρία θα έπρεπε επίσης να είχε αξιοποιηθεί για την κοινωνικοποίηση του χρηματοπιστωτικού τομέα, δηλαδή, για την απαλλοτρίωση του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα και τη μετατροπή του σε δημόσια υπηρεσία. Ωστόσο, υπήρχαν ισχυροί δεσμοί, όταν δεν υπήρχε πραγματική σχέση, μεταξύ των κυβερνήσεων της Ευρωζώνης και του ιδιωτικού τραπεζικού τομέα. Οι κυβερνήσεις αποφάσισαν έτσι να χρησιμοποιήσουν δημόσια χρήματα για να διασώσουν ιδιωτικούς τραπεζίτες. Δεδομένου ότι τα κράτη της Περιφέρειας δεν μπορούσαν να αντέξουν οικονομικά το κόστος διάσωσης των τραπεζών τους, προκειμένου να προστατεύσουν τις γαλλικές και γερμανικές τράπεζες, κυβερνήσεις των κεντρικών οικονομιών (Γερμανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Αυστρία κ.λπ.) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (μερικές φορές με τη βοήθεια του ΔΝΤ) εφάρμοσε τα διαβόητα Μνημόνια Κατανόησης (ΜΣ). Χάρη σε αυτά τα μνημόνια, μεγάλες ιδιωτικές τράπεζες και άλλα ιδιωτικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στη Γερμανία, τη Γαλλία, τις χώρες της Μπενελούξ και την Αυστρία (δηλ. Ο ιδιωτικός χρηματοπιστωτικός τομέας των κεντρικών οικονομιών) θα μπορούσαν να μειώσουν την έκθεσή τους στις οικονομίες της Περιφέρειας. Οι κυβερνήσεις και τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα χρησιμοποίησαν αυτήν την ευκαιρία για να ενισχύσουν την επίθεση του κεφαλαίου ενάντια στην εργασία, καθώς και για να μειώσουν τη δυνατότητα για τους ανθρώπους να χρησιμοποιούν πραγματικά τα δημοκρατικά τους δικαιώματα σε όλη την Ευρώπη (Γαλενιανός,2015).

Μία από τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού τραπεζικού κλάδου είναι ο συνδυασμός των αδύναμων ιδίων κεφαλαίων και της αύξησης του ρυθμού αποπληρωμής πίστωσης. Τον

Μάρτιο του 2009, τα ίδια κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών ανήλθαν σε 28,9 δισεκατομμύρια ευρώ δηλαδή ήταν ύψους 6,2% του ισολογισμού τους, ο οποίος ανήλθε σε 473,1 δισεκατομμύρια ευρώ. Τα αποθεματικά ζημιών δανείου ανήλθαν μόνο σε 7,2 δισεκατομμύρια ευρώ, πολύ λιγότερο από το ποσό που απαιτείται για την κάλυψη του πραγματικού κινδύνου. Στην πραγματικότητα, τα αποθεματικά ανέρχονταν μόνο στο 3% των χορηγηθέντων δανείων ύψους 217,1 δισεκατομμυρίων ευρώ, το ύψος των «μη εξυπηρετούμενων δανείων» (NPLs) ήταν 6% (πηγή:European parliament). Η ανεπάρκεια περιουσιακών στοιχείων προκλήθηκε από την καταβολή μεγάλων μερισμάτων σε ιδιώτες μετόχους μεταξύ 2005 και 2008. Σύμφωνα με υπόμνημα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, οι κίνδυνοι επισφαλών χρεών είχαν αυξηθεί σε 43,5% στην Ελλάδα, τον Σεπτέμβριο του 2015, και 50% στην Κύπρο. Η διεθνής κρίση που έπληξε άσχημα την ελληνική οικονομία το 2009 κατέστρεψε τα νοικοκυριά και τις μικρές επιχειρήσεις, επισημαίνοντας ότι όλο και περισσότερο αυξήθηκαν οι εκπρόθεσμες αποπληρωμές. Οι τραπεζικές καταθέσεις είχαν καταστεί σαφώς κατώτερες από τα εκκρεμή δάνεια, οι ιδιωτικές ταμειακές ροές από τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σταμάτησαν, ενώ αυξήθηκαν οι καθυστερήσεις, οι τιμές των ακινήτων μειώθηκαν και το κεφάλαιο των ελληνικών τραπεζών μειώθηκε εξίσου. Αυτή ήταν η συνέπεια των επικίνδυνων περιπετειών που είχαν οι ελληνικές τράπεζες με τη συννεοχή της ελληνικής κυβέρνησης και υπό τη στάση laissez-faire των ευρωπαϊκών ρυθμιστικών αρχών. Η Κεντρική Τράπεζα διέθεσε ρευστότητα στις ελληνικές τράπεζες με το πρόσχημα ότι θα διατεθούν σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις προκειμένου να τονωθεί η οικονομία. Οι τράπεζες ωστόσο, χρησιμοποίησαν αυτά τα ποσά με εντελώς διαφορετικούς τρόπους. Η ελληνική κρίση που ξέσπασε το 2010 προήλθε από ιδιωτικές τράπεζες και όχι από υπερβολικές δημόσιες δαπάνες. Η λεγόμενη διάσωση σχεδιάστηκε για να εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ιδιωτικών τραπεζιτών και εκείνων των κυρίαρχων χωρών στην Ευρωζώνη. Η Ελλάδα που υιοθέτησε το ευρώ έπαιξε σημαντικό ρόλο μεταξύ των διαφόρων παραγόντων που συνέβαλαν στην κρίση. Η ανάλυση που αναπτύχθηκε εδώ παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην Αθήνα στις 6 Νοεμβρίου 2016 κατά τη διάρκεια συνεδρίασης της Επιτροπής Αλήθειας για το Ελληνικό Δημόσιο Χρέος (Αλογοσκούφης,2009).

2.5.3 Η διάσωση των ελληνικών τραπεζών

Το έργο της Επιτροπής Αλήθειας για το Ελληνικό Δημόσιο Χρέος κατέδειξε τα αληθινά κίνητρα της Τρόικας τη στιγμή του Πρώτου Μνημονίου τον Μάιο του 2010. Η ακρόαση του Παναγιώτη Ρουμελιώτη βοήθησε στην αποκατάσταση του αρχείου του. Ο

Ρουμελιώτης ήταν στενός σύμβουλος του πρώην πρωθυπουργού του ΠΑΣΟΚ Παπανδρέου, πρώην Έλληνας διαπραγματευτής με το ΔΝΤ και προσωπικός φίλος του Ντομινίκ Στρος-Κάν, πρώην προέδρου του ΔΝΤ (Γαλενιανός,2015).

Τα έγγραφα στη συνέχεια, απέδειξαν ότι η απόφαση του ΔΝΤ στις 9 Μαΐου 2010 να δανείσει 30 δισεκατομμύρια ευρώ στην Ελλάδα (32 φορές το ποσό που είναι συνήθως διαθέσιμο στη χώρα), όπως εκφράστηκε με σαφήνεια από αρκετούς εκτελεστικούς διευθυντές, αποσκοπούσε κυρίως στην απομάκρυνση γαλλικών και γερμανικών τραπεζών του προβλήματος. Αυτό καταγγέλλθηκε από τους εκπροσώπους του ΔΝΤ από τη Βραζιλία και την Ελβετία! (E. Toussaint). Απαντώντας σε αυτές τις αντιρρήσεις, οι εκπρόσωποι από τη Γαλλία, τη Γερμανία διαβίβασαν στο διοικητικό συμβούλιο τις δεσμεύσεις των τραπεζών των χωρών τους να υποστηρίξουν την Ελλάδα και να διατηρήσουν σε γενικές γραμμές αυτή την στήριξη (Berezin, 2009).

Στη συνέχεια όμως, οι τράπεζες σταμάτησαν να δανείζουν στην Ελλάδα και ρίχνουν τους ελληνικούς τίτλους τους στη δευτερογενή αγορά. Η αγορά όπου οι θεσμικοί επενδυτές μεταπωλούν και αγοράζουν χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία. Επομένως, η δευτερογενής αγορά είναι η αγορά όπου διαπραγματεύονται ήδη υπάρχοντα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία. Η ΕΚΤ, υπό τη διεύθυνση του Γάλλου Trichet, βοήθησε στην αγορά αυτών των τίτλων. Οι τράπεζες έκαναν ακριβώς το αντίθετο από αυτό που είχε υποσχεθεί στο ΔΝΤ. Πρέπει να αναφερθεί ότι κατά την ίδια συνάντηση αρκετοί διευθυντές επέκριναν το ΔΝΤ για αλλαγή, σε κατάσταση πανικού, των προϋποθέσεων δανείου του ΔΝΤ. Προηγουμένως, το ΔΝΤ δεν μπορούσε να χορηγήσει δάνειο σε μια χώρα, εκτός εάν οι συνθήκες καθιστούσαν το χρέος βιώσιμο. Δεδομένου ότι οι διευθυντές του ΔΝΤ γνώριζαν πολύ καλά ότι το δανεισμό 30 δισεκατομμυρίων ευρώ στην Ελλάδα δεν θα διευκόλυνε την ελληνική κατάσταση, αλλά, αντιθέτως, μάλλον θα το έκανε ακόμη πιο μη βιώσιμο, οι κανόνες άλλαξαν. Άλλα κριτήρια υιοθετήθηκαν χωρίς διαβούλευση: στο εξής, το ΔΝΤ δανείζει προκειμένου να αποφευχθούν οι διεθνείς τραπεζικές κρίσεις. Αυτό αποδεικνύει ότι η πραγματική απειλή ήταν η αποτυχία των τριών κύριων γαλλικών τραπεζών (BNP Paribas, CréditAgricole και SociétéGénérale) και ορισμένων γερμανικών τραπεζών (HypoRal Estate και Commerzbank) οι οποίες, αναζητώντας μεγάλα κέρδη, δανείστηκαν πάρα πολλά όπως και η ελληνική κυβέρνηση, χωρίς να εφαρμόζουν τον κανονικό περιορισμό προληπτικής εποπτείας (Χαραλαμπίδης).

Εάν το ΔΝΤ και η ΕΚΤ δεν ήθελαν μείωση του ελληνικού δημόσιου χρέους το 2010, ήταν επειδή οι κυβερνήσεις της Γαλλίας, της Γερμανίας και ορισμένων άλλων χωρών της

Ευρωζώνης ήθελαν να δώσουν στις τράπεζες αυτές αρκετό χρόνο για να πουλήσουν τα ελληνικά χρεόγραφα που είχε αγοράσει και γενικά αποδεσμεύσει από την Ελλάδα. Και πράγματι, οι ξένες τράπεζες απαλλάσσονταν από τους τίτλους τους στην Ελλάδα μεταξύ Μαρτίου 2010 και Μαρτίου 2012, ημερομηνία κατά την οποία πραγματοποιήθηκε τελικά η μείωση του χρέους. Εάν και η ελληνική κυβέρνηση της εποχής, υπό τον Γιώργο Παπανδρέου, αποδέχθηκε ότι το ελληνικό δημόσιο χρέος δεν θα μειωνόταν κατά το Μνημόνιο του 2010, ήταν επειδή ήθελε επίσης να δώσει χρόνο στις ελληνικές τράπεζες να πουλήσουν μεγάλο μέρος των Ελληνικών χρεογράφων που ήταν πιθανό να υποτιμηθούν αργότερα όταν οι γαλλικές και γερμανικές τράπεζες θα είχαν χρόνο να αποδεσμεύσουν (Κιόχος et al., 1997).

Σε κάθε περίπτωση, ο Jean-Claude Trichet, ο Γάλλος τραπεζίτης που ήταν τότε πρόεδρος της ΕΚΤ, απείλησε να μειώσει την πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών σε ρευστότητα εάν η ελληνική κυβέρνηση ζητούσε μείωση του χρέους. Αυτό δήλωσε ο Παναγιώτης Ρουμελιώτης κατά την ακρόασή του.

Μια άλλη κριτική για τα μέτρα που επιβλήθηκαν στην Ελλάδα από το ΔΝΤ ήρθε από τον εκπρόσωπο της Αργεντινής, ο οποίος παρευρέθηκε στην ίδια συνάντηση τον Μάιο του 2010, ο οποίος εξήγησε ότι οι πολιτικές που επιβάλλει το ΔΝΤ στην Ελλάδα δεν μπορούν να λειτουργήσουν. Στις 15 Ιουνίου 2015, ο Παναγιώτης Ρουμελιώτης κατέθεσε ενώπιον της Επιτροπής για όλη αυτή την υπόθεση κατά τη διάρκεια της εξαιρετικά εξαιρετικής δημόσιας ακρόασης που διήρκεσε οκτώ ώρες. Τον ρώτησα, όπως και ο Πρόεδρος του Ελληνικού Κοινοβουλίου, και μας απάντησε. Στη συνέχεια, τα μέλη της Επιτροπής τον ρώτησαν και τους απάντησε. Οι απαντήσεις του κ. Ρουμελιώτη επιβεβαίωσαν την ανάλυση που παρουσιάστηκε παραπάνω. Όπως όλα τα άλλα σημαντικά γεγονότα στο Ελληνικό Κοινοβούλιο, η ακρόαση μεταδόθηκε ζωντανά στο κοινοβουλευτικό τηλεοπτικό κανάλι (AfonsoandJosé ,2015).

2.6 Η εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ)

2.6.1 Το επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων

Ο ευρωπαϊκός τραπεζικός τομέας εξακολουθεί να πάσχει από μια μεγάλη κληρονομική προεξοχή μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPL). Τα NPL αποτελούν μια πολύπλευρη απειλή για τις εποπτικές προτεραιότητες της ΕΚΤ για τρεις λόγους:

- Τα NPL δεσμεύουν το τραπεζικό κεφάλαιο χωρίς να παρέχουν απόδοση
- Μειώνουν την κερδοφορία των τραπεζών και απειλούν επιχειρηματικά μοντέλα
- Διάβρωσαν τη ρευστότητα μιας τράπεζας.

Όλα αυτά συμβάλλουν σε έναν ασθενέστερο τραπεζικό τομέα, με λιγότερη ικανότητα δανεισμού στην ευρωπαϊκή οικονομία. Αυτός ο κίνδυνος έχει κάνει τη μείωση των NPL ένα καυτό θέμα για ένα ευρύ φάσμα πολιτικών και επενδυτών.

Οι ρυθμιστικές αρχές έχουν ασκήσει σημαντική πίεση στις τράπεζες υψηλού NPL για να παράγουν στιβαρές και λεπτομερείς στρατηγικές NPL και να αποδείξουν την ικανότητά τους να υλοποιούν λειτουργικά αυτά τα σχέδια. Αυτή η εποπτεία έχει σημαντικό αντίκτυπο στις τράπεζες καθώς εργάζονται για την ικανοποίηση των απαιτήσεων της ρυθμιστικής αρχής.

Τα υψηλά επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPL) αποτέλεσαν σημαντική πρόκληση για τους χρηματοπιστωτικούς τομείς αρκετών χωρών της ΕΤΑΑ. Τα NPL περιορίζουν την πιστωτική δραστηριότητα, την ανάπτυξη και τελικά τη δημιουργία θέσεων εργασίας, διαιωνίζοντας το πρόβλημα χρέους του ιδιωτικού τομέα.

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το ζήτημα, η δεύτερη φάση της Πρωτοβουλίας της Βιέννης («Βιέννη Πρωτοβουλία 2.0») ξεκίνησε μια ειδική ροή εργασίας με το γενικό στόχο της δημιουργίας ιδρυμάτων και διαδικασιών για την επίλυση των μη εξυπηρετούμενων εταιρειών και της παράλληλης διαδικασίας χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης στις επιχειρήσεις.

Η πρωτοβουλία NPL είναι ένα ευρύ έργο NPL για την οικοδόμηση μεγαλύτερης διαφάνειας για τις μεταρρυθμίσεις χωρών και την αναδιάρθρωση περιβαλλόντων, την ανταλλαγή βέλτιστων γνώσεων σχετικά με τις πρακτικές και την ανάπτυξη ικανοτήτων μέσω ειδικής τεχνικής βοήθειας και κατάρτισης. Το έργο επικεντρώνεται στην Ουγγαρία

(όπου οδηγεί η ΕΤΑΑ), στην Κροατία και τη Σερβία (με ισχυρή συμβολή της ΕΤΑΑ), την Αλβανία και το Μαυροβούνιο, αλλά οι περισσότερες χώρες της Κεντρικής, Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης (CESEE) επωφελήθηκαν από την Πρωτοβουλία.

Η παρούσα ροή εργασίας NPL στοχεύει σε τρεις αλληλεπικαλυπτόμενους στόχους:

- Ενίσχυση της διαφάνειας των πλαισίων αναδιάρθρωσης: Μέσω ενός εξειδικευμένου ιστότοπου και εργαστηρίων εντός της χώρας, στοχεύουμε να κάνουμε τα εθνικά πλαίσια πιο προσιτά για τους διεθνείς επενδυτές και την τοπική χρηματοπιστωτική κοινότητα.
- Ανάπτυξη ικανοτήτων: Η τεχνική βοήθεια συντονίζεται μεταξύ των κύριων διεθνών οργανισμών και φορέων της ΕΕ. Η εκπαίδευση σε σύγχρονες αρχές αναδιάρθρωσης δημιουργεί καλύτερη κατανόηση μεταξύ των συμμετεχόντων στην ιδιωτική αγορά.
- Ανταλλαγή γνώσεων: Παρακολούθηση και διάδοση δεδομένων NPL, ενημερώσεις ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων, συναλλαγές αγοράς και βελτιώσεις στην ικανότητα εξυπηρέτησης μέσω του NPL Monitor (εξαμηνιαία δημοσίευση). Επιπλέον, υπάρχει πληθώρα πρόσθετων πόρων στον ιστότοπο του «κέντρου γνώσης» που προσφέρει σημειώσεις για βέλτιστες πρακτικές, σχετικές εκθέσεις του κλάδου και βασικές πληροφορίες από την ακαδημαϊκή βιβλιογραφία.

Η ΕΤΑΑ διαθέτει έναν ιστότοπο που χρησιμεύει ως βιομηχανικός «κόμβος γνώσης» και δημοσιεύει εξαμηνιαίο NPL Monitor, το οποίο παρακολουθεί την εξέλιξη των πωλήσεων NPL και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζονται για την αντιμετώπιση των NPL σε 21 χώρες της CESEE. Το έργο πολιτικής συνδυάστηκε πρόσφατα με το επενδυτικό πλαίσιο 300 εκατομμυρίων ευρώ της Τράπεζας. Εν μέρει ως αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας NPL, τα NPL στο CESEE μειώθηκαν απότομα το 2017/18, με τη μεγαλύτερη πτώση στις χώρες εταίρους της πρωτοβουλίας NPLH πρωτοβουλία NPL βασίζεται στις εργασίες του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας, της ΕΤΕπ, της Επιτροπής της ΕΕ και διαχειρίζεται μια μικρή ομάδα εμπειρογνομόνων στην ΕΤΑΑ.

Σε γενικές γραμμές, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια θεωρούνται επισφαλείς οφειλές, επειδή οι πιθανότητες ανάκτησης των αποπληρωμένων δανείων είναι ελάχιστες. Ωστόσο, η ύπαρξη περισσότερων μη εξυπηρετούμενων δανείων στο υπόλοιπο της εταιρείας

βλάπτει τις ταμειακές ροές της τράπεζας, καθώς και την τιμή της μετοχής της. Επομένως, οι τράπεζες που έχουν μη εξυπηρετούμενα δάνεια στα βιβλία τους ενδέχεται να αναλάβουν δράση για να επιβάλουν την ανάκτηση των δανείων που οφείλουν.

Μία από τις ενέργειες που μπορούν να κάνουν οι δανειστές είναι η κατοχή περιουσιακών στοιχείων που έχουν δεσμευτεί ως εγγύηση για το δάνειο. Για παράδειγμα, εάν ο δανειολήπτης παρείχε ένα μηχανοκίνητο όχημα ως εγγύηση για το δάνειο, ο δανειστής θα κατέχει το μηχανοκίνητο όχημα και θα το πουλήσει για να ανακτήσει τυχόν ποσά που οφείλει ο δανειολήπτης. Οι τράπεζες μπορούν επίσης να αποκλείσουν σπίτια όπου οι δανειολήπτες δεν τηρούν τις υποχρεώσεις τους για υποθήκη και οι αποπληρωμές καθίστανται απαιτητές για περισσότερες από 90 ημέρες. Ο δανειστής μπορεί επίσης να επιλέξει να πουλήσει τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια σε εταιρείες συλλογής και σε εξωτερικούς επενδυτές για να απαλλαγεί από τα ρισκοκίνδυνα περιουσιακά στοιχεία από τον ισολογισμό τους. Οι τράπεζες πωλούν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια με σημαντικές εκπτώσεις και οι εταιρείες συλλογής προσπαθούν να συλλέξουν όσο το δυνατόν περισσότερα χρήματα. Εναλλακτικά, ο δανειστής μπορεί να δεσμεύσει έναν οργανισμό είσπραξης για να επιβάλει την ανάκτηση μιας αθέτησης δανείου σε αντάλλαγμα για ένα ποσοστό του ανακτηθέντος ποσού.

Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), ένα δάνειο μπορεί να καταστεί μη εξυπηρετικό με τους ακόλουθους τρόπους:

- Οι δόσεις δανείου κεφαλαίου και τόκων οφείλονται τουλάχιστον σε 90 ημέρες και ο δανειστής δεν πιστεύει πλέον ότι οι οφειλότες θα τηρήσουν τις υποχρεώσεις τους. Σε αυτήν την περίπτωση, το δάνειο διαγράφεται ως κακό χρέος στα βιβλία λογαριασμών του δανειστή.
- Οι πληρωμές τόκων αξίας ενενήντα (90) ημερών κεφαλαιοποιούνται, αναχρηματοδοτούνται ή καθυστερούν λόγω αλλαγών στη σύμβαση δανείου.
- Οι πληρωμές κεφαλαίου και τόκων έχουν καθυστερήσει λιγότερο από 90 ημέρες και υπάρχουν λόγοι αμφιβολίας ότι ο δανειολήπτης δεν θα πληρώσει το οφειλόμενο δάνειο στο ακέραιο.

Τα χρήματα αντιπροσωπεύουν ένα εισόδημα που ενδεχομένως χάνεται και επηρεάζει την κερδοφορία του δανειστή. Όχι μόνο επηρεάζει τον δανειστή, αλλά αφήνει επίσης τους πιθανούς δανειολήπτες με λιγότερες επιλογές να λάβουν δάνεια από τον δανειστή.

Η κατοχή μεγάλου αριθμού NPL σε σχέση με το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων μιας εταιρείας αποτελεί τεράστιο κίνδυνο για την εταιρεία. Οι πιθανοί επενδυτές ενδιαφέρονται να επενδύσουν σε εταιρείες με υγιή βιβλία λογαριασμών. Όταν το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων αυξάνεται, η τιμή της μετοχής του δανειστή θα μειωθεί επίσης. Τα NPL που κρατά μια τράπεζα στα βιβλία της, τόσο λιγότερο ελκυστικά είναι για τους πιθανούς επενδυτές, διότι η μελλοντική κερδοφορία της θα υποφέρει εάν ο δανειστής δεν θα κερδίσει εισόδημα από την πιστωτική της επιχείρηση. Επίσης, ο δανειστής θα πρέπει να αφαιρέσει ένα μέρος των κερδών του ως προβλέψεις επισφαλών απαιτήσεων σε περίπτωση που απαιτείται να διαγράψει τα χρέη. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, τράπεζες με υψηλό ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων παρακολουθούνται προσεκτικά από την Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC) για την προστασία των καταθετών των οποίων τα κεφάλαια διατρέχουν κίνδυνο. Οι τράπεζες υποχρεούνται από το νόμο να αναφέρουν την αναλογία των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς τα συνολικά δάνεια ως μέτρο του επιπέδου πιστωτικού κινδύνου της τράπεζας και της ποιότητας των εκκρεμών δανείων. Ένας υψηλός λόγος σημαίνει ότι η τράπεζα διατρέχει μεγαλύτερο κίνδυνο ζημίας εάν δεν ανακτήσει τα οφειλόμενα ποσά του δανείου, ενώ μια μικρή αναλογία σημαίνει ότι τα εκκρεμή δάνεια παρουσιάζουν χαμηλό κίνδυνο για την τράπεζα.

Σύμφωνα με τους J. Fred Weston & Eugene F. Brigham (1986), τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια προέρχονται από τις τραπεζικές χορηγήσεις. Μετά τη χορήγηση ενός δανείου ή κατά την διάρκεια ζωής του μπορούν να προκύψουν διάφορα προβλήματα τα οποία να δυσκολέψουν την οικονομική κατάσταση του ανθρώπου που έχει λάβει το δάνειο ή η τράπεζα να έχει αξιολογήσει λανθασμένα την φερεγγυότητα του ανθρώπου στον οποίο έχει χορηγήσει το δάνειο.

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια σχετίζονται με οριστικές καθυστερήσεις οι οποίες αντιστοιχούν σε διάστημα καθυστέρησης άνω των 90 ημερών και αναφέρονται στην αδυναμία αποπληρωμής των τόκων δόσεων του δανείου ή κάλυψης του κεφαλαίου από τον δανειζόμενο (Nir Klein, 2013).

Συγκεκριμένα, όταν ο δανειζόμενος δεν μπορεί να κάνει αυτό τότε το δάνειο αυτό μπαίνει αυτόματα στην κατηγορία των «κόκκινων δανείων» και εννοείται χαρακτηρίζεται ως μία ζημία του ισολογισμού της τράπεζας. Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη από την Deutsche Bank το 2007, η οποία αφορούσε την αντιμετώπιση των τραπεζών απέναντι στα κόκκινα δάνεια, η τράπεζα από μεριάς της επιλέγει για το αν θέλει να διατηρήσει τα

δάνεια στον ισολογισμό της ή όχι και αν θέλει να αναλάβει εξ ολοκλήρου την εκκαθάριση τους. Όταν τα δάνεια μένουν στον ισολογισμό μίας τράπεζας τότε αναλαμβάνουν την εκκαθάριση, την παρακολούθηση και την αναδιάρθρωση τους, όπως γίνεται και στις ελληνικές τράπεζες εξάλλου!

Μία άλλη επιλογή που έχει η τράπεζα είναι να απομακρύνει αυτά τα δάνεια από τον ισολογισμό της αλλά η παρακολούθηση, η αναδιάρθρωση και η εκκαθάριση να εξακολουθεί να γίνεται από την ίδια την τράπεζα σύμφωνα βέβαια με αυτά που έχουν υπογράψει και συμφωνήσει. Τα δάνεια αυτά ουσιαστικά πωλούνται και παρά το γεγονός ότι είναι βάρος για την τράπεζα και τους ισολογισμούς της είναι ένας τρόπος τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να τα κάνουν να δείχνουν καλύτερα.

Μία τελευταία επιλογή προκειμένου οι τράπεζες να αντιμετωπίσουν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι η πώληση των δανείων με την διαφορά ότι η παρακολούθηση, η εκκαθάριση και η αναδιάρθρωσή τους θα περνάει στα χέρια ενός εξωτερικού παρόχου ο οποίος θα συνδέεται με τον αγοραστή του δανείου, ο οποίος έχει επενδύσει σε αυτό το δάνειο.

Σύμφωνα με στοιχεία της έκθεσης της Τράπεζας Ελλάδος η πιο κερδοφόρα χρονιά ήταν το 2019 η οποία είχε το χαμηλότερο σύνολο μη εξυπηρετούμενων δανείων το οποίο αντιστοιχούσε σε 73.587.881 εκ. ευρώ. Από το 2015 το σύνολο των κόκκινων δανείων ήταν αρκετά υψηλό σε σχέση με εκείνο που διαμορφώθηκε το 2019 και αντιστοιχούσε σε 119.224.812 εκ. ευρώ. Με την πάροδο του χρόνου τα ποσά άρχισαν να βελτιώνονται και με αυτό τον τρόπο καλυτέρευσε η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Σχετικά με τις κατηγορίες των δανείων, το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνουν τα επιχειρηματικά δάνεια τα οποία το 2015 αντιστοιχούσαν σε 72.380.607 και το 2019 έπεσαν σε 40.806.369, μία εμφανής θετική διαφορά.

Εξέλιξη δανείων και καθυστερήσεων ελληνικών εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών 2015-2019

Ποσά σε χιλ. ευρώ	31/12/2015	31/12/2016	31/12/2017	31/12/2018	31/12/2019
Υπόλοιπα δανείων (προ προβλέψεων)	247.153.503	237.761.483	217.963.476	196.069.581	184.127.542
Καταναλωτικά	28.205.281	26.382.036	22.270.450	18.828.365	16.932.647
Στεγαστικά	75.878.539	73.030.224	68.533.952	65.738.821	60.471.928
Επιχειρηματικά	143.069.682	138.349.223	127.159.074	111.502.395	106.722.967

Σύνολο μη εξυπηρετούμενων δανείων	119.224.812	115.783.536	103.724.496	89.276.254	73.587.881
Καταναλωτικά	16.337.433	15.107.567	12.101.975	9.283.937	7.500.304
Στεγαστικά	30.460.771	29.876.117	29.651.420	29.069.526	25.281.209
Επιχειρηματικά	72.386.607	70.799.852	61.971.101	50.922.790	40.806.369

Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/>

Κεφάλαιο 3^ο

Η Λογιστική Τυποποίηση των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ)

3.1 Κατευθύντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

3.1.1 Γενικό Περιεχόμενων Των Κατευθύνσεων

Λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς όσον αφορά τον του ισολογισμό, την κερδοφορία, και το κεφάλαιο με τους οποίους έρχονται αντιμέτωπες οι τράπεζες που εμφανίζουν υψηλά επίπεδα ΜΕΔ, συμπεραίνουμε ότι τα υψηλά επίπεδα ΜΕΔ επιδρούν με αρνητικό τρόπο στις χορηγήσεις των τραπεζών. Επιπρόσθετα επισημαίνεται μια προσανατολισμένη προσπάθεια των τραπεζών να υιοθετήσουν στρατηγικές που οδηγούν στην μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων στους ισολογισμούς, γεγονός που τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα ωφελεί την οικονομία. Επιπλέον επισημαίνεται ότι η οικονομική ανάκαμψη αποτελεί σημαίνοντα παράγοντα για να διευθητηθούν τα ΜΕΔ οριστικά. Ο πρωταρχικός στόχος της Τραπεζικής Εποπτείας της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είναι η διαχείριση των θεμάτων που αφορούν το ενεργητικό των τραπεζών από άποψη ποιότητας. Το θέμα αυτό αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης της ΕΚΤ στο πλαίσιο του συνολου της αξιολόγησης το 2014 , η οποία περιλάμβανε δύο βασικούς πυλώνες .Ο πρώτος πυλώνας αναφέρεται στους τρόπους ελέγχου της ποιότητας του ενεργητικού και ο δεύτερος στην εκπαίδευση αντιμετώπισης ακραίων καταστάσεων.

Κατά την διάρκεια της εποπτείας επισημάνθηκε η διαφορά που υπάρχει σχετικά με τις διαδικασίες που ακολουθούνται από τον χαρακτηρισμό μιας χορήγησης ως μη εξυπηρετούμενης έως και την διαγραφή της. Επιπλέον η Τραπεζική Εποπτεία της ΕΚΤ θεωρώντας ως βασικούς κινδύνους για την σταθερότητα των τραπεζών που ανήκουν στην ευρωζώνη τον πιστωτικό κίνδυνο και τα υψηλά επίπεδα των ΜΕΔ, θέσπισε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εγκαιρη πρόβλεψη του πιστωτικού κινδύνου και την αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

3.1.2 Αναλυτικό πλάνο για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια

Το αναλυτικό πλάνο για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ) περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες γραμμές των πλαισίων που πρέπει να εφαρμόσουν οι τράπεζες με υψηλά επίπεδα ΜΕΔ ώστε να επιτύχουν τη μείωση των ΜΕΔ. Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές αναφέρουν τις διαδικασίες που πρέπει να πραγματοποιηθούν με ξεκάθαρο, αξιόπιστο, και πρακτικά πραγματοποιήσιμο τρόπο με στόχο την καλύτερη δυνατή διαχείριση οποιουδήποτε δανείου. Οι κατευθυντήριες αυτές γραμμές επιγραμματικά είναι :

- Αξιολόγηση του επιχειρησιακού περιβάλλοντος, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τις εσωτερικές ικανότητες διαχείρισης των ΜΕΔ και αφετέρου τους εξωτερικούς παράγοντες που επιδρούν στη διεύθυνση των ΜΕΔ, και αξιολόγηση της επίδρασης στο κεφάλαιο.
- Σχεδιασμός της στρατηγικής για τα ΜΕΔ στην οποία περιλαμβάνονται οι στόχοι που αναφέρονται αφενός στην ανάπτυξη κατάλληλων επιχειρησιακών ικανοτήτων (ποιοτικός σχεδιασμός) και αφετέρου στις προβλέψεις που αφορούν στη μείωση των ΜΕΔ (ποσοτικός σχεδιασμός) καθορίζοντας ταυτόχρονα και την χρονική διάρκεια επίτευξης τους σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο.
- Η εφαρμογή του επιχειρησιακού πλάνου, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις πιθανές απαραίτητες αλλαγές στο οργανόγραμμα της τράπεζας όσο και τις πιθανές απαραίτητες διορθώσεις του σε τυχόν αποκλίσεις που παρατηρούνται από το πλάνο..
- Η εξολοκλήρου ενσωμάτωση της στρατηγικής για τα ΜΕΔ σε επίπεδο διαδικασιών λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος, συμπεριλαμβανομένου τον τακτικός έλεγχος και την ανεξάρτητη παρακολούθηση. Σε αυτήν την κατεύθυνση είναι σημαντικό να επισημανθεί η αναγκαιότητα πλήρους ευθυγράμμισης όλων των στοιχείων της στρατηγικής με την Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) και της

συμπερίληψης τους σε αυτήν ,η αναγκαιότητα καθορισμού του πλαισίου σχετικά με την ανάληψη κινδύνων και κατεπέεκταση του καταλληλου σχεδίου εξυγιάνσης

3.1.3 Συντονισμός Και Λήψη Αποφάσεων των πιστώτικών ιδρυμάτων

- Λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς και εθνικές ρυθμιστικές κατευθύνσεις, τα διοικητικό συμβούλια των εκάστοτε πιστωτικών ιδρυμάτων και ιδιαίτερα αυτών που εμφανίζουν υψηλά επίπεδα ΜΕΔ θα πρέπει:
- να εφαρμόζει σε ετήσια βάση και να αναπροσαρμόζει σε εύλογα χρονικά διαστήματα τη στρατηγική για τα ΜΕΔ και το επιχειρησιακό του πλάνο ,
- να προσδιορίζει τους στόχους σε διοικητικό επίπεδο και τα κίνητρα αντιμετώπισης των ΜΕΔ τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά,
- να ελέγχει σε τακτα χρονικά καθορισμένα διαστήματα τα επίπεδα επίτευξης των στόχων που τέθηκαν σχετικά με την στρατηγική και το επιχειρησιακό πλάνο,
- να προσδιορίζει με σαφή τρόπο τις απαιτούμενες εγκεκριμένες διαδικασίες σχετικά με τις αποφάσεις διευθέτησης των ΜΕΔ και να εξασφαλίζει ότι είναι πλήρως ναυλαμβανόμενες από το προσωπικό
- να ελέγχει σε εσωτερικό επίπεδο τις διαδικασίες που σχετίζονται με την ταξινόμηση των ΜΕΔ, την διαμόρφωση των προβλέψεων, την αποτιμήση των εξασφαλίσεων και τη βιωσιμότητα των μέτρων ρύθμισης
- Να διαθέτει τις απαιτούμενες εξειδικευμένες γνώσεις σε επίπεδο διαχείρισης των ΜΕΔ

3.2 Η Επιτροπή Της Βασιλείας

- Η Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας (BCBS) αποτελείται από τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των χωρών και ιδρύθηκε το 1974. Στόχος της επιτροπής είναι η επίτευξη της σταθερότητας σε χρηματοπιστωτικό επίπεδο, διαμέσου αφενός της ποιοτικής τραπεζικής εποπτείας σε παγκόσμια εμβέλεια και αφετέρου της συνεχούς επικοινωνίας μεταξύ των κρατών μελών της σε θέματα σχετικά με την εποπτεία των τραπεζών. Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή έχει ορίσει τις βασικές κατευθύνσεις και αρχέτυπα σε ποικίλους τομείς που συνδεόνται με την χρηματοπιστωτική σταθερότητα των τραπεζών μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται τα οι διεθνείς κανόνες που σχετίζονται με την κεφαλαιακή επάρκεια, οι κανόνες βάσει των

οποίων δύναται να πραγματοποιηθεί η εποπτεία των τραπεζών με αποδοτικό τρόπο και ανεξάρτητα των χωρικών συνόρων. Με έναρξη το έτος 1975, η Επιτροπή θέσπισε μια σειρά κανόνων διεθνούς εμβέλειας για τη διαχείριση του πιστωτικού κινδύνου από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, γνωστές ως Σύμφωνα Βασιλείας. Μέχρι 'τωρα έχουν εκδοθεί τέσσερα στα οποία θα αναφέρουμε επιγραμματικά στη συνέχεια (Sbârcea, 2014).

3.2.1 Το Σύμφωνο της Βασιλείας I

Στο Σύμφωνο της Βασιλείας I δίνεται προτεραιότητα στη λήψη μέτρων με στόχο την την προστασία των περιουσιακών στοιχείων των πιστωτικών ιδρυμάτων και κατεπέκταση την ενίσχυση τους προκειμένου να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που προκαλούν στην ομαλή λειτουργία τους οι ληξιπρόθεσμες οφειλές. Τα περιουσιακά αυτά στοιχεία διαχωρίστηκαν και κατηγοροποιήθηκαν σε πέντε επιμέρους ομάδες με βάση με τον ποσοστό κινδύνου που φέρουν. Με βάση το σύμφωνο αυτό το προς διαθεση κεφάλαιο των τραπεζών θα πρέπει να αντιστοιχεί τουλάχιστον στο 8% του υπολογισμένου προς κίνδυνο κεφαλαίου που αναλογεί στα περυσιακά στοιχεία της τράπεζας και ο στόχος αυτός θα έπρεπε να επιτευχθεί μέχρι τα τέλη του 1992. Η απαίτηση αυτή αφορούσε όλες χώρες συμπεριλαμβανομένου και αυτές που δεν ήταν μέλη αλλά διέθεταν τράπεζες με διεθνή ενεργό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία. (Sbârcea, 2014).

3.2.2 Το Σύμφωνο της Βασιλείας II

Η Βασιλεία II αποτελεί την αναθέωση του πλαισίου της Βασιλείας I η οποία είχε ως στόχο την βελτίωση του τρόπου αφενός με τον οποίο οι προηγούμενες ρυθμίσεις, σε σχέση με τις απαιτήσεις του κεφαλαίου που πρέπει να διαθέτει η τράπεζα, αντανακλούν τους κινδύνους που αντιμετωπίζει το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα σε υποκειμενικό επίπεδο και αφετέρου την βέλτιστη διαχείριση της καινοτομίας σε χρηματοπιστωτικό επίπεδο που είχε έπλθει. Το νέο αυτό πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας περιελάμβανε τρεις βασικές κατευθύνσεις- «πυλώνες», αναφορικά με τον ελάχιστη κεφαλαιακή επάρκεια, την εποπτική επισκόπηση και την διαχείριση της

αγοράς. Οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις αναφέρονται στη διατήρηση του ρυθμιστικού κεφαλαίου σε επίπεδο πιστώτικού και λειτουργικού κινδύνου και κινδύνου αγοράς. Η εποπτική επισκόπηση αναφέρεται στην βελτίωση των ρυθμιστικών εργαλείων ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι του πρώτου πυλώνα και η διαχείριση της αγοράς αναφέρεται στις γνωστοποιήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων προκειμένου το σύνολο της αγοράς να έχει την δυνατότητα να ενημερώνεται σχετικά με την ασφάλεια που δύναται να του παρέχει το εκάστοτε πιστωτικό ίδρυμα. Οι γνωστοποιήσεις πρέπει να πραγματοποιούνται το ελάχιστο δύο φορές κάθε έτος (Sbârcea, 2014)

3.2.3 Το Σύμφωνο της Βασιλείας III.

Στο πλαίσιο των λαμβανόμενων μέτρων για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, αναπροσαρμόστηκε το προηγούμενο σύμφωνο και εκδόθηκε από την Επιτροπή της Βασιλείας το σύμφωνο της Βασιλείας III καθώς η πλειοψηφία των πιστωτικών ιδρυμάτων έπρεπε να διαχειριστεί την υπερβολική μόχλευση και την ανεπάρκεια των αποθεμάτων ρευστότητας, σε συνδυασμό με θέματα κακής διακυβέρνησης και αδυναμίας διαχείρισης κινδύνων. Αρχικά το σύμφωνο της Βασιλείας III από το 2010 έθετε ως βασική προϋπόθεση το γεγονός ότι οι τράπεζες θα έπρεπε οι ίδιες να χρηματοδοτήσουν σε ποσοστό 4,5% τα ίδια κεφαλαία τους (ποσοστό αυξημένο κατά 2,5% σε σχέση με το σύμφωνο της Βασιλείας II) προκειμένου να σταθμισουν τα περουνιακά τους στοιχεία. Με έτος έναρξης το 2015, η τράπεζα υποχρεούται να εμφανίζει σε σταθερή βάση τον ελάχιστο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας Tier δηλαδή σε επίπεδο 4,5%. Επιπλέον, η Βασιλεία III όρισε δύο πρόσθετα κεφαλαιακά αποθέματα, ένα υποχρεωτικό "προσωρινό αποθεματικό διατήρησης κεφαλαίων", που αντιστοιχεί στο 2,5% των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού και ένα "διακριτικό αντικυκλικό ρυθμιστικό στοιχείο", επιτρέποντας στις εθνικές ρυθμιστικές αρχές να απαιτούν έως και 2,5% του κεφαλαίου κατά τη διάρκεια περιόδων υψηλής πιστωτικής επέκτασης. Επίσης η Βασιλεία III όρισε ως ελάχιστο δείκτη μόχλευσης το 3% και όρισε ως απαίτηση από τα πιστωτικά ιδρύματα να υπολογίζουν δύο επιπλέον δείκτες ρευστότητας, τον δείκτη κάλυψης ρευστότητας που δείχνει την επάρκεια των ρευστών περουνιακών στοιχείων που διαθέτει μια τράπεζα ώστε να ανταπεξέλθει στο σύνολο της καθαρής ταμειακής εκρόης σε χρονικό διάστημα 30 ημερών και τον δείκτη Καθαρών Σταθερών Χρηματοδοτήσεων που

δείχνει την σχέση του διαθέσιμου ποσού σταθερής χρηματοδότησης σε σχέση με το ποσό που απαιτείται κατά τη διάρκεια ενός έτους σε δυσκολες οικονομικές συγκυρίες (Sbârcea, 2014).

3.2.4 Το Σύμφωνο της Βασιλείας IV

Η Βασιλεία IV είναι ένας όρος που αμφισβητείται έντονα και αναφέρεται στις αναθεωρήσεις των προηγούμενων συμφώνων που πραγματοποιήθηκαν κατά τα έτη 2016 και 2017. Οι αναθεωρήσεις που αναφερόταν στο σύμφωνο της Βασιλείας III έλαβαν τέλος το 2017 και ακολούθησε η δημοσίευση νέων οδηγιών σχετικά με τον τρόπο που υπολογίζεται ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, του τρόπου που προσδιορίζεται ο κίνδυνος που προέρχεται κατά την αξιολόγηση του δανειολήπτη και τέλος τον λειτουργικό κίνδυνο. Επιπρόσθετα, οι νέες οδηγίες περιέχουν την αναθεώρηση του δείκτη μόχλευσης, ορίζουν ένα νέο ρυθμιστικό δείκτη μόχλευσης που αναφέρεται σε διεθνείς συστημικές τράπεζες και εισάγουν ένα όρο υπολογισμού που βασίζεται σε αναπροσαρμοσμένους τύπους προσεγγίσεων. Όλα τα παραπάνω έχουν ως στόχο να μειώσουν την δυνατότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων να δύναται να χρησιμοποιούν εσωτερικούς μηχανισμούς και πρότυπα προκειμένου να επιτύχουν την απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια. Επιπροσθέτως προσφέρουν στα πιστωτικά ιδρύματα την δυνατότητα να υπερκεράσουν τις αδυναμίες που παρουσίαζε το αρχικό πλαίσιο ρύθμισης στην αντιμετώπιση της κρίσης δημιουργώντας ένα βασικό σύνολο κανόνων που ενδυναμώνει το τραπεζικό σύστημα (Amorello, 2016).

3.3 Κώδικας Δεοντολογίας από την Τράπεζα της Ελλάδος

- Ο κώδικας δεοντολογίας αποτελεί ένα πλάνο που περιλαμβάνει τις οδηγίες της Τράπεζας της Ελλάδος σχετικά με την διαχείριση των χορηγήσεων προς φυσικά πρόσωπα ή επιχειρήσεις. Τα πλάνο αυτό περιλαμβάνει οδηγίες αναφορικά τόσο με τις διαδικασίες και τους όρους για την σύναψη δανείων όσο και με τους τρόπους διαχειρισμού με το πέρας της χορήγησης με βασικό στόχο τον διακανονισμό τους προκειμένου να επιτευχθεί η μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Στόχος της αναθεώρησης του Κώδικα Δεοντολογίας είναι να προσδιορίσει το πλαίσιο βάση του οποίου θα ενεργούν αφενός τα πιστωτικά ιδρύματα και αφετέρου οι δανειολήπτες προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή ρύθμιση των ληξιπρόθεσμων οφειλών με βάση τις εξατομικευμένες

αναγκες του οφειλέτη (Απόφαση 195/1/29.07.2016 - ΦΕΚ 2376/Β/2-8-2016). Τοιουτρόπως η Τράπεζα της Ελλάδος ορίζει, από την μια πλευρά τους αναγκαίους κανόνες αναφορικά με την επιτυχή διαχείριση των δανείων και από την άλλη τον θεσμό του συνεργάσιμου δανειολήπτη. Πιο συγκεκριμένα ο κώδικας περιλαμβάνει μεταξύ άλλων θέματα που σχετίζονται με τον τρόπο και τα μέσα ειδοποίησης του οφειλέτη, την διαδικασία επίλυσης των καθυστερούμενων οφειλών, την αποτυχία εξευρέυσης αποδεκτης κοινής λύσης και το χειρισμό ενός μη συνεργάσιμου δανειολήπτη (Νόμος 4224/2013 - ΦΕΚ 288/Α/31-12-2013· Απόφαση 195/1/29.07.2016 - ΦΕΚ 2376/Β/2-8-2016)

3.4 Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα

Τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΠΛ) αποτελούν πρότυπα λογιστικού περιεχομένου με ισχύ νόμου. «Πρόκειται για ένα νέο σύνολο λογιστικών κανόνων που παρουσιάζει μια νέα λογιστική φιλοσοφία σχετικά με την αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων και την απεικόνισή τους στις λογιστικές καταστάσεις, εξασφαλίζοντας ομοιογένεια και συγκρισιμότητα για το σύνολο των επιχειρήσεων στον κόσμο» (Τουρνά-Γερμανού, 2015).

3.4.1 ΔΛΠ39

Το 1988 η Ε.Δ.Λ.Π., από κοινού με το Καναδικό Ινστιτούτο Ορκωτών Ελεγκτών, εφάρμοσε ένα πρόγραμμα για την ανάπτυξη ενός προτύπου, αναφορικά με την καταχώρηση, αποτίμηση και γνωστοποίηση των χρηματοπιστωτικών μέσων. Το Πρότυπο εγκρίθηκε αρχικά τον Δεκέμβριο του 1998 και εν συνεχεία αναθεωρήθηκε το 2001 και τροποποιήθηκε το 2004. Το ΔΛΠ 39 τέθηκε σε εφαρμογή την 1 Ιανουαρίου του 2005, με την εξαίρεση των διατάξεων για τη χρησιμοποίηση της εύλογης αξίας και ορισμένων διατάξεων για τη λογιστική της αντιστάθμισης κινδύνου. Σκοπός του Προτύπου ΔΛΠ 39 είναι η καθιέρωση των αρχών αναγνώρισης και επιμέτρησης των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων και κάποιων συμβολαίων αγοράς ή πώλησης μη χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων. Το εν λόγω πρότυπο αποτελείται από τους παρακάτω αρχές

- Σχετικά με τον υπολογισμό της πλειοψηφίας των χρηματοοικονομικών μέσων, η πιο ενδεδειγμένη θεωρείται αυτή της εύλογης αξίας, που αποτελεί και την μόνη μέθοδο επιμέτρησης των παραγώγων. Επιπρόσθετα αναφορικά με την Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης η μέθοδος της εύλογης αξίας αποτελεί τον μοναδικό τρόπο ορθής παρουσίασης των παραγώγων.
- Τα στοιχεία που αναφέρονται στο ενεργητικό όπως και οι υποχρεώσεις πρέπει να αναγνωρίζονται το χρόνο κατά τον οποίο πραγματοποιούνται, ενώ η αναβολή αναγνώρισης ζημιών ή κερδών δεν επιτρέπεται. Τα παράγωγα θα πρέπει να οριστικοποιούνται, ως η αναβολή αναγνώρισης ζημιών ή κερδών δεν επιτρέπεται.

Η εφαρμογή της αντισταθμιστικής λογιστικής θεωρείται προαιρετική και μετά από την ικανοποίηση πολύ αυστηρών προϋποθέσεων. Η οποία ορίζεται ως η αναγνώριση της συμψηφιστικής επίδρασης των μεταβολών των εύλογων αξιών του μέσου αντιστάθμισης και του αντισταθμισμένου στοιχείου στα αποτελέσματα. Περαιτέρω, υπογραμμίζεται πως η αντισταθμιστική λογιστική χρησιμοποιείται για να μειώσει τις έντονες μεταβολές στα κέρδη και στα ίδια κεφάλαια (Τουρνά-Γερμανού, 2015).

3.4.2 ΔΠΧΑ 9

Το Διεθνές Πρότυπο Χρηματοοικονομικής Αναφοράς ΔΠΧΑ αντικατέστησε το ΔΛΠ39 «Χρηματοοικονομικά Μέσα: Αναγνώριση και Επιμέτρηση». Το εν λόγω ΔΠΧΑ περιέχει της κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν τις διαδικασίες αναγνώρισης, επιμέτρησης, απομείωσης και διαγραφής καθώς και θέματα που αναφέρονται στην εφαρμογή της αντισταθμιστικής λογιστικής, υπερισχύει των προηγούμενων προτύπων ενώ η εφαρμογή του είναι υποχρεωτική μετά την πρώτη του Ιανουρίου του 2018. Θεωρείται ως ο τρόπος αντιμετώπισης των αδυναμιών που αναδειχθηκαν κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης σε ότι αφορά τη μη έγκαιρη αναγνώριση των πιστωτικών ζημιών λόγω του κενού διαδικασιών που περιέχονταν κατά κύριο λόγο στο, ΔΛΠ 39 «Χρηματοοικονομικά Μέσα». Το νέο πρότυπο ορίζει πως η αναγνώριση της απομείωσης στα χρηματοοικονομικά μέσα θα πραγματοποιείται σε από την αρχή και θα έχει προβλεπτικό και μακροπροθεσμο χαρακτήρα και εφαρμόζεται η «αρχή της αναμενόμενης ζημιάς» αντί της «υφιστάμενης ζημιάς» (Τουρνά-Γερμανού, 2015).

3.5 Το σχέδιο «Ηρακλής»

Η ελληνική κυβέρνηση έχει εκπονήσει το σχέδιο της για να βοηθήσει τις τράπεζες της χώρας να μειώσουν ένα σωρό τοξικού χρέους 75 δισεκατομμυρίων ευρώ (83 δισεκατομμύρια δολάρια) από την τελευταία ύφεση. Το σχέδιο στοχεύει στην επιτάχυνση των πωλήσεων μη εξυπηρετούμενων δανείων από Έλληνες δανειστές, και την άμεση μετατροπή τους σε τίτλους με το κράτος να εγγυάται για αυτούς. Η αποπληρωμή θα πραγματοποιηθεί πρώτα σε μια δομή «καταρράκτη», σύμφωνα με ένα εσωτερικό σημείωμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που εγκρίνει το πρόγραμμα που αναφέρουμε. Η οικονομική ανάκαμψη της Ελλάδας παρεμποδίζεται από το ποσό των επισφαλών δανείων που κατέχουν οι τράπεζες, μια κληρονομιά που είναι αποτέλεσμα της κρίσης χρέους της χώρας που την ανάγκασε να αναζητήσει πολλαπλές διεθνείς διασώσεις. Αφού εξασφάλισε την έγκριση του εκτελεστικού σκέλους της ΕΕ, η κυβέρνηση προετοίμασε τώρα ένα νομοσχέδιο για την έναρξη του έργου. Το πρόγραμμα, γνωστό ως «Ηρακλής», υπολογιζόταν να τεθεί σε ισχύ πριν από το τέλος του 2019 και να συνεισφέρει περίπου 200 εκατομμύρια ευρώ ετησίως στον δημόσιο προϋπολογισμό της Ελλάδας.

Η συμφωνία σηματοδοτεί ένα πρώτο στάδιο της κυβερνητικής στρατηγικής για τη μείωση των 30 δισεκατομμυρίων ευρώ των NPL - περίπου το 40% του συνόλου των καθυστερήσεων - από τους ισολογισμούς των ελληνικών τραπεζών, δήλωσε εκπρόσωπος του υπουργείου Οικονομικών. Οι δανειστές, συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας Πειραιώς, της Eurobank, της Alpha Bank και της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, πρέπει να μειώσουν τα NPL κατά 50 δισεκατομμύρια ευρώ έως το 2021 για να επιτύχουν τους ρυθμιστικούς στόχους. Παρακάτω, αναφέρονται οι βασικές λεπτομέρειες του προγράμματος «Ηρακλής», που περιγράφονται στο υπόμνημα της ΕΕ:

- Η νομοθεσία πρέπει να ακολουθεί το πλαίσιο που συμφωνήθηκε με την επιτροπή, βάσει του οποίου θα κινητοποιηθούν περίπου 9 δισεκατομμύρια ευρώ σε κρατικές εγγυήσεις. Για να ενεργοποιηθούν αυτές οι εγγυήσεις, οι τράπεζες θα πρέπει πρώτα να πουλήσουν τουλάχιστον τα μισά από τα κατώτερα ομόλογα που εκδίδονται στην τιτλοποίηση.
- Οι τράπεζες θα πληρώνουν τέλη για αυτές τις εγγυήσεις που υπολογίζονται χρησιμοποιώντας ελληνικές πιστωτικές ανταλλαγές. Το τριετές ελληνικό CDS (CreditDefaultSwap) ανέρχεται σήμερα σε 137 μονάδες βάσης, το χαμηλότερο σε μια

δεκαετία. Θα χρειαστεί να επιτευχθεί τουλάχιστον βαθμολογία BB από δύο πρακτορεία για να λάβει την εγγύηση. Παρακάτω αναλύονται τα 6 βασικά βήματα του σχεδίου.

Βήμα 1: Τα επισφαλή δάνεια θα τιτλοποιηθούν σε τρεις δόσεις - έναν ηλικιωμένο, έναν ημιώροφο, εάν είναι απαραίτητο, και έναν κατώτερο. Η κρατική εγγύηση θα ισχύει μόνο για τους ηλικιωμένους.

Βήμα 2: Τόσο ο ανώτερος όσο και ο ημιώροφος θα έχουν ένα κυμαινόμενο κουπόνι και μια ευέλικτη δομή εξαργύρωσης για να μεταβιβάσει τις ταμειακές ροές από το χαρτοφυλάκιο τιτλοποιημένων NPL. Τα κουπόνια πληρώνονται ανά τρίμηνο ή ετησίως και βασίζονται στην υπόλοιπη ονομαστική αξία των χαρτονομισμάτων.

Βήμα 3: Η εγγύηση μπορεί να ενεργοποιηθεί μόνο εάν η βαθμολογία του ανώτερου τμήματος του τιτλοποιημένου χαρτονομίσματος δεν είναι χαμηλότερη από το BB- και θα τεθεί σε ισχύ μόνο εάν η τράπεζα έχει πουλήσει τουλάχιστον 50% συν ένα μερίδιο του κατώτερου τμήματος.

Βήμα 4: Μετά την τιτλοποίηση, η τράπεζα θα ορίσει έναν ανεξάρτητο διακομιστή για να επεξεργαστεί τα υποκείμενα NPL της δομής τιτλοποίησης.

Βήμα 5: Για τη διαχείριση δυνητικών αναντιστοιχιών ρευστότητας μεταξύ των ταμειακών ροών από το υποκείμενο χαρτοφυλάκιο NPL και των συμβατικών υποχρεωτικών πληρωμών κουπονιών για τα χαρτονομίσματα ανώτερου και ημιώροφο, η δομή τιτλοποίησης θα έχει ένα ρυθμιστικό ρευστότητας επαρκές για να επιτύχει την ελάχιστη απαιτούμενη βαθμολογία.

Βήμα 6: Ο αρχικός διορισμένος διακομιστής NPL μπορεί να αντικατασταθεί εάν ζητηθεί η κρατική εγγύηση και εάν μετά από δύο διαδοχικές ημερομηνίες πληρωμής τόκων έχει ανακτήσει λιγότερες από τις αρχικές προβλέψεις. Προηγούνται πληρωμές, όπως αμοιβές σε εξυπηρετητές, τόκοι στη γραμμή ρευστότητας, χρεώσεις εγγύησης για τα ανώτερα χαρτονομίσματα και τόκοι για τα ανώτερα χαρτονομίσματα θα πληρωθούν πρώτα (πηγή: Bloomberg).

Κεφάλαιο 5°

Μεθοδολογική Προσέγγιση

Στον παρών κεφάλαιο θα παρουσιαστούν αρχικά επιλεγμένοι, από την βιβλιογραφία, τραπεζικοί αριθμοδείκτες, η μεθοδολογία υπολογισμού τους καθώς και η ερμηνεία τους. Επίσης θα παρουσιαστούν τιμές των αριθμοδεικτών για κάθε τράπεζα και η σύγκριση τους .

Μετά την περιγραφική ανάλυση των τιμών των αριθμοδεικτών θα ακολουθήσει έλεγχος συσχετίσεων Αρχικά θα ελεγχθεί ο κάθε δείκτης ξεχωριστά, στην συνέχεια αν υπάρχει σχέση μεταξύ των δεικτών αυτών και του ποσοστού των μη – εξυπηρετούμενων δάνειων.

Στη συνέχεια θα γίνει εφαρμογή γραμμικής παλινδρόμησης για αν ελεγχθεί ποιοι από τους υπό εξέταση δείκτες επηρεάζουν σημαντικά , σε ποια κατεύθυνση και σε τι βαθμό διαχρονικά το ύψος διαμόρφωσης των μη εξυπηρετούμενων τραπεζικών δανείων.

5.1 Υπό Εξέταση Δείγμα

Το δείγμα περιέχει στοιχεία και δεδομένα από τις τέσσερις μεγαλύτερες συστημικές τράπεζες την AlphaBank, την Attica Bank, την Εθνική και την Πειραιώς και τρείς συνεταιριστικές, την Συνεταιριστική Τράπεζα Ηπείρου, την Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων και την Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα. Η χρονική περίοδο που αναφέρεται η έρευνα περιλαμβάνει τα έτη μεταξύ του 2014 (4° τρίμηνο) έως το 2019 (4° τρίμηνο). Για κάθε μία από τις εξεταζόμενες μεταβλητές γίνεται χρονολογική ανάλυση με στόχο να διαπιστωθούν οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Τα ετήσια οικονομικά στοιχεία αντλήθηκαν από τις επίσημες ιστοσελίδες των εφτα τραπεζών.

5.2 Μεταβλητές

5.2.1. Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου

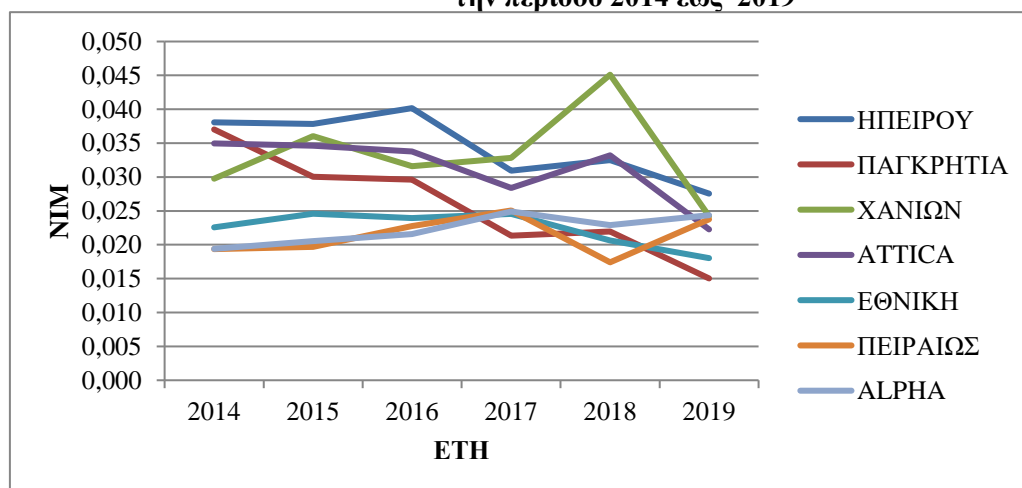
Το καθαρό περιθώριο επιτοκίου υπολογίζεται ως το κλάσμα με αριθμητή τη διαφορά των εσόδων και των εξόδων των τόκων και παρονομαστή το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού. Σε γενικό πλαίσιο η επιδίωξη των τραπεζών είναι η ελάχιστη τιμή του δείκτη αυτού να είναι 2%.

$$\text{Επιτοκιακό περιθώριο} = \frac{\text{Καθαρά έσοδα από τόκους}}{\text{Μ.Ο. κερδοφόρων στοιχείων ενεργητικού}}$$

Υπολογίστηκε ο δείκτης NIM και συγκεντρωτικά παρουσιάζεται ακολούθως για όλες τις τράπεζες της έρευνας παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.1 και διαγραμματικά στο Διάγραμμα 5.1:

Έτος	Ηπείρου	Παγκρήτια	Χανίων	Attica	Εθνική	Πειραιώς	Alpha
2014	3.81%	3.70%	2.98%	2.26%	1.93%	1.94%	2.48%
2015	3.78%	3.01%	3.60%	2.46%	1.97%	2.05%	2.76%
2016	4.02%	2.96%	3.16%	2.40%	2.28%	2.16%	3.03%
2017	3.10%	2.13%	3.28%	2.45%	2.51%	2.49%	2.76%
2018	3.25%	2.20%	4.51%	2.06%	1.74%	2.29%	2.24%
2019	2.75%	1.50%	2.42%	1.24%	1.80%	2.38%	2.44%

Διάγραμμα 5.1 – Δείκτης NIM εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

5.2.2. Δείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού – Return On Assets (ROA)

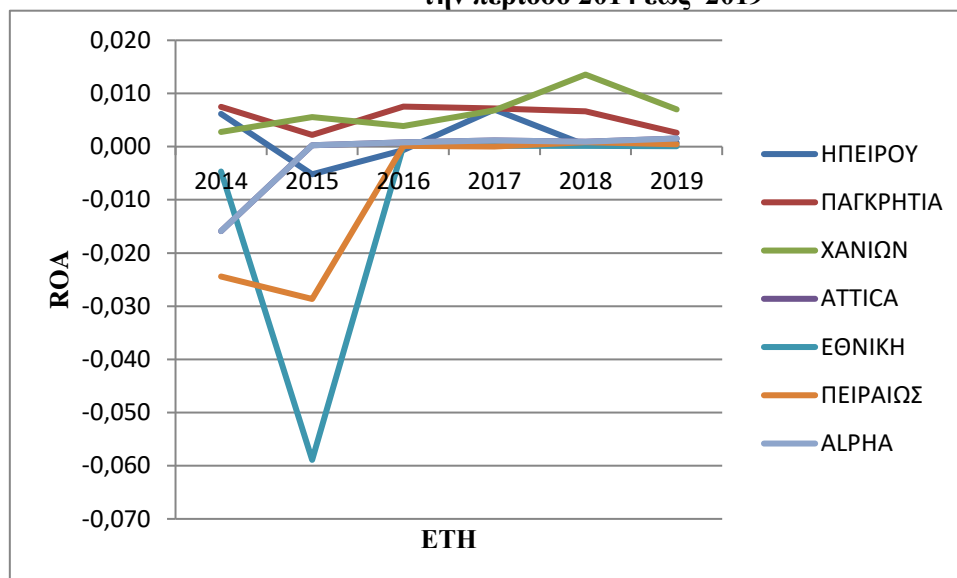
Ο Δείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού εκφράζει το ποσοστό των κερδών της τράπεζας σε σχέση με του ενεργητικό της και αποτελεί δείκτη αποτελεσματικότητας της διοίκησης ενός πιστωτικού ιδρύματος σχετικά με την αξιοποίηση των πόρων του. Υπολογίζεται, διαιρώντας το καθαρό κέρδος προς το σύνολο του ενεργητικού.

$$\text{Αποδοτικότητα Ενεργητικού} = \frac{\text{Καθαρά κέρδη μετά φόρων}}{\text{Ενεργητικό}}$$

Υπολογίστηκε ο δείκτης ROA και συγκεντρωτικά παρουσιάζεται για όλες τις τράπεζες παρουσιάζεται ακολούθως στον Πίνακα 5.2 και διαγραμματικά στο Διάγραμμα 5.2:

Έτος	Ηπείρου	Παγκρήτια	Χανίων	Αττική	Εθνική	Πειραιώς	Alpha
2014	0.61%	0.75%	0.28%	-1.59%	-0.47%	-2.44%	-1.59%
2015	-0.52%	0.22%	0.55%	0.02%	-5.89%	-2.86%	0.02%
2016	-0.06%	0.75%	0.38%	0.08%	0.01%	0.01%	0.08%
2017	0.70%	0.72%	0.68%	0.11%	0.02%	0.00%	0.11%
2018	0.03%	0.66%	1.36%	0.09%	0.01%	0.08%	0.09%
2019	0.08%	0.26%	0.70%	0.15%	0.01%	0.04%	0.15%

Διάγραμμα 5.2 – Δείκτης ROA εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

5.2.3. Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων– Return On Equity (ROE)

Ο δείκτης αυτός εκφράζει το ποσόστο των καθαρών κερδών επί των ιδίων κεφαλαίων, που έχουν επενδυθεί στη στο πιστωτικό ίδρυμα. Ο δείκτης ROE υπολογίζει το κέρδος από την πλευρά των μετόχων και αντικατοπτρίζει την ικανότητα της διοίκησης στην η στην αξιοποίηση των επενδυμένων κεφαλαίων. Υπολογίζεται, διαιρώντας το καθαρό κέρδος προς το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων.

$$\text{Αποδοτικότητα Ιδίων Κεφαλαίων} = \frac{\text{Καθαρά κέρδη μετά φόρων}}{\text{Ιδια Κεφάλαια}}$$

Υπολογίστηκε ο δείκτης ROE και συγκεντρωτικά παρουσιάζεται για όλες τις τράπεζες παρουσιάζεται ακολούθως στον Πίνακα 5.3 και διαγραμματικά στο Διάγραμμα 5.3:

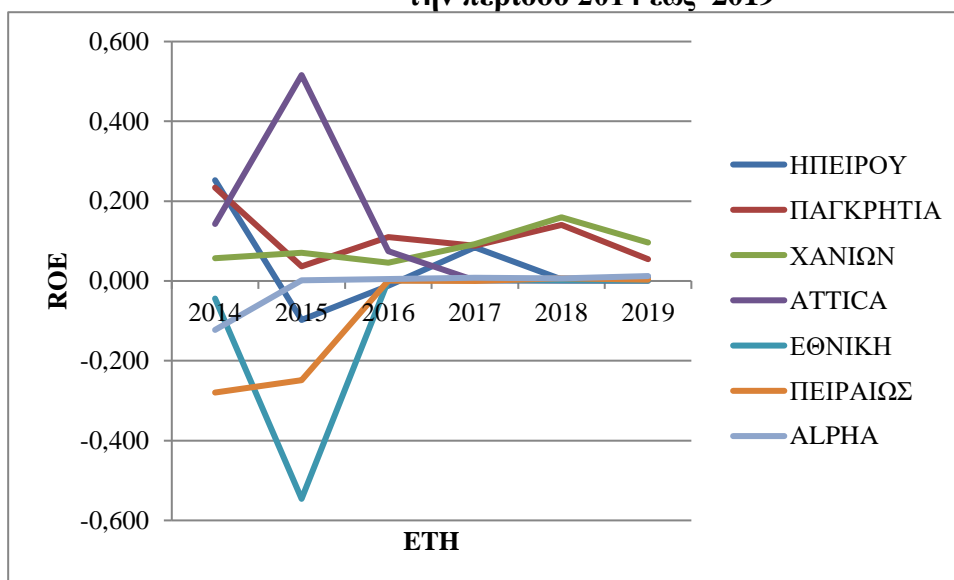
Πίνακας 5.3 – Δείκτης ROE εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

Έτος	Ηπείρου	Παγκρήτια	Χανίων	Αττικά	Εθνική	Πειραιώς	Alpha
2014	25.25%	23.40%	5.68%	14.28%	-4.41%	-27.96%	-12.26%
2015	-9.77%	3.66%	7.09%	51.60%	-54.60%	-24.87%	0.16%
2016	-1.19%	10.97%	4.58%	7.50%	0.15%	0.11%	0.48%
2017	8.42%	8.81%	9.21%	0.17%	0.14%	0.03%	0.81%

2018	0.41%	14.06%	15.96%	0.12%	0.15%	0.68%	0.67%
2019	1.07%	5.46%	9.66%	0.07%	0.12%	0.36%	1.23%

Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις Τραπεζών και Δελτία Τύπου

Διάγραμμα 5.3 – Δείκτης ROE εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

5.2.4. Δείκτης δανείων προς τρέχουσες καταθέσεις (LDR)

Η δομή χρηματοδότησης μιας τράπεζας υποδηλώνει τον τρόπο με τον οποίον χρηματοδοτούνται οι δραστηριότητές της, ιδίως η χορήγηση δανείων. Κατά κανόνα, οι τράπεζες συλλέγουν καταθέσεις για τη χρηματοδότηση των δανείων που χορηγούν. Συνεπώς, ο δείκτης χορηγήσεων προς καταθέσεις είναι ένας κοινός δείκτης που βοηθά να αξιολογηθεί κατά πόσο οι τράπεζες διαθέτουν σταθερή χρηματοδότηση.

$$LDR = \frac{\text{Καθαρές Δανειακές Υποχρεώσεις}}{\text{Τρέχουσες Καταθέσεις}}$$

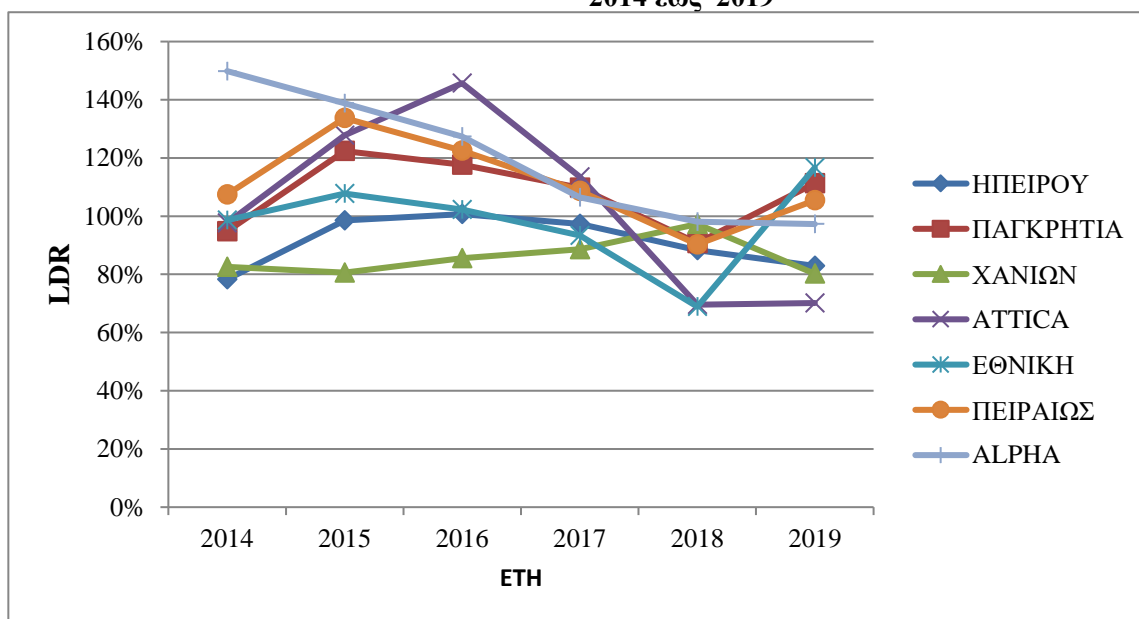
ο δείκτης χορηγήσεων προς καταθέσεις συσχετίζει το σύνολο των δανείων που χορηγούνται από τις τράπεζες με το σύνολο των καταθέσεων που έχουν λάβει από τους πελάτες τους. Με άλλα λόγια, αποτυπώνει το ποσοστό του χαρτοφυλακίου χορηγήσεων που καλύπτεται από καταθέσεις, οι οποίες τεκμαίρεται ότι αποτελούν σταθερή πηγή χρηματοδότησης.

Υπολογίστηκε ο δείκτης NPLs και συγκεντρωτικά για όλες τις τράπεζες παρουσιάζεται ακολούθως στον Πίνακα 5.4 και διαγραμματικά στο Διάγραμμα 5.4:

Πίνακας 5.4 – Δείκτης LDR εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019							
Έτος	Ηπειρού	Παγκρήτια	Χανίων	Attica	Εθνική	Πειραιώς	Alpha
2014	78.3%	94.8%	82.6%	97.7%	98.6%	107.5%	149.8%
2015	98.6%	122.4%	80.6%	127.8%	107.8%	133.7%	138.8%
2016	100.7%	117.6%	85.6%	145.7%	102.3%	122.5%	127.3%
2017	97.3%	109.8%	88.6%	113.4%	93.3%	108.7%	106.4%
2018	88.3%	90.8%	97.3%	69.6%	68.9%	90.3%	98.1%
2019	83.0%	111.3%	80.2%	70.1%	116.7%	105.4%	97.3%

Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις Τραπεζών και Δελτία Τύπου

Διάγραμμα 5.4 – Δείκτης LDR εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

5.2.5. Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων – (Non performing loans ratio). (NPLs)

Ο Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων NPLs (non performing loans ratio). Εκφράζει το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων προς τα συνολικά δάνεια.

$$NPLs = \frac{\text{Μη εξυπηρετούμενα Δάνεια}}{\text{Σύνολο Δανείων}}$$

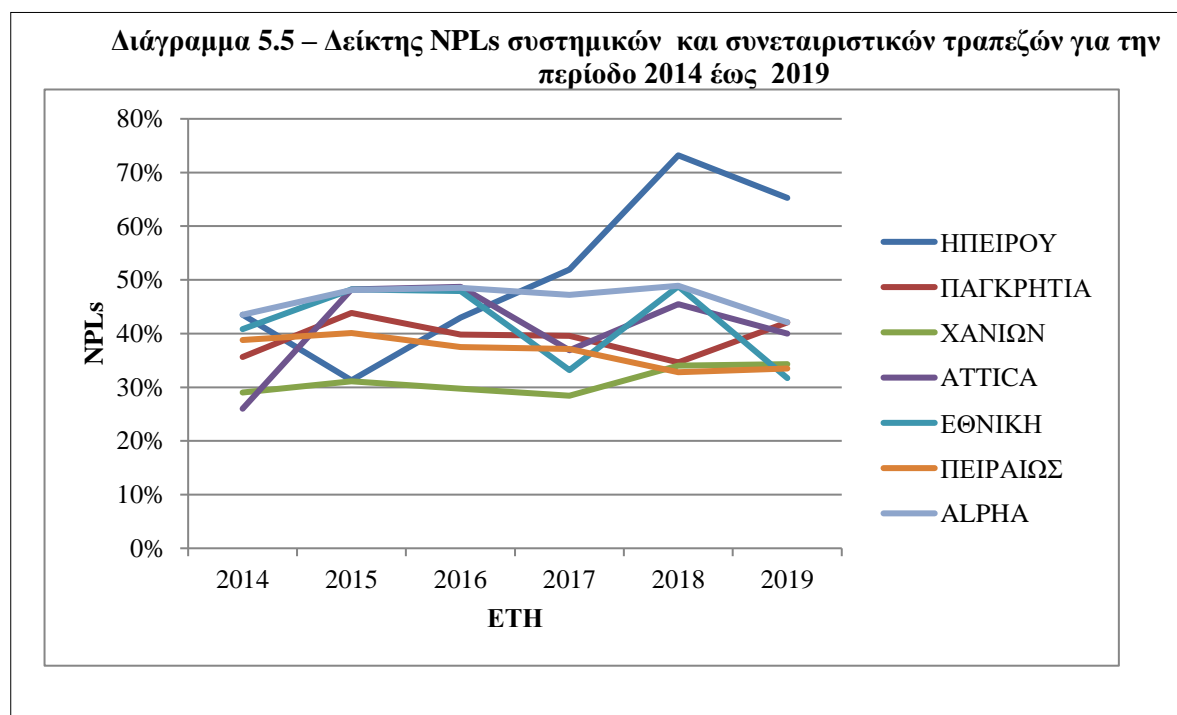
Χρησιμοποιούμε αυτό τον δείκτη για να συγκρίνουμε δανειστές-τράπεζες. Όσο κάποιος έχει υψηλότερο αυτόν τον δείκτη, σημαίνει ότι η τράπεζα θα έχει δυσκολίες στις χρηματοροές. Αυτό συμβαίνει γιατί όσο πιο πολλά δάνεια έχει χορηγήσει μία τράπεζα, τόσο μεγαλύτερη πιθανότητα έχει να έχει επισφάλειες και συνεπώς να χάσει τα χρήματά της. Όσο πιο υψηλός αυτός ο δείκτης, τόσο πιο πιθανό να συμβεί κάτι τέτοιο. Υψηλός δείκτης σε καθυστέρηση οδηγεί σε αύξηση πιστωτικού κινδύνου και σε συμπίεση της ρευστότητας. Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται αν διαιρέσουμε τα δάνεια σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων της τράπεζας

Υπολογίστηκε ο δείκτης NPLs και συγκεντρωτικά για όλες τις τράπεζες παρουσιάζεται ακολούθως στον Πίνακα 5.5 και διαγραμματικά στο Διάγραμμα 5.5:

Πίνακας 5.5 – Δείκτης NPLs εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

Έτος	Ηπειρού	Παγκρήτια	Χανίων	Attica	Εθνική	Πειραιώς	Alpha
2014	43.50%	35.65%	29.00%	26.00%	40.80%	38.80%	43.50%
2015	31.29%	43.84%	31.10%	48.20%	48.20%	40.10%	48.10%
2016	43.00%	39.82%	29.74%	48.70%	47.90%	37.50%	48.50%
2017	51.93%	39.57%	28.42%	36.90%	33.20%	37.10%	47.20%
2018	73.20%	34.63%	34.00%	45.50%	48.80%	32.80%	48.90%
2019	65.27%	42.10%	34.30%	40.00%	31.70%	33.50%	42.10%

Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις Τραπεζών και Δελτία Τύπου

5.2.6. Συνολικός δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (CAR)

Ο Συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (CAR) αποτελεί τον δείκτη που εκφράζει την ικανότητα της τράπεζας να καλύψει τον πιστωτικό κίνδυνο.

Ο δείκτης, υπολογίζεται από το λόγο του αθροίσματος των κεφαλαίων Tier 1 Capital και Tier 2 Capital και του σύνολου των στοιχείων του ενεργητικού που φέρουν κίνδυνο (RWA).

$$CAR = \frac{\text{Tier 1 Capital} + \text{Tier 2 Capital}}{\text{Risk - weighted Assets}}$$

Όπου Το Tier 1 capital, το οποίο είναι το αποθεματικό κεφάλαιο που χρησιμοποιεί η τράπεζα προκειμένου να καλύψει πιθανές ζημιές συνεχίζοντας εν τούτοις την λειτουργία της και το Tier 2 capital είναι το κεφάλαιο που θα χρησιμοποιήσει σε περίπτωση πτώχευσης και ρευστοποίησης

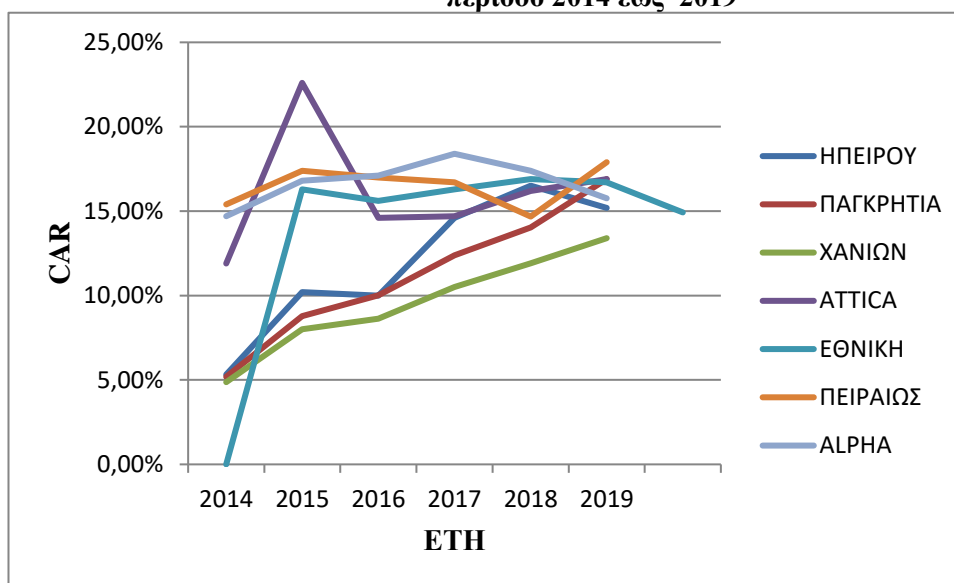
Υπολογίστηκε ο δείκτης CAR και συγκεντρωτικά παρουσιάζεται ακολούθως στον Πίνακα 5.6 και διαγραμματικά στο Διάγραμμα 5.6:

Πίνακας 5.6 – Δείκτης CAR εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

Έτος	Ηπειρού	Παγκρήτια	Χανίων	Attica	Εθνική	Πειραιώς	Alpha
2014	5.32%	5.19%	4.87%	11.90%	16.30%	15.40%	14.70%
2015	10.20%	8.79%	8.00%	22.60%	15.60%	17.40%	16.80%
2016	10.00%	10.02%	8.63%	14.60%	16.30%	17.00%	17.10%
2017	14.60%	12.39%	10.50%	14.70%	16.90%	16.70%	18.40%
2018	16.51%	14.03%	11.92%	16.20%	16.70%	14.68%	17.40%
2019	15.20%	16.90%	13.40%	14.30%	16.90%	14.92%	17.90%

Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις Τραπεζών και Δελτία Τύπου

Διάγραμμα 5.6 – Δείκτης CAR συστημικών και συνεταιριστικών τραπεζών για την περίοδο 2014 έως 2019

Στην έρευνα μας προκειμένου τα αποτελέσματά μας να έχουν γενικότερη ερμηνεία όσο αφορά την επίδραση των μη εξυπηρετούμενων δανείων στους υπόλοιπους δείκτες ενοποιήσαμε τους δείκτες για κάθε έτος και κάθε κατηγορία τράπεζας υπολογίζοντας το μέσο όσο των δεδομένων και εφαρμόσαμε της μεθόδους της περιγραφικής και της επαγωγικής στατιστικής για τους ενοποιημένους δείκτες.

5.3 Εμπειρικό μοντέλο

Η εξίσωση που ακολουθεί απεικονίζει το μοντέλο της έρευνας:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 * X_1 + \beta_2 * X_2 + \beta_3 * X_3 + \epsilon$$

Όπου Y= Ο Δείκτης Δανείων σε Καθυστέρηση NPLs είναι η εξαρτημένη μεταβλητή μας και τα X₁ έως X₈ είναι οι ανεξάρτητες μεταβλητές μας, όπου X₁: ο Δείκτης Χορηγήσεων προς Καταθέσεις LDR X₂: το Ενεργητικό, X₃: ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας CAR, X₄: τα Ίδια κεφάλαια, X₅: ο Δείκτης του Περιθωρίου Επιτοκίου NIM, X₆: Δείκτης Αποδοτικότητας Ενεργητικού ROA, X₇: Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων ROE και X₈: Τα Κέρδη προ Φόρων.

Για την εξίσωση αυτή ακολουθήσαμε παρόμοια μέθοδο με την εργασία των Fawad & Taqabus, (2013)

Κεφάλαιο 6^ο

Εμπειρική Ανάλυση

6.1 Περιγραφικά στατιστικά

Στον Πίνακα 7.1 και στον Πίνακα 7.2 που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα περιγραφικά στατιστικά μεταβλητών της έρευνας για το δείγμα των συνεταιριστικών και των εμπορικών τραπεζών αντίστοιχα.

6.1.1 Δείγμα συνεταιριστικών τραπεζών

Από τον Πίνακα 6.1 βλέπουμε ότι ο μέσος όρος του δείκτη NLPs είναι $Mean=0.405$ με τυπική απόκλιση $St.d=0.05398$, επομένως το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων ξεπερνά το 40% για τις συνεταιριστικές τράπεζες και πιθανόν να αιτιολογεί και το μέσο όρο του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας CAR $Mean=0.10917$ με τυπική απόκλιση $St.d=0.037722$ ο οποίος είναι μεγαλύτερος κατά δυο ποσοστιαίες μονάδες του 8%, που θεωρείται το κατώτατο όριο του . Ο μέσος όρος του δείκτη LDR είναι $Mean=0.948$ με τυπική απόκλιση $St.d=0.063165$ δηλαδή το ύψος των χορηγήσεων αντιστοιχεί στο 94.8 % των καταθέσεων το οποίο χαρακτηρίζεται αρκετά υψηλό και φαίνεται να συμβαδίζει με τους δείκτες απόδοσης ενεργητικού ROA ($Mean=0.00450$ & $St.d=0.002345$) και το δείκτη απόδοσης ιδίων κεφαλαίων ROE ($Mean=0.07917$ & $St.d=0.060549$), όπου φαίνεται τα κέρδη μετά φόρων αντιστοιχούν στο 0.45% του ενεργητικού και στο 7.9% των ιδίων κεφαλαίων.

6.1.2 Δείγμα εμπορικών τραπεζών

Από τον Πίνακα 6.2 βλέπουμε ότι οι τιμές του ενοποιημένου δείκτη NLPs είναι $Mean= 0.462$ με τυπική απόκλιση $St.d=0.41433$ επομένως το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων ξεπερνά το 46% για τις εμπορικές τράπεζες και ο μέσος όρος του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας CAR $Mean=0.16383$ με τυπική απόκλιση $St.d=0.011197$, δηλαδή περίπου οκτώ ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερος του 8%. Ο μέσος όρος του δείκτη LDR είναι $Mean=1.08233$ με τυπική απόκλιση $St.d=0.171411$ δηλαδή οι χορηγήσεις ξεπερνούν κατά 8.33%. Η υπέρβαση αυτή των χορηγήσεων

έναντι των καταθέσεων απεικονίζεται και στο μέσο όρο των δεικτών απόδοσης των εμπορικών τραπεζών του δείγματος. Πράγματι ο δείκτης απόδοσης ενεργητικού ROA εμφανίζει αρνητικό μέσο όρο (Mean=-0.00567 με τυπική απόκλιση St.d=1,0823 και ο μέσος όρος του δείκτη απόδοσης ίδιων κεφαλαίων ROE (Mean=-0.01883 με τυπική απόκλιση St.d=0.042168) είναι ιδιαίτερα χαμηλοί.

Συγκρίνοντας του μέσους όρους των αντίστοιχων δεικτών για κάθε δείγμα βλέπουμε ότι παρόλο που το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων στις εμπορικές τράπεζες είναι μεγαλύτερο κατά 6% του αντίστοιχου για τις συνεταιριστικές τράπεζες, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας των πρώτων είναι μεγαλύτερος κατά 6%. Επίσης βλέπουμε ότι όσον αφορά τις εμπορικές τράπεζες οι χορηγήσεις ξεπερνούν τις καταθέσεις κατά 8.33% ενώ στις συνεταιριστικές υπολείπονται κατά 5.2%. Πιθανόν η μεγαλύτερη τιμή του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας στις εμπορικές τράπεζες να οφείλεται στις υψηλότερες τιμές ενεργητικού και ίδιων κεφαλαίων τους. Ο μέσος όρος του ενεργητικού των συνεταιριστικών τραπεζών (Mean=7.483*10⁸€) αντιστοιχεί στο 1.48% του μέσου όρου του ενεργητικού των εμπορικών τραπεζών (Mean=5.0682*10¹⁰€) και ο μέσος όρος των ίδιων κεφαλαίων των συνεταιριστικών τραπεζών (Mean=9.7577*10⁶€) αντιστοιχεί στο 0.16% του μέσου όρου των ίδιων κεφαλαίων των εμπορικών τραπεζών (Mean=5.968*10⁹€). Τέλος φαίνεται ότι οι εμπορικές τράπεζες εμφανίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες με βάση το αρνητικό πρόσημο του δείκτη απόδοσης ενεργητικού ROA και του δείκτη απόδοσης ενεργητικού ROE έναντι των θετικών τιμών των αντίστοιχων μέσων όρων των συνεταιριστικών τραπεζών.

Πίνακας 6.1 Περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τις ενοποιημένες μεταβλητές των συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019)

	Min	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
NPLs	.354	.473	.40583	.053983	.637	.845	-1.990	1.741
LDR	.852	1.013	.94867	.063165	-.554	.845	-1.047	1.741
Ενεργητικό	688580302.700	845278277.000	748357767.51667	60222465.362770	.787	.845	-.396	1.741
CAR	.051	.152	.10917	.037722	-.496	.845	-.645	1.741
Ίδια Κεφάλαια	27382097.33	57090996.00	44814256.5550	9757750.92537	-1.091	.845	2.652	1.741
NIM	.022	.035	.03117	.005193	-1.415	.845	1.132	1.741
ROA	.001	.007	.00450	.002345	-.349	.845	-.850	1.741
ROE	.003	.181	.07917	.060549	.783	.845	1.186	1.741
Κέρδη προ Φόρων	-2942782.00	7896177.00	4202618.8333	3970496.70219	-1.422	.845	1.799	1.741

Πίνακας 6.2 Περιγραφικά στατιστικά στοιχεία για τις ενοποιημένες μεταβλητές των εμπορικών τραπεζών (2014-2019)

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
NIM	.021	.026	.02317	.001941	.638	.845	-1.243	1.741
CAR	.146	.181	.16383	.011197	-.126	.845	2.128	1.741
NPLs	.368	.462	.41433	.043380	.037	.845	-2.873	1.741
LDR	.817	1.270	1.08233	.171411	-.536	.845	-.554	1.741
Κέρδη προ φόρων	-2374266994.000	45824000.000	-753705290.00000	1056233841.991883	-1.009	.845	-1.140	1.741
Ενεργητικό	45260965750.000	58876077789.00 0	50681992051.33333	5825555913.110499	.532	.845	-1.843	1.741
Ίδια κεφάλαια	5197412750.000	6830055835.000	5968375606.00000	646443583.481061	-.198	.845	-1.276	1.741
ROE	-.076	.021	-.01883	.042168	-.863	.845	-1.755	1.741
ROA	-.022	.001	-.00567	.010191	-1.162	.845	-.688	1.741

6.2 Αξιολόγηση της εγκυρότητας του μοντέλου

6.2.1 Ενοποιημένοι δείκτες συνεταιριστικών τραπεζών

Για τους δείκτες που αναφέραμε στην παραπάνω παράγραφο πραγματοποιήσαμε έλεγχο κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov και Shapiro-Wilk και τα αποτελέσματα του οποίου απεικονίζονται στον πίνακα 6.3. Βλέπουμε ότι τιμές όλων των μεταβλητών μας ακολουθούν την κανονική κατανομή εφόσον ικανοποιούν το τεστ κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov και του Shapiro-Wilk ($p > 0.5$). Θα λάβουμε υπόψη μας το δεύτερο τεστ καθώς το πλήθος των δεδομένων μας είναι μικρότερο του 50. Βλέπουμε ότι η τιμή του p είναι για το δείκτη ROE $p=0.782$, για το δείκτη ROA $p=0.614$, για το δείκτη NIM $p=0.64$, για το δείκτη CAR $p=0.735$, για το δείκτη Ενεργητικό $p=0.453$, για το δείκτη LDR $p=0.417$, για το δείκτη NPLs $p=0.105$, για το δείκτη Κέρδη προ Φόρων $p=0.225$ και για το δείκτη Ίδια Κεφάλαια $p=0.332$

Πίνακας 6.3 Τεστ κανονικότητας για τις ενοποιημένες μεταβλητές των συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019)

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ROE	.193	6	.200*	.955	6	.782
ROA	.190	6	.200*	.934	6	.614
NIM	.305	6	.086	.804	6	.064
CAR	.163	6	.200*	.949	6	.735
Ενεργητικό	.234	6	.200*	.912	6	.453
LDR	.223	6	.200*	.907	6	.417
NPLs	.223	6	.200*	.829	6	.105
Κέρδη προ φόρων	.244	6	.200*	.870	6	.225
Ίδια Κεφάλαια	.305	6	.086	.893	6	.332

Για τις παραπάνω μεταβλητές πραγματοποιήθηκαν και τα αντίστοιχα t-test όπως φαίνεται στον Πίνακα 6.4. Βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά στις μέσες τιμές όλων των μεταβλητών μας εκτός του ROE και τα Κέρδη προ φόρων. Συγκεκριμένα βλέπουμε ότι η σημαντικότητα p είναι της τάξης του 1% για τις μεταβλητές NPLs, Ενεργητικό, LDR και NIM και της τάξης του 5% για τις μεταβλητές ROA και CAR.

Πίνακας 6.4 t-test για τις ενοποιημένες μεταβλητές των συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019)

	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
ROE	3.203	5	.024	.079167	.01562	.14271
ROA	4.700	5	.005	.004500	.00204	.00696
NIM	14.701	5	.000	.031167	.02572	.03662
CARS	7.089	5	.001	.109167	.06958	.14875
Ενεργητικό	30.439	5	.000	748357767.516667	685158166.04310	811557368.99023
LDRS	36.788	5	.000	.948667	.88238	1.01495
NPLs	18.415	5	.000	.405833	.34918	.46249
Κέρδη προ φόρων	2.593	5	.049	4202618.83333	35838.0860	8369399.5807
Ίδια Κεφάλαια	11.250	5	.000	44814256.55500	34574124.968	55054388.141

6.2.2 Ενοποιημένοι δείκτες εμπορικών τραπεζών

Για τους δείκτες που αναφέραμε στην παραπάνω παράγραφο πραγματοποιήσαμε έλεγχο κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov και Shapiro-Wilk και τα αποτελέσματα του οποίου απεικονίζονται στον πίνακα 6.5. Βλέπουμε ότι τιμές όλων των μεταβλητών μας ακολουθούν την κανονική κατανομή εφόσον ικανοποιούν το τεστ κανονικότητας Kolmogorov-Smirnov και του Shapiro-Wilk ($p > 0.5$). Θα λάβουμε υπόψη μας το δεύτερο

τεστ καθώς το πλήθος των δεδομένων μας είναι μικρότερο του 50. Βλέπουμε ότι η τιμή του p είναι για το δείκτη ROE $p=0.34$, για το δείκτη ROA $p=0.11$, για το δείκτη NIM $p=0.452$, για το δείκτη CAR $p=0.495$, για το δείκτη Ενεργητικό $p=0.246$, για το δείκτη LDR $p=0.759$, για το δείκτη NPLs $p=0.125$, για το δείκτη Κέρδη προ Φόρων $p=0.43$ και για το δείκτη Ίδια Κεφάλαια $p=0.423$

Για τις παραπάνω μεταβλητές πραγματοποιήθηκαν και τα αντίστοιχα t -test όπως φαίνεται στον Πίνακα 6.6. Βλέπουμε ότι υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά στις μέσες τιμές όλων των μεταβλητών μας εκτός των ROE, Κέρδη προ φόρων και ROA. Συγκεκριμένα βλέπουμε ότι η σημαντικότητα p είναι της τάξης του 1% για τις μεταβλητές NPLs, Ενεργητικό, LDR και NIM και CAR.

Πίνακας 6.5 Τεστ κανονικότητας για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Εμπορικών τραπεζών (2014-2019)

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Κέρδη προ φόρων	.300	6	.098	.786	6	.043
Ίδια Κεφάλαια	.210	6	.200*	.908	6	.423
Ενεργητικό	.245	6	.200*	.875	6	.246
LDR	.161	6	.200*	.952	6	.759
NPLs	.243	6	.200*	.838	6	.125
CAR	.268	6	.200*	.919	6	.495
NIM	.226	6	.200*	.912	6	.452
ROE	.364	6	.012	.774	6	.034
ROA	.378	6	.008	.722	6	.011

Πίνακας 6.6 t -test για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Εμπορικών τραπεζών (2014-2019)

Test Value = 0						
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Ίδια Κεφάλαια	22.615	5	.000	5968375606.000000	5289974670.31853	6646776541.68148
Ενεργητικό	21.310	5	.000	50681992051.333336	44568446053.95908	56795538048.70760
Κέρδη προ φόρων	-1.748	5	.141	-753705290.000000	-1862154727.84135	354744147.84135
LDR	15.467	5	.000	1.082333	.90245	1.26222
NPLs	23.395	5	.000	.414333	.36881	.45986
CAR	35.842	5	.000	.163833	.15208	.17558
NIM	29.239	5	.000	.023167	.02113	.02520
ROA	-1.362	5	.231	-.005667	-.01636	.00503
ROE	-1.094	5	.324	-.018833	-.06309	.02542

Για τις μεταβλητές μας που δεν ικανοποιούν είτε το τεστ κανονικότητας είτε το t-test διενεργήσαμε τα μη παραμετρικά test Kruskal-Wallis 1-way ANOVA και το Wilcoxon signed – rank test. Με το test ανεξάρτητων μεταβλητών Kruskal-Wallis 1-way ANOVA ελέγξαμε την ομοιογένεια των τιμών του δείγματος όσο αφορά τις μεταβλητές ROE, Κέρδη προ φόρων για τις συνεταιριστικές και ROA, ROE, Κέρδη προ Φόρων για τις εμπορικές τράπεζες ξεχωριστά. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται στον πίνακα 6.7. Από τον πίνακα 6.7 βλέπουμε ότι τα δεδομένα μας εμφανίζουν ομοιογένεια και δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά για έτη 2014-2019.

Πίνακας 6.7 Μη παραμετρικό τεστ Kruskal-Wallis 1-way ANOVA

Μηδενική υπόθεση	P	Απόφαση
Δείγμα συνεταιριστικών τραπεζών		
Η κατανομή του ROE είναι η ίδια σε όλα τα έτη	0.416	Παραμένει η μηδενική απόφαση
Η κατανομή του Κέρδη προ φόρων είναι η ίδια σε όλα τα έτη	0.416	Παραμένει η μηδενική απόφαση
Δείγμα εμπορικών τραπεζών		
Η κατανομή του ROA είναι η ίδια σε όλα τα έτη	0.416	Παραμένει η μηδενική απόφαση
Η κατανομή του ROE είναι η ίδια σε όλα τα έτη	0.416	Παραμένει η μηδενική απόφαση
Η κατανομή του Κέρδη προ φόρων είναι η ίδια σε όλα τα έτη	0.416	Παραμένει η μηδενική απόφαση

Με το Wilcoxon signed – rank test.ελέγξαμε την διάφορα των μέσων τιμών για τις ομόλογες μεταβλητές των δύο διαφορετικών δειγμάτων μας δηλαδή τις μεταβλητές ROE και Κέρδη προ φόρων για τις συνεταιριστικές και για τις εμπορικές τράπεζες. Τα αποτελέσματα απεικονίζονται στον Πίνακα 5.8. Από τον Πίνακα 5.8 βλέπουμε ότι οι μέσοι όροι για την μεταβλητή ROE διαφέρουν σε ποσοστό σημαντικότητας 5% για τα δυο δείγματα μας και δεν διαφέρουν όσον αφορά την μεταβλητή Κέρδη προ Φόρων.

Πίνακας 6.8 Μη παραμετρικό test Wilcoxon signed – rank test

Μηδενική υπόθεση	p	Απόφαση
ROE		
Ο μέσος όρος των διαφορών ROE (συνεταιριστικών) και ROE(εμπορικών) είναι ίσος με μηδέν	0.028	Απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση
Κέρδη προ φόρων		
Ο μέσος όρος των διαφορών Κέρδη προ φόρων (συνεταιριστικών) και Κέρδη προ φόρων (εμπορικών) είναι ίσος με μηδέν	0.173	Παραμένει η μηδενική απόφαση

6.3 Συσχετίσεις μεταβλητών

Στον Πίνακα 6.9 βλέπουμε τις τιμές τους δείκτη συσχέτισης όσο αφορά τους ενοποιημένους δείκτες των συνεταιριστικών τραπεζών και στον Πίνακα 6.10 τις αντίστοιχες τιμές για τους δείκτες των εμπορικών τραπεζών. Από τον Πίνακα 6.9 βλέπουμε ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση των δεικτών CAR και NPLs όπου $r=0.882$ με $p=0.02$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας της τάξης του 5%. Το γεγονός αυτό θεωρείται αναμενόμενο καθώς ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας CAR επηρεάζεται ισχυρά από το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δάνειων. Ομοίως από τον Πίνακα 6.10 βλέπουμε ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση των ίδιων κεφαλαίων με τον δείκτη LDR όπου $r=0.993$ με $p=0.007$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας της τάξης του 1%. Η σχέση αυτή θα μπορούσε να αιτιολογηθεί από το γεγονός ότι όσο μικρότερος είναι ο δείκτης LDR τόσο λιγότερα είναι τα ίδια κεφάλαια που θα πρέπει να τοποθετηθούν στην τράπεζα ώστε να αντιμετωπίσει τις πιθανές ζημιές λόγω υπέρβασης των χορηγήσεων σε σχέση με τις καταθέσεις .

Πίνακας 6.9 Τιμές δείκτη Pearson για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Συνεταιριστικών τραπεζών (2014-2019)								
		ROA	NIM	CAR	Ενεργητικό	LDR	NPLs	Ίδια Κεφάλαια
ROA	r	1						
	p							
NIM	r	-.041	1					
	p	.938						
CAR	r	.232	-.734	1				
	p	.659	.097					
Ενεργητικό	r	.020	-.618	.336	1			
	p	.970	.191	.515				
LDR	r	-.274	.102	.157	-.787	1		
	p	.599	.847	.766	.063			
NPLs	r	.361	-.658	.882*	.642	-.286	1	
	p	.482	.155	.020	.169	.583		

Ίδια Κεφάλαια	r	.141	-.485	.683	-.344	.741	.285	1
	p	.790	.330	.135	.505	.092	.584	

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Πίνακας 6.10 Τιμές δείκτη Pearson για τις ενοποιημένες μεταβλητές των Εμπορικών τραπεζών (2014-2019)

		Ίδια Κεφάλαια	Ενεργητικό	LDREMP	NPLs	CAR	NIM
Ίδια κεφάλαια	r	1					
	p						
Ενεργητικό	r	.726	1				
	p	.102					
LDR	r	.933**	.719	1			
	p	.007	.107				
NPLs	r	.429	.117	.341	1		
	p	.396	.826	.508			
CARE	r	.326	-.186	.265	.566	1	
	p	.528	.725	.611	.241		
NIM	r	.474	-.134	.498	.087	.268	1
	p	.343	.801	.315	.870	.607	

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Συμπεράσματα

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια για πολλά χρόνια αποτελέσαν και αποτελούν ακόμα σημαντικό θέμα για το τραπεζικό σύστημα το οποίο βρίσκεται σε δύσκολη θέση αφού οι δανειζόμενοι δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους. Η βασική αιτία της ύπαρξης των μη εξυπηρετούμενων δανείων ήταν η αλόγιστη χορήγηση τους σε εποχές προ – κρίσης σε αποδέκτες οι οποίοι δεν είχαν ελεγχθεί κατάλληλα τόσο για την οικονομική τους φερεγγυότητα όσο και για την δυνατότητα να ανταποκριθούν έγκαιρα στις μελλοντικές δόσεις, κάτι που επιβάλλεται να γίνεται πριν χορηγηθεί οποιοδήποτε είδος δανείου είτε αφορά ιδιώτες είτε ακόμα και επιχειρήσεις.

Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν να παρουσιάσει και να αναλύσει την πορεία των μη εξυπηρετούμενων δανείων μέσω εκτενούς αναφοράς τόσο στα αίτια που οδήγησαν τις τράπεζες του εγχώριου τραπεζικού συστήματος να έχουν συσσωρεύσει μια πληθώρα μη εξυπηρετούμενων δανείων με χιλιάδες δανειζόμενους να βρίσκονται σε οικονομικό αδιέξοδο όσο και στην ευρύτερη διάσταση της οικονομικής κρίσης που αντιμετώπισε η χώρα καθώς και στα αίτια και τις συνέπειες που επέφερε στην οικονομία.

Η έρευνα αφορά τα έτη 2014 έως 2019, ένα έτος και τέσσερα μετά το 2015 όπου το οικονομικό περιβάλλον επηρεάστηκε από αρνητικές εξελίξεις στην Ελλάδα. Πολλαπλές εκλογές, συνεχείς διαπραγματεύσεις για μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ της Ελληνικής Κυβέρνησης και των Θεσμών οι οποίες είχαν ως απόρροια αφενός την εκροή κεφαλαίων από τις Ελληνικές Τράπεζες στο εξωτερικό αφετέρου την παύση περαιτέρω ρευστότητας προς το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα μέσω του έκτακτου μηχανισμού ρευστότητας (ELA) της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και εν τέλη την επιβολή των Capital Controls. Το δείγμα μας αφορά επτά συνολικές τράπεζες (3 συνεταιριστικές και 4 εμπορικές).

Από την μελέτη των δεικτών αποδοτικότητας, των δεικτών που σχετίζονται με τα δάνεια και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια καθώς και του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας για κάθε τράπεζα είδαμε πώς όλες οι τράπεζες αντιμετώπισαν έντονους πιστωτικούς κινδύνους και κυρίως οι μεγαλύτερου μεγέθους εμπορικές λόγω της κρίσης που πολλαπλασίασε το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων, κίνδυνοι οι οποίοι δεν έχουν ξεπεραστεί ακόμα. Από τις ανάλυση συσχετίσεων που πραγματοποιήσαμε είδαμε ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση των δεικτών CAR και NPLs όσο αφορά τις συνεταιριστικές τράπεζες. Το γεγονός αυτό θεωρείται αναμενόμενο καθώς ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας CAR επηρεάζεται ισχυρά

από το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δάνειων. Ομοίως όσον αφορά τα δείγμα το εμπορικών τραπεζών βλέπουμε ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση των ίδιων κεφαλαίων με τον δείκτη LDR. Η σχέση αυτή θα μπορούσε να αιτιολογηθεί από το γεγονός ότι όσο μικρότερος είναι ο δείκτης LDR τόσο λιγότερα είναι τα ίδια κεφάλαια που θα πρέπει να τοποθετηθούν στην τράπεζα ώστε να αντιμετωπίσει τις πιθανές ζημιές λόγω υπέρβασης των χορηγήσεων σε σχέση με τις καταθέσεις.

Παράρτημα

Οι ελληνικές τράπεζες

Π.1 Alphabank

Το 1879 ιδρύθηκε η Alphabank και μετράει 140 χρόνια στο χώρο των τραπεζών. Η Alphabank ξεκίνησε από τον εμπορικό οίκο του Ιωάννη Κωστόπουλου με έδρα την Καλαμάτα, ο οποίος ανέπτυξε τις τραπεζικές τις δραστηριότητες. Το 1916 η Λαϊκή Τράπεζα σε συνεργασία με τον Ιωάννη Κωστόπουλο δημιούργησαν την τράπεζα Ι. Φ. Κωστόπουλος με την μορφή μίας ετερόρρυθμης εταιρείας ενώ το 1918 μετονομάστηκε σε «Τράπεζα Καλαμών» και λειτούργησε με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας. Το 1924 συγχωνεύτηκε με την Τράπεζα Ελληνικής Εμπορικής Πίστεως και μετέφερε την έδρα της στην Αθήνα, την ίδια περίοδο ανέπτυξε ένα περιφερειακό δίκτυο καταστημάτων σε όλη τη νότια Πελοπόννησο.

Μετά το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου το 1947 η τράπεζα αλλάζει για ακόμη μία φορά όνομα και ονομάζεται Τράπεζα Εμπορικής Πίστεως και αποτελεί το πιο ισχυρό τραπεζικό ίδρυμα της περιόδου αυτής, καταφέροντας να ξεπεράσει τις συνθήκες και να δημιουργήσει υποκαταστήματα σε ολόκληρη την Ελλάδα. Μετονομάζεται σε Τράπεζα Πίστεως το 1972 και δημιουργεί πρωτοπορίες στον τομέα του εκσυγχρονισμού για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Το όνομα Τράπεζα Πίστεως της δίνεται το 1994 ενώ το 1999 προχωράει στην εξαγορά του 51% των μετοχών της Ιωνικής Τράπεζας και πραγματοποιεί την μεγαλύτερη ιδιωτικοποίηση που έγινε ποτέ στην Ελλάδα. Το τελικό όνομα της Alphabank της δίνεται το 2000. Ζωτικής σημασίας αποτελεί το γεγονός ότι εξαγόρασε το σύνολο όλων των προνομιούχων μετοχών από το ελληνικό Δημόσιο και ήταν η πρώτη από τις συστηματικές τράπεζες που θα αποπληρώσει την συμμετοχή της.

Το 2013 αγοράζει όλο το μετοχικό κεφάλαιο της Εμπορικής Τράπεζας και ολοκληρώνει την νομική συγχώνευση της απορροφώντας την Εμπορική Τράπεζα πλήρως. Η επιτυχής ανακεφαλαιοποίηση της τράπεζας με υπερκαλύψη της απαιτούμενης ιδιωτικής συμμετοχής αξίζει να σημειωθεί αφού αποτέλεσε λόγο για τη διατήρηση του ιδιωτικού χαρακτήρα της.

Με επιτυχία ολοκληρώνεται η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Alphabank σε 1,2 δις ευρώ το 2014. Σήμερα η Alphabank διαθέτει 412 καταστήματα σε ολόκληρη την Ελλάδα και ένα μεγάλο δίκτυο καταστημάτων σε Κύπρο, Σερβία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι δραστηριότητες της Alphabank καλύπτουν όλες τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και θεωρείται πρωτοπόρος στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες όπως το AlphaWebBanking το AlphaMobileBanking και το Alphaphone.

Οι εταιρείες του ομίλου της καλύπτουν ένα πολύ μεγάλο φάσμα υπηρεσιών όπως επενδύσεις, ξενοδοχειακές υπηρεσίες, διάφορες άλλες υπηρεσίες και κτηματικές δραστηριότητες. Στόχος της Alphabank είναι να καταφέρει με ασφάλεια και συνέπεια να εξυπηρετεί τους πελάτες της και να διασφαλίσει ότι είναι ικανοποιημένοι και οι προσδοκίες τους επιτυγχάνονται συνεχώς μέσω της υψηλής ποιότητας υπηρεσιών (www.alphabank.gr).

Π.2 Εθνική Τράπεζα

Το 1841 ιδρύεται η Εθνική Τράπεζα και αποτελεί την πρώτη τράπεζα του νεοελληνικού κράτους. Από την ίδρυση της μέχρι και σήμερα έχει συμβάλει καθοριστικά στην οικονομική ζωή της χώρας με την σταθερή παρουσία της στο χώρο των τραπεζικών συναλλαγών. Το 1880 εισάγεται στο Χρηματιστήριο Αξιών της Αθήνας ενώ το 1891 ιδρύει την Ελληνική Εταιρεία Γενικών Ασφαλίσεων «Η Εθνική». Το 1927 ιδρύει την Εθνική Κτηματική Τράπεζα. Η Εθνική Τράπεζα μέχρι το 1928 καταφέρνει να είναι αρμόδια για την έκδοση των νομισμάτων μέχρι που ιδρύθηκε την ίδια χρονιά η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία αναλαμβάνει την συνέχεια της έκδοσης αυτών. Το 1999, τον Οκτώβριο, η μετοχή της Εθνικής Τράπεζας εισάγεται στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης και το 2006 στο πλαίσιο της στρατηγικής της επέκτασης στην αγορά της νοτιοανατολικής Ευρώπης εξαγοράζει την την σερβική τράπεζα Vojvodjanska Banka και την τουρκική τράπεζα Finansbank (www.nbg.com).

Μέσα στο πέρασμα των χρόνων η Εθνική Τράπεζα καταφέρνει να εξελίσσεται συνεχώς σε ένα πιο ολοκληρωμένο και σύγχρονο όμιλο εταιρειών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Σκοπός της είναι να ανταποκρίνεται στην κάλυψη όλων των αναγκών των πελατών της σε μόνιμη βάση. Η Εθνική Τράπεζα συμβάλει δυναμικά στην στήριξη της ελληνικής οικονομίας και στην ανάπτυξη κοινωνικής και αναπτυξιακής μεταμόρφωσης της Ελλάδας. Οι υπηρεσίες της προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα χρηματοοικονομικών

υπηρεσιών και προϊόντων, ευέλικτων πάνω απ' όλα, με σκοπό την ανταπόκριση τους στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες που έχουν οι πελάτες της (www.nbg.gr).

Η Εθνική Τράπεζα ελέγχει το 25% της λιανικής τραπεζικής με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται Τράπεζα της Ελληνικής Οικογένειας και έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη του αποταμιευτικού κοινού που αποτελεί και την κινητήρια δύναμη της τράπεζας αυτής. Η Εθνική Τράπεζα σήμερα διαθέτει 509 μονάδες και 1471 ΑΤΜ. Σκοπός της είναι να καλύψει γεωγραφικά ακόμη και τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας ενώ αναπτύσσει σύγχρονα ηλεκτρονικά κανάλια μέσω των υπηρεσιών της mobilebanking και e-banking. Στο εξωτερικό η Εθνική διαθέτει 66 μονάδες και το ανθρώπινο δυναμικό της ανέρχεται στους 10294 εργαζόμενους.

Σύμφωνα με τον πρόεδρο του διοικητικού της συμβουλίου το μέλλον και οι προοπτικές αυτού κρίνονται θετικές καθώς η ελληνική οικονομία έχει αναδιαταχθεί και έχει αποκαταστήσει την πλέον την ισορροπία της. Συνεπώς κερδίζει τη μάχη της βιωσιμότητας μετά από μια πολυετή δοκιμασία. Στο πλαίσιο αυτό το τραπεζικό σύστημα καλείται να δώσει μία μάχη σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αφορά την ικανότητα του να προβλέψει και να ανταποκριθεί άμεσα στις ανάγκες του ιδιωτικού τομέα που είναι βιώσιμος πλέον προκειμένου να συμβάλλει ενεργά στην ανάκαμψη του και το δεύτερο αφορά την αποτελεσματική διαχείριση όσον άφησε η οικονομική κρίση όπως και τα υψηλά αποθέματα μη εξυπηρετούμενων δανείων (Εθνική Τράπεζα, Ετήσια Οικονομική Έκθεση, 2017).

Π.3 Τράπεζα Πειραιώς

Η τράπεζα Πειραιώς ιδρύθηκε το 1916 και εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αξιών το 1918. Η τράπεζα Πειραιώς εντάσσεται στον όμιλο της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδας το 1963 ενώ το 1965 στο πλαίσιο της Εμπορικής Τράπεζας τίθεται υπό κρατικό έλεγχο. Η τράπεζα Πειραιώς ιδιωτικοποιείται το 1991.

Η τράπεζα Πειραιώς πρόκειται για την μητρική εταιρεία του ομίλου Πειραιώς και καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα τραπεζικών υπηρεσιών και προϊόντων απέναντι σε ιδιώτες, κεφαλαιοαγορά, ηλεκτρονική τραπεζική και σε επιχειρήσεις. Η τράπεζα Πειραιώς απορρόφησε στο δυναμικό της την τράπεζα Μακεδονίας - Θράκης και την τράπεζα Χίου το 2000, ενώ τρία χρόνια αργότερα θα προχωρήσει σε συγχώνευση με την ETBA bank και εξελίχθηκε σε μία από τις μεγαλύτερες ελληνικές ιδιωτικές τράπεζες.

Το 2005 εξαγοράζει το 99,7% Piraeus Eurobank AD μιας βουλγαρικής τράπεζας και το 80% της σερβικής Piraeus Atlas Banka AD ενώ εξαγοράζει και την αιγυπτιακή Egyptian Commercial Bank σε ποσοστό 69,3%.

Η τράπεζα Πειραιώς Κύπρου δημιουργείται του 2008. Το 2012 η τράπεζα Πειραιώς αποκτάει να υγιές τμήμα υπό ειδική εκκαθάριση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος και ένα χρόνο αργότερα αποκτά τα δάνεια, τις καταθέσεις, τα καταστήματα και όλο το προσωπικό της τράπεζας Κύπρου στην Ελλάδα και πραγματοποιείται ενοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων στο ενιαίο περιβάλλον που υπάρχει. Το 2015 η τράπεζα Πειραιώς αποκτά και το υγιές τμήμα της Πανελληνίας Τράπεζας.

Σήμερα αποτελεί μια από τις πιο ισχυρές τράπεζες της Ελλάδος με το 30% στο μερίδιο της αγοράς και με το 35% στην χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Διαθέτει 753 καταστήματα εκ των οποίων στην Ελλάδα βρίσκονται τα 620 και στο εξωτερικό τα 133 και απασχολεί πάνω από 15.000 εργαζόμενους. (www.piraeus.gr)

Π.4 Attica Bank

Η Attica Bank ιδρύθηκε πριν από περίπου 100 χρόνια (1925) και δραστηριοποιείται κυρίως στη χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στην αγορά ιδιωτών ενώ συνάμα προσφέρει μια σειρά καταθετικών, επενδυτικών και ασφαλιστικών προϊόντων, αμοιβαία κεφάλαια και υπηρεσίες χρηματιστηριακών συναλλαγών.

Το 1964 εξαγοράζεται από τον όμιλο εταιρειών της Εμπορικής Τράπεζας και εισάγεται στο Χρηματιστήριο όπου και τον Ιούνιο του 1997 μεταβιβάζει μέρος των μετοχών που έχει στην κατοχή της στο Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.) και στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, κρατώντας έως τον Σεπτέμβριο του 2002 περίπου το 17% των μετοχών της Τράπεζας, όπου στη συνέχεια μεταβιβάζει στο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο.

Στα μέσα του 2013 η Attica Bank πραγματοποιεί επιτυχή Αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου και έκδοση Μετατρέψιμου Ομολογιακού Δανείου συνολικού ύψους 398,8 εκ. ευρώ. Το ποσό προέρχεται από κεφάλαια του ιδιωτικού τομέα, με αποτέλεσμα η Attica Bank να αποτελεί την μοναδική εισηγμένη στο Χ.Α. τράπεζα που ανακεφαλαιοποιείται χωρίς την συμμετοχή του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Αποτέλεσμα της Α.Μ.Χ ήταν

το ποσοστό συμμετοχής του Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε. – Ε.Τ.Α.Α. στο μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας ανέρχεται σε 50,67%.

Το 2017 η μετοχική σύνθεση της Τράπεζας αλλάζει καθώς εντάχθηκε στον Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.), στον οποίο περιήλθε το 50,63% των μετοχών που κατείχε το Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε./Ε.Τ.Α.Α.

Τον Μάιο της επόμενης χρονιάς η Τράπεζα ολοκλήρωσε νέα Αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου συνολικού ποσού 88,9 εκ.ευρώ και πετυχαίνει έτσι το ποσοστό συμμετοχής του Ε.Φ.Κ.Α. ανήλθε σε 66,89% και του Τ.Μ.Ε.Δ.Ε. σε 11,77% επί του συνόλου των κοινών μετοχών της Τράπεζας

Τέλος, η σημερινή μετοχική σύνθεση της Τράπεζας αναλύεται ως εξής: Ταμείο Μηχανικών Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (Τ.Μ.Ε.Δ.Ε.) με ποσοστό 46,32%, Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.) με ποσοστό 32,34%, Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Ιονικής - Λαϊκής Τράπεζας και Άλλων Τραπεζών (Τ.Α.Π.Ι.Λ.Τ.-Α.Τ.) σε 2,83% και οι λοιποί μέτοχοι κατέχουν ποσοστό 18,51% επί του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας. (www.atticabank.gr)

Π.5 Παγκρήτια Τράπεζα

Η Παγκρήτια είναι μία Περιφερειακή Τράπεζα, η οποία ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1993 σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.1667/1986 χρησιμοποιώντας την επωνυμία « Πιστωτικός Αναπτυξιακός Συνεταιρισμός Ηρακλείου» . Με γρήγορους ρυθμούς κατάφερε να συγκεντρώσει το απαιτούμενο κεφάλαιο και έτσι μπόρεσε να αναδειχθεί και να γίνει Συνεταιριστική Τράπεζα. Το 1994 δόθηκε η άδεια της σύμφωνα με την 2306/19.5.1994 Πράξη του Διοικητή της Ττε και η έδρα της βρίσκεται στο Ηράκλειο Κρήτης.

Σκοπός της ίδρυσης της συγκεκριμένης τράπεζας ήταν η δημιουργία ενός διαφορετικού χρηματοοικονομικού ιδρύματος που θα βοηθούσε να υπάρχει ευελιξία και ταχύτερη και διοικητική λήψη αποφάσεων. Ακόμα, στόχος αποτελεί η αύξηση του κεφαλαίου και να υπάρχει αποτελεσματική διαχείριση των καθυστερήσεων. Οι καταθέσεις από τους κατοίκους της Κρήτης θα αξιοποιούνται εις έπακρον για το κοινωνικό και οικονομικό όφελος του νησιού. Από το πρώτο κιόλας διάστημα ήταν διαθέσιμη για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις , για τους αγρότες, τους συνταξιούχους αλλά για τα νοικοκυριά προσφέροντας τις υπηρεσίες της με ξεκάθαρους όρους δημιουργώντας ένα κλίμα φιλικότητας με τους

πελάτες της. Το πρώτο κατάστημα στεγάστηκε προσωρινά στο κέντρο του Ηρακλείου και μετά από καιρό το Επιμελητήριο Λασιθίου πρότεινε στο Διοικητικό Συμβούλιο της Τράπεζας να επεκταθεί και στο νομό Λασιθίου. Μετά από επαφές και με τους άλλους νομούς της Κρήτης (Ρέθυμνο και Χανιά) αποφασίστηκε η Παγκρήτια Τράπεζα να επεκταθεί σε όλη την Κρήτη. Σήμερα, εν έτος 2020, αποτελεί μέλος των Συνεταιριστικών τραπεζών παρέχοντας στους πελάτες της γρήγορη και άμεση εξυπηρέτηση μέσα από το δίκτυο 51 καταστημάτων και θυρίδων και 60 ATM σε όλη την Ελλάδα.

Τον Ιανουάριο του 2017 η LyktosParticipations συνέβαλε στην αύξηση του κεφαλαίου ως στρατηγικός επενδυτής. Την ίδια χρονιά ήταν η πρώτη τράπεζα που πέτυχε να αποπληρώσει τον ELA. Από εκείνη την στιγμή και μετά, σημειώνει όλο και μεγαλύτερη αύξηση των καταθέσεων των πελατών της,

Η Παγκρήτια Τράπεζα στα 26 χρόνια λειτουργίας της αποτελεί την μεγαλύτερη πρωτοβάθμια Συνεταιριστική οργάνωση της χώρας έχοντας εργατικό δυναμικό 461 ανθρώπους και είναι η πιο κερδοφόρα επιχείρηση στην Κρήτη. Ακόμα, καταφέρνει σε μεγάλο βαθμό να συμβάλλει στην τοπική ανάπτυξη, γεγονός που είναι πολύ σημαντικό για το νησί. Σημαντικό να επισημανθεί είναι η συνεργασία της Παγκρήτιας Τράπεζας με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, όπου οι πόροι που διαθέτει και η δύναμη ,βοήθησαν την Παγκρήτια Τράπεζα να συμβάλλει ακόμα περισσότερο στην περιφερειακή ανάπτυξη της Κρήτης.

Οι δραστηριότητες της σχετίζονται με την χορήγηση δανείων, την παροχή εγγυήσεων και ασφαλειών, την ανάληψη καταθέσεων, την παροχή διευκόλυνσης των πελατών ώστε να είναι σε θέση να αναπτύξουν τις δραστηριότητες τους κτλ. (www.pancreta.gr)

Π.6 Τράπεζα Χανίων

Η Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων ξεκίνησε το 1993 ως Πιστωτικός Συνεταιρισμός με κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών πολύ καλής ποιότητας σε συνδυασμό με χαμηλό κόστος. Έπειτα το 1995 εξελίχθηκε σε Συνεταιριστική Τράπεζα. Μέσα στο διάστημα των 17 χρόνων όπου βρίσκεται σε λειτουργία συνέβαλε στην τοπική οικονομία και έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της έχοντας συνεχώς κερδοφόρα αποτελέσματα. Η Συνεταιριστική Τράπεζα πήρε την άδεια της το 2007 από την Τράπεζα Ελλάδος προκειμένου να μπορεί να κάνει συναλλαγές με μη μέλη της (σύμφωνα με Ν. 3601/2007). Εκείνη την χρονολογία άρχισε να δημιουργεί τα πρώτα της Καταστήματα στις περιοχές του

Τυμπακίου και Σητείας. Σήμερα, εν έτος 2020 , διαθέτει 23 καταστήματα πανελλαδικά και παρέχει εργασία σε 212 άτομα.

Η Τράπεζα Χανίων είναι μία τράπεζα κοινωνικής οικονομίας και είναι ανοιχτή προς όλους, κυρίως στις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις παρέχοντας υπηρεσίες καλής ποιότητας και διαθέτοντας ένα έμπειρο και γεμάτο ικανότητες προσωπικό. Προκειμένου να στηρίξει την επιχειρηματικότητα και να προωθήσει τα σχέδια των τοπικών επιχειρήσεων, ίδρυσε την εταιρία «ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ» . (www.chaniabank.gr)

Π.7 Τράπεζα Ηπείρου

Η έδρα της Συνεταιριστικής Τράπεζας Ηπείρου βρίσκεται στα Ιωάννινα και ιδρύθηκε το 1993, από όπου και ξεκίνησε να λειτουργεί με την επωνυμία «Αναπτυξιακός Πιστωτικός Συνεταιρισμός Νομού Ιωαννίνων Ο ΣΤΟΧΟΣ» σύμφωνα με διατάξεις του νόμου Ν. 602/1914 . Την απόφαση για την δημιουργία αυτού του συνεταιριστικού ιδρύματος ξεκίνησε από τους ανθρώπους του Επιμελητηρίου Ιωαννίνων. Αυτοί οι άνθρωποι αλλά και τοπικοί επιχειρηματίες κατάφεραν να δώσουν στο Πιστωτικό Συνεταιρισμό την αναγκαία εμπιστοσύνη που χρειάζεται ώστε με αυτό τον τρόπο να αναπτυχθεί η πίστη στην τοπική κοινωνία.

Τον Νοέμβριο του 1993 εξελίχθηκε σε Πιστωτικό Ίδρυμα σύμφωνα με απόφαση της Επιτροπής Νομισματικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας Ελλάδος και πήρε τον τίτλο «Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων Ο ΣΤΟΧΟΣ» . Αργότερα, το 2008, η Επιτροπή Νομισματικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας Ελλάδος αποφάσισε την μετονομασία της επωνυμίας της Τράπεζας από Συνεταιριστική Τράπεζα Ιωαννίνων σε Συνεταιριστική Τράπεζα Ηπείρου και ενέκρινε το πρώτο κατάστημα εκτός Νομού Ιωαννίνων στην Πρέβεζα. Σήμερα, εν έτος 2020 απαριθμεί 7 καταστήματα στην Ήπειρο ,έχει πάνω από 18.000 πελάτες και περισσότερα από 17.000 μέλη. Επίσης κυρίαρχος παράγοντας για να έχει η τράπεζα κερδοφόρα αποτελέσματα είναι το ανθρώπινο δυναμικό της με 85 εργαζομένους. (www.epirusbank.gr)

Βιβλιογραφικές Αναφορές

I. Ξενόγλωσσες

Afonso, A., and José R. 2015. The Role of Government Debt in Economic Growth. *Hacienda Pública Española IEF* 215: 9–26

Amorello, L. (2016). Beyond the Horizon of Banking Regulation: What to Expect from Basel IV? *SSRN Electronic Journal*, 23–42. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2888960>

Bank of Greece, 2012, ‘The Restructuring of the Greek Sovereign Debt’, in Report on the Recapitalization and Restructuring of the Greek Banking Sector, pp. 12-13, December.

Berezin, M. 2009, *Illiberal Politics in Neoliberal Times*. Cambridge: Cambridge University Press

Deutsche Bank ,2007 ,“Non-performance Loans – an established asset class” , Deutsche Bank research ,Frankfurt am Main.

European Banking Authority (EBA) ,2016, “Report on the Dynamics and drivers of non-performing exposures in the EU banking sector”.

Gogos S., and Stamatiou T., 2015, ‘Some preliminary thoughts on the macroeconomic effects of capital controls in Greece’, Greece Macro nitor, Eurobank Research

J. Fred Weston & Eugene F. Brigham , “Managerial Finance” , International Edition, 1986

Karakasiadi, S., & Kateva., A. 2012. Παγκόσμια οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της στην Ελληνική Οικονομία (Doctoral dissertation, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ιονίων Νήσων).

Kirkegaard J. F., 2009, *Greece’s Unlikely Disciplinarians: The European Commission and Europe’s Bond Market Vigilantes*, Peterson Institute for International Economics.

Koller, T., Goedhart, M., Wessels, D., Copeland, T. and McKinsey and Company 2010, *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*, John Wiley and Sons.

Louzis D. , Vouldis A., Metaxas V. , 2011, Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans , Athens

Mavroudeas, S., and D. Paitaridis., 2014,'The Greek Crisis A Dual Crisis of Overaccumulation and Imperialist Exploitation.' In Greek Capitalism in Crisis: Marxist Analyses, edited by S. Mavroudeas. London: Routledge

Moffitt, B., 2015, How to perform crisis: A model for understanding the key role of crisis in contemporary populism. *Government and Opposition* 50(2): 189–217.

Nir Klein ,2013, Non-performing loans in CESEE; Determinants and Impact on Macroeconomic Performance . IMF Working Papers

Oxford Economics , 2010, Is Greece Heading for Default?. Oxford.

Pappas, T.,2014, Populism and Crisis Politics in Greece. Abingdon: Palgrave Macmillan

Rinaldi, L. and Sanchis – Arellano , A. ,2006 . Household debt sustainability: what explains household non-performing loans ? An empirical analysis . Working paper series

Wall Street Journal , 2010, Greece Leaps One Key Hurdle, New York.

II. Ελληνόγλωσσες

Αλογοσκούφης Γ. , 2009.«Η Ελλάδα μετά την κρίση» , Εκδόσεις Καστανιώτη , Αθήνα.

«Αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων σύμφωνα με την ΤτΕ». (2015, June 17).

Naftemporiki.Gr. <https://m.naftemporiki.gr/story/967086>

Βαρουφάκης Γ. , 2012. Παγκόσμιος Μινώταυρος: οι πραγματικές αιτίες της οικονομικής κρίσης , Εκδοτικός οίκος Λιβάνη, Αθήνα.

Βελεσιώτη , Α., 2017, Μαζικό «κούρεμα» σε κόκκινα δάνεια και κάρτες από τις τράπεζες , Ελεύθερος Τύπος

Γαλενιανός, Μ., 2015 , Η ελληνική κρίση: Αιτία και Επιπτώσεις , Αθήνα , Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής

Γκόρτσος Χ. , 2009, Διεθνές Δίκαιο Συναλλαγών , Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστηματικού Κινδύνου , «Resolving non-performing loans in Europe , Current situation in the European Union» , Ιούλιος 2017

Ιατρίδης, Δημήτριος (2018). *Άμεση και έμμεση διάχυση του συστηματικού κινδύνου στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα: ευρήματα σε περιόδους κρίσης*. Μη εκδιδόμενη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών. Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων. Ανακτήθηκε από Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών (ΕΔΑΔ). <http://hdl.handle.net/10442/hedi/44418>

Καζάκος, Π. (2016). Οικονομική κρίση και πολιτικό σύστημα: Οι βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες πολιτικές επιπτώσεις της κρίσης και της οικονομικής προσαρμογής. *Επιστήμη Και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής Και Ηθικής Θεωρίας*, 31, 71. <https://doi.org/10.12681/sas.10294>

Κιόχος , Πέτρος Α. , Παπανικολάου ,Γεώργιος Δ. , 1997,«Χρήμα, πίστη, τράπεζες» , Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Σπαρτιώτης Δ., Στουρνάρας Γ. 2010., «Τα θεμελιώδη αίτια της κατάρρευσης των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών αγορών, η εμπειρία 2007-2008» , Gutenberg , Αθήνα.

Τουρνά-Γερμανού, Ε. (2015). Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα [E-book]. In *Χρηματοοικονομική λογιστική* (Vol. 13, pp. 270–289). Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. <http://hdl.handle.net/11419/958>

Χαραλαμπίδης Μ., Διαχείριση κινδύνων , Διδάγματα από την κρίση και προοπτικές , Ελληνική ένωση Τραπεζών

III. ΝΟΜΟΙ-ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ –ΟΔΗΓΙΕΣ

European Central Bank. (n.d.). *Διοικητικό Συμβούλιο*. Retrieved February 3, 2021, from <https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/govc/html/index.el.html>

European Central Bank. (2017). *Guidance to banks on non-performing loans*.

https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/Guidance_on_npl.En.Pdf.

https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/guidance_on_npl.en.pdf

EUR-Lex - 32008L0048 - EN - EUR-Lex. (n.d.). Access to European Union Law. Retrieved

January 30, 2021, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0048>

EUR-Lex - 32014H0135 - EN - EUR-Lex. (n.d.). Access to European Union Law. Retrieved

January 30, 2021, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32014H0135>

Νόμος 3869/2010 - ΦΕΚ 130/Α/3-8-2010 Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων και άλλες διατάξεις. (2021, January 23). E-Nomothesia.Gr | Τράπεζα

Πληροφοριών Νομοθεσίας. <https://www.e-nomothesia.gr/sunegoros-tou-katanolote/n-3869-2010.html>

Νόμος 4224/2013 - ΦΕΚ 288/Α/31-12-2013 Κυβερνητικό Συμβούλιο Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους - Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο Αξιοποίησης Περιουσίας του Δημοσίου και άλλες

επείγουσες διατάξεις. (2020, February 26). E-Nomothesia.Gr | Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-oikonomia/n-4224-2013.html>

Νόμος 4336/2015 - ΦΕΚ 94/Α/14-8-2015 Συνταξιοδοτικές διατάξεις Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και

ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης. (2020, November 2). E-Nomothesia.Gr | Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας. <https://www.e-nomothesia.gr/suntaksiodotika/n-4336-2015.html>

Νόμος 4438/2016 - ΦΕΚ 220/A/28-11-2016 Εναρμόνιση της νομοθεσίας με την Οδηγία 2014/17/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης για καταναλωτές για ακίνητα που προορίζονται για κατοικία και την τροποποίηση των Οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ και του Κανονισμού (ΕΕ) αριθμ. 1093/2010, και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικονομικών. (2020, February 25). E-Nomothesia.Gr | Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας. <https://www.e-nomothesia.gr/sunegoros-tou-katanalote/nomos-4438-2016-fek-220a-28-11-2016.html>

Απόφαση 195/1/29.07.2016 - ΦΕΚ 2376/B/2-8-2016 Αναθεώρηση του κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013. (Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών). (2018, May 23). E-Nomothesia.Gr | Τράπεζα Πληροφοριών Νομοθεσίας. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-trapezes-pistotika-idrumata/apophase-195-1-29-07-2016.html>

IV. Διαδικτυακές Πηγές

<https://www.pancretabank.gr/>

<https://www.chaniabank.gr/>

<https://www.epirusbank.com/>

<https://www.alphabank.gr/el/>

<http://www.nbg.gr/>

<http://www.atticabank.gr/>

<http://piraeusbank.gr/>

<https://www.bankofgreece.gr/>